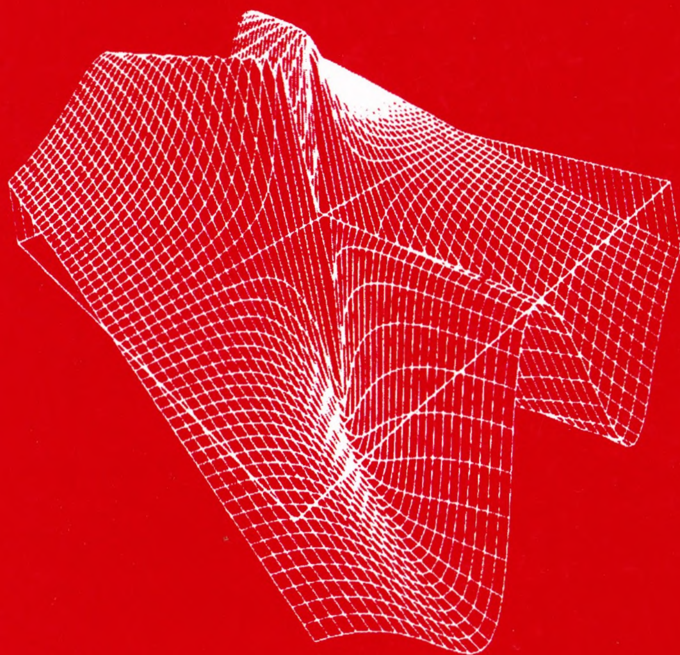
SORANA GURIAN

OCHIURILE REȚELEI

partea a II-a

Colecția „Folio"
Nr. 11

Supliment al publicației
JURNALUL LITERAR

Les mailles du filet

(Calmann – Levy, 1950, Paris)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
GURIAN, SORANA
Ochiurile rețelei: jurnalul meu din România / Sorana Gurian; versiune românească de Cornelia Ștefănescu – București, 2002–2003
2 vol.; 20 cm (Folio. 11)
ISBN 973–9365–52–2 (Vol. 1)
ISBN 973–9365–61–2 (Vol. 2)
1. Ștefănescu, Cornelia (trad.)
821.135.1–94

Lucrare publicată cu sprijinul
MINISTERULUI CULTURII ȘI CULTELOR

Coperta: ION PODOCEA

ISBN 973–9365–61–2
ISBN 973–9365–52–3

Sorana Gurian

Ochiurile rețelei

– Jurnalul meu din România –

Partea a 2-a

Versiunea românească
de
Cornelia Ștefănescu

Editura „Jurnalul literar“
2003

28 aprilie. – ... Şi totuşi, totuşi de cîte ori nu s-a aşezat pe fotoliul cu spătar înalt, lîngă masa pe care şi acum îmi mai sprijin coatele... de cîte ori nu mi-a trecut pragul, cu mîna pe clanţa uşii; de cîte ori nu şi-a agăţat în cuier mantaua lui militară, grea, cenuşie, cu stele aurite... şi ce a mai rămas, nimic, nimic, afară de sfredelitoarea durere a amintirii...

Nimic mai mult... nimic...

Îmi amintesc serile, mai ales serile de sîmbătă şi duminica... îl aşteptam fardată şi parfumată, neliniştită, îngrozită pentru fiece minut de întîrziere, tresărind la orice apel telefonic; serile în care nu îmi găseam liniştea decît avîndu-l lîngă mine. Cu o carte în mînă, pe care nu o citeam. Cu muzica de la un post de radio pe care nu o auzeam... Adunată în mine, atentă la orice mişcare... Distingeam motorul puternicei sale maşini, sunetul scurt al claxonului... Maşina se oprea şi staţiona la colţul străzii, nu ca altă dată, cînd rămînea în faţa casei, nopţi întregi... dar asta era pe vremea şoferului în care avea încredere dar care, demobilizat, altul necunoscut i-a luat locul la volan. Eu coboram scara în fugă, simţeam inima bătîndu-mi în gît; măturam treptele cu trena rochiei de casă; îmi chinuiam degetele pe cheie. Niciodată nu se deschidea uşor pentru că mi se împiedica în broască. Îi săream în braţe şi îi înconjuram gîtul. Dar el căuta să mă dea deoparte, parcă se temea de ceva, fura cu privirile locul, urca în goană, încărcat cu pachetele aduse. Nu de vecinii mei se temea, ci de compatrioţi, de subordonaţii lui, de colegii, oricînd

posibil să-i fie pe urme... Nu se arăta mai eliberat, decît odată ajuns în odaie, cu uşa închisă şi cheia răsucită de două ori în broască. Puţin distant, liniştit şi uşor ironic, aşa era la început. Eu rupeam nărăbdătoare hîrtia pachetelor, îmi exprimam încîntarea să găsesc în ele pîine albă şi heringi săraţi, pateu în coajă, varză şi carne, unt proaspăt şi portocale, toate bunătăţile de negăsit decît la negru şi excesiv de scumpe... Stăpîn pe el, îi plăcea să se uite la mine punînd masa, vorbea puţin, în schimb, mă lăsa pe mine să sporovăiesc, ba chiar mă provoca. Faţa de masă albă, strălucitor de albă, sub lumina blîndă a abajurului din pergament, colţul unde ne strîngeam unul în altul ca să mîncăm, totul era foarte prietenos. Afară... se putea întîmpla orice. Se auzeau uneori focuri de armă... pînă cînd şi rafale de mitralieră. Un ţipăt de femeie... Mi s-a întîmplat ca ieşind pe balcon, un glonte să mi se oprească drept deasupra umărului, în canatul uşii. Nu am scos un strigăt. În cursul serii, a ţinut să-mi atragă atenţia că şi eu sînt expusă... "Am venit din două părţi diferite ale lumii... Poate ar fi fost mai bine să nu ne fi întîlnit. Dar, ce să-i faci?! Se mai întîmplă! Tu eşti o individualistă, eu ofiţer sovietic, e şi firesc să nu putem fi fericiţi împreună! Stupid, nu! Nu mi-a fost dat să aud despre poveşti de amor în care cei doi ajung să se despartă, numai pentru că politic, superiorii unuia au ajuns să nu aibă încredere în celălalt! Ne vor smulge unul din braţele celuilalt, şi ceea ce este absurd şi oribil, pînă şi noi ajungem să găsim asta normal!"

Pentru mine, întreaga lume era filtrată prin lumina şi crudă şi blîndă a privirii sale... Mă ghemuiam pe covor, capul mi-l sprijineam pe genunchii lui. Şi ne grăbeam să dăm peste cap, unul după altul, paharele de vodcă, pînă ajungeam la acea stare de fericită şi uşoară beţie cînd orice păruse aspru se îmblînzea, cînd nu mai ţineai seamă de pericole, cînd nu te puteai manifesta decît sincer... Cînd atingeai zona aceea unică de libertate şi adevăr, sub semnul glumei şi al îndrăznelii nesocotite... Abia mai tîrziu, mi-am dat seama că el mă împingea să mă ameţesc, pen-

tru că numai atunci reușeam să fiu eu, fără vreo reținere sau teamă că fac ceva ce nu-i poate fi pe plac. Eu îl acuzam aspru și violent de toate crimele lui Stalin! Își dădea foarte bine seama că atunci nu mai îmi ascundeam nici un sentiment. Mă dăruiam lui pe de-antregul iar el găsea în această posesiune spirituală motiv de mare, neasemuită voluptate.

Ajungea la mine, de obicei, după miezul nopții. Era epuizat de întîmplările zilnice de la birou și în urma ședințelor de lucru. Pe mine mă înnebunea mirosul tunicii lui kaki și al stegulețelor aurii de pe epoleți, gata să se desfacă oricînd de la locul lor. Mă amuza să-i desfac centurionul din piele groasă, să mă joc nesăbuit cu revolverul. În odaia mea înțesată cu cărți și tablouri, aducea un aer rece, de om al războiului, ceva deosebit de viril... Uneori citeam împreună versuri... Către unu sau două din noapte, eu eram beată, teribil de beată, așa că îmi pierdeam total controlul asupra mea. Plîngeam și îl rugam să mă ia cu el, să mă ducă oriunde, unde e zăpada mai mare, unde satele sînt mai pierdute, în Siberia ori în Ural... i-aș fi gătit, i-aș fi spălat rufe, l-aș fi așteptat seară de seară... Mă lăsa să vorbesc... mă asculta mîngîindu-mi brațele, umerii. Starea lui de beție se manifesta prin muțenie. Și era tăcut, după cîteva pahare nu-i mai scoteai o vorbă. Cred că era deprindere de pe vremea anilor grei ai luptei pentru colectivizarea pămîntului... De cîte ori nu îl întrebasem ce a simțit cînd a omorît un om, dar nu mi-a dat nici un răspuns. Nu făcea decît să mă mîngîie, de parcă aș fi fost un cățeluș bolnav, iar în ochii lui negri, enigmatici, nu mă vedea decît pe mine, privirea mea grea de întrebări, cherchelită, chinuită.

....

Îmi mai amintesc lungile noastre conversații telefonice de la miezul nopții. Abia întors de la obligațiile lui, că și punea mîna pe telefon. De fiecare dată, tîrziu. Mult după miezul nopții, ba chiar și pe la două dimineața. Soneria stridentă mă trezea, mă grăbeam spre telefon, ochii îmi erau cîrpiți încă de somn. Îmi vorbea, culcat în patul său mare, cu nelipsita-i cămașă din pînză

groasă, descheiată pe piept, cu paharul de vodcă la îndemînă. Vorbăria ne era întreruptă de accesele sale violente de tuse, o pleurezie neîngrijită la vreme, transformată într-o bronşită cronică. Înfăşurată în vechea mea haină de blană, cu picioarele strînse sub mine pe fotoliu, îmi petreceam ore întregi vorbindu-i. Cred că domnişoarele de la telefoanele hotelului dădea în toate boalele. Nu vorbeam de dragoste... Ştiam că sîntem ascultaţi, aşa că vorbeam despre timp, despre giumbuşlucurile lui Dicky, de cîte în lună şi în stele... Nu vorbele aveau importanţă, nu ele dădeau sens conversaţiei noastre, ci inflexiunea vocilor, subînţelesurile, uneori pînă şi tăcerile. Caraghioasă conversaţie, nimic de zis! „Ce-ai mîncat?“, „Eşti obosit?“, „Este cald în cameră?...“

Mai tîrziu, după ce ne-am despărţit, cînd inimile ne ajungeau la un prea plin de nesuportat, făceam numerele de telefon ştiute, lăsam să sune şi să se audă în receptor acel „Alo, alo“, rostit de voce dragă, neîndrăznind să dăm glas apelului printr-un răspuns. Ne ascultam speriaţi, tremurînd, chinuiţi. Respiraţii şi tăceri puse la încercare...

Îmi amintesc o noapte îngheţată de iarnă. Era în ianuarie. După o conversaţie de mai bine de o oră, mi s-a părut deodată că nu era singur în odaie. Îmi spunea că are febră. Tuşea. În jur de două dimineaţa, m-am hotărît să mă duc la el. Patrulele sovietice străbăteau oraşul, străzile nu mai prezentau siguranţă... În fiecare noapte se trăgea, dimineaţa se strîngeau răniţii şi cadavrele, cînd existau, două, trei... complet dezbrăcate. Patrulele şi bandele de golani, deghizaţi în soldaţi ai Armatei Roşii, opreau trecătorii întîrziaţi, le luau ceasurile şi banii, după ce îi buzunăreau bine le luau hainele de pe ei şi la nevoie săreau şi la bătaie, dacă întîlneau recalcitranţi. Am tras ceva pe mine, la întîmplare, l-am luat pe Dicky să mă însoţească. Cu dulăul meu lîngă mine, un cîine mare, mi se părea că sînt la adăpost, că nu aveam să mă tem de nimic. Noaptea era limpede şi înaltă. Zăpada acoperise oraşul. Îngheţase. Nici urmă de maşini. Şoferii

se retrăgeau la căderea nopții ca să evite neplăcerile. Nu era suficient că buzunăreau șoferii dar le mai luau și mașinile. Dicky se rostogolea prin zăpadă. Tăcerea nopții era străvezie, ca de cristal. Am înaintat pînă la esplanada din fața Școlii Militare, înecîndu-mă în zăpadă, ca să mă opresc deodată, dezolată. Îmi dădusem seama că nu voi ajunge, că nu voi avea atîta forță ca să fac tot drumul pe jos, pînă în centru. Atunci am dat nas în nas cu o patrulă. Trei soldați sovietici și un sergent român. M-au oprit. Le-am spus că sînt medic, că am fost chemată la căpătîiul unui bolnav și că aș avea nevoie de o mașină.

Le-am vorbit rusește. Mi-a fost dat să asist la o scenă neașteptată. Patrula s-a dislocat, soldații s-au pornit în goană în trei direcții diferite ca să-mi caute un vehicul. Unul a rămas cu mine să mă protejeze. S-au întors, cerîndu-și scuze, amărîți că nu m-au putut ajuta. „Străzile nu prezintă siguranță", spuse unul dintre ruși, mîngîindu-l pe Dicky. Permiteți-mi să vă conduc acasă." – Nu mi-e frică, i-am spus. Am ajuns acasă înghețată. S-a făcut trei dimineața. În odaie, telefonul zbîrnîia înnebunit. În camera lui de hotel, generalul nu-și mai găsea liniștea. Tremurase pentru mine... deoarece, la un an de la război, ne aflam în faza tulbure care precede pacea, faza hoțiilor, a jafului armat, lumea bețivanilor și a... violurilor. Orice soldat sovietic prins asupra faptului de patrulele N.K.V.D. era judecat sumar și împușcat neîntîrziat.

– Nu m-am temut că ai fi putut fi atacată, mi-a spus mai tîrziu, dar mi-a fost frică de năvala ta în hotel la acea oră nepotrivită. Faptul ar fi fost de îndată raportat inspectorului militar de serviciu iar el ar fi venit să constate la fața locului prezența ta nedorită la mine... Putea să fie simplu căpitan iar eu general, în cazul de față eu eram la dispoziția lui...

Ca totdeauna, ca un laitmotiv al viețiilor noastre, al dragostei noastre, ne duceam ca pe un blestem umbra aducătoare de rele a Partidului, vigilența Partidului, suspiciunile Partidului. Frica ne otrăvea totul în juru-ne, ne făcea să pierdem clipele cele mai fru-

moase ale vieții, ne silea să trăim de la o zi la alta, să nu ne preocupe viitorul, întocmai ca omul care înaintează pe o șosea și nu face decît să privească îndărăt...

....

Pe Jo l-am cunoscut după ce m-am despărțit de el. De la primul sfert de oră, Jo mi-a insuflat siguranță, un fel de seninătate, o liniște eliberată de orice bănuială, de orice neîncredere. I-am plăcut. Mi-a făcut curte, lăsîndu-mi impresia că s-au întors vremurile de odinioară, și că nu au existat vreodată gesturi puse sub control, pași de care trebuie să ne temem că ne-ar fi fost trădați. Jo mă iubea și pentru simplul motiv că nu era membru de Partid, nu îi era teamă să mă iubească...

Poate de asta am căutat refugiu lîngă el, încercînd să uit, dorind din răsputeri să uit cît mai repede posibil arsura absenței și mai ales tensiunea de nedescris pe care ți-o dă conștiința că te găsești mereu sub observație, că nu îți aparții, că ești lăsat la voia oricărui necunoscut.

Nu, Jo nu era nici pe departe omul în stare să-mi redea încrederea în mine. Dar era unul din pilonii micului univers pe care am reușit să mi-l construiesc, ca să mai pot trăi încă...

1 mai. – Eram toți trei lungiți pe canapea și C. mă întrebă cum am rezolvat problema duratei în acest timp lipsit de durată, fără orizont. Cît despre el, cînd vorbea despre asta, spunea că se mulțumește cu traiul modest, gîndit să-l ajute să meargă mai departe, pur și simplu, să persevereze în a-și păstra puținul de lumină care a mai rămas în el, libertatea lui de spirit.

– Am un fiu, îmi spuse, poate că după moarte îi voi transmite lui flacăra abia mijită... pentru că mai sper ca ea să nu se stingă.

– În ceea ce mă privește, i-am spus, nu am găsit nimic, nici un motiv să mă scoată din provizorat. Habar nu am dacă ar exista, totuși, o soluție. Pusă la stîlpul tuturor infamiilor din cauza incapacității mele de a mă pleca după cum suflă vîntul, dată afară din Partid și în felul ăsta înmulțind numărul celor de

la marginea societății, mai am putere să mă revolt și să sîngerez. Din păcate, nu am copii. Eu nu am cui lăsa flăcăruia despre care vorbești. Sînt ca omul care locuiește într-o casă frumoasă, se hrănește cu lucruri bune, merge la teatru, la cinema, se îmbracă dimineața și se spală, trăiește, cum s-ar crede, normal, doar că sub cămașă îi atîrnă un lanț pe care nimeni nu poate să i-l scoată. Pînă la urmă, el ajunge să uite totul, subjugat de idea fixă că trebuie să se debaraseze de lanț. Ca un cîine pe care stăpînii l-au legat și căruia la un moment dat i-a trecut prin minte că trebuie să facă orice ca să scape de zgardă, chiar și pentru o clipă. Pare ridicol să ne comparăm cu un cîine, dornic să țopăie liber prin iarbă, să nu-și mai simtă lesa... Numai că eu ce să mă fac? Eu simt tot mai mult cum mi se strînge zgarda în jurul gîtului.

– Am întîlnit la T. un pictor suprarealist, cu o haină de velur maro pe el. Ochii îi erau grei de tristețe și nu vorbea aproape deloc. Totuși, mi-a spus: „Eu nu îmi pun întrebări pentru că mi-e frică de răspuns. Nu-l găsesc nici măcar în arta mea. Împărtășesc soarta miilor de oameni de la noi, mai ales a tinerilor."

Cine mă poate opri și cred că, întinsă pe divanul meu acoperit cu pînză înflorată, nu am toate motivele să plîng pe muribundul culcat pe grămada de bolovani încinși sub vîntul uscat și plin de nisip din văile Ierusalimului? ...

22 mai. – Aseară, am văzut la Institutul Italian, într-o proiecție particulară, filmul lui Roberto Rossellini, *Roma, oraș deschis*. La aprinderea luminilor, toată lumea s-a grăbit să plece. Pe tăcute. Evitînd să se privească. Pentru prima oară, vedeam o sală atît de tulburată. Poate pentru că eram foarte puțini, aleși pe sprinceană? Fiecare se simțea vinovat de ceva, fiecăruia îi era rușine de sine. Ne apăsa o vinovăție nedefinită, grea. I-am spus lui N:

– Chiar nu știm nimic. Am trăit războiul prea superficial. Iar nazismul, dacă nu a fost trăit pe proprie piele, nu este decît o

noțiune cerebrală, care ne revoltă tot cerebral. Mi-e rușine că nu am plătit nimic cu propriul meu sînge...

Filmul lui Rossellini nu a putut fi proiectat pe ecrane și Compania care l-a adus a fost nevoită să-l returneze în Italia, așa cum venise. Ministerul Propagandei s-a opus la prezentarea lui, deoarece printre personajele principale figura și un preot „tot atît de curajos" ca și tînărul comunist în rol principal! – Nu este indicat, a fost de părere directorul secției de cinematografie, ca spectatorii noștri să admire un preot catolic! ...

... Este îngrozitor pentru noi, luptători împotriva nazismului și fascismului sub toate aspectele, să ne continuăm lupta singuri și total dezorganizați. Fiecare pe cont propriu, vom căuta să luptăm fără țintă, dezaxați, fără curaj să interpretăm idei, să trecem prin disperări, incertitudini, mereu cu conștiința că orice am face este zadarnic...

26 mai. – Iarăși arestări peste arestări. Nu se știa nimic de soarta fostului ministru de Justiție. El și cu soția lui au dispărut pur și simplu, ca și cum i-ar fi înghițit pămîntul. Împreună cu ei, a mai fost arestată o pictoriță. Circulau fel de fel de zvonuri. Unii afirmau că au fost ridicați și duși la Moscova să fie judecați de Kominform, alții pretindeau că au fost împușcați, că familia soției ministrului ar fi primit un pachet cu haine... însemnînd că acolo unde se află nu mai au nevoie să se îmbrace.

Aproape pretutindeni, se vorbea de căderea în dizgrație a principalului secretar general al Partidului, Gheorghiu-Dej. În întregul Comitet central domnea discordia. Conducătorii comuniști se spionau unii pe alții, își creau situații neplăcute, se supravegheau... Se pretindea că unul din motivele neînțelegerii dintre Dej și Ana Pauker, în care fusese amestecat și ungurul Vasile Luca, era alipirea la URSS. Ana Pauker nu își găsea liniștea pînă ce alipirea României nu va fi o realitate, unica ei dorință fiind această integrare! Dej se opunea. Au prevalat doar opiniile lui, nu pentru că starea spirituală a poporului ar fi fost

asta, ci pentru că din partea conducătorilor comuniști din Comitetul central al URSS ar fi venit un semn că nu este cazul să sperie inutil străinătatea...

Alaltăieri, opt dintre prietenii mei au fost arestați. Au încercat să fugă. Doi ofițeri sovietici s-au oferit să-i ducă pînă la Viena, cu mașina, în schimbul a unui milion de căciulă. Le-au mai garantat că bagajele nu le vor fi controlate, dîndu-li-se de înțeles că pot lua cu ei valori și bijuterii. Dar cei doi ofițeri ruși lucrau mînă în mînă cu Securitatea generală a Statului. Mașina în care au fost înghesuiți cei opt fugari împreună cu ofițerii ruși a fost oprită pe șosea. Polițiștii și-au însușit tot ce era de valoare asupra lor, cele opt persoane înfundînd celulele morții lente... Un caz printre altele...

Un croitoraș evreu a fost arestat pe stradă și azvîrlit împreună cu alții, într-un camion, doar pentru că semăna cu un agent reacționar. Simplă manifestare de dispreț. Croitorașul evreu nu a mai ieșit de după gratii. Trecuse deja o lună de cînd a fost băgat la zdup...

....

O mie de copii greci au fost furați de partizanii lui Markos și trimiși în România. Au fost îngrijiți și hrăniți într-un lagăr organizat special pentru ei la Sinaia. Dar pentru că organizatorii nu dispuneau de suficiente resurse, s-a făcut apel la organizația evreiască de ajutorare a copiilor. Asociația le-a furnizat lapte praf și praf de ouă, pe lîngă alte alimente trimise pentru folosința copiilor evrei de către American Joint Distribution Comitee. Dar copiii evrei din România puteau să crape de foame. Au beneficiat, în schimb, de ajutoarele americane, copiii greci, cei mai mulți furați. S-a făcut și o colectă de haine pentru ei.

....

Evreii din România își exprimau prețuirea față de conducătorii lor sioniști. Pentru a le fi contracarată influența, au fost taxați drept „șovini și burghezi", ca mentalitate, și decretați „dușmani ai clasei muncitoare ai minorității evreiești", iar Comitetul cen-

tral a creat un Comitet democrat evreiesc. Se promova teza că populația evreiască din România nu a fost niciodată o minoritate națională. Evreii nu sînt decît simpli cetățeni români, ca oricare alții. Și asta ca să se împace și capra și varza, deoarece evreii de aici urmăresc mai mult decît interesați evenimentele din Palestina, declarîndu-se naționaliști. În plus, ieri a fost organizat un miting în cartierul evreiesc. Comitetul democrat ebraic a obligat conducătorii sioniști să participe. După oarecare vorbărie, s-a trecut la o înțelegere, ca să nu fie nimeni în pagubă. Rezultatul a fost următorul: „Trăiască Republica Populară Română, patria tuturor evreilor! Trăiască Statul evreiesc din Palestina! Trăiscă Ana Pauker! Trăiască Ben Gurion! Trăiască URSS! Trăiască Haganah! ..." Era interzis să strigi „Trăiască America!" Acordul s-a realizat special ca să fie defăimat perfidul Albion. Conducătorii sioniști au refuzat să critice politica Truman și bomba atomică, întrucît sperau ca același Truman să sprijine formarea Statului evreu. În ziua mitingului, comuniștii au ocupat sala rezervată acestui eveniment, de la cinci dimineața. Ei au adus la această manifestare esențial evreiască, mai multe camioane cu 500 muncitori de la uzina Malaxa, toți arieni pur sînge creștini. Evreii s-au văzut siliți să stea în picioare. Au instalat megafoane. Strada se înnegrise de lume. În ciuda tuturor precauțiilor conducătorilor comuniști, se aplauda frenetic și lung, mai bine de un sfert de oră, la fiecare luare de cuvînt a conducătorilor sioniști. În schimb, reprezentanții Comitetului democratic evreiesc au fost întîmpinați cu aplauze anemice, în ciuda pregătirilor (politice) cu care se încercase ameliorarea stării de spirit generale... Pentru că aici nu se putea conta pe entuziasmul celor 500 de muncitori arieni...

....

Jo mi-a adus ieri trandafiri roșii. Ramuri întregi de trandafiri sălbatici. Îi furase, noaptea, dintr-un parc. Pentru a ne sărbători împăcarea! ... Totuși, nu eram în stare să ne găsim limbajul potrivit unei bune înțelegeri, aici, în închisoarea în care ne-a fost

dat să trăim... Nemaiputînd să scriu, să mai cîștig ceva, mă rodea o furie mocnită care mă transformase în zgripțuroaică. Una adevărată... Bietul Jo! Era silit să suporte în viața lui de familie consecințele nefaste ale măsurilor luate de cei care ne conduceau...

Mi s-a întîmplat ca într-o dimineață să nu mai am bani pentru un pachet de țigări. Dar am ridicat storurile și mi-a revenit buna dispoziție la vederea cerului limpede de mai. Lipsa banilor nu va reuși niciodată să-mi ia bucuria de a mîngîia un cîine întîlnit pe stradă, după cum nu va reuși să mă împiedice să urmăresc, plină de invidie, zborul rîndunelelor peste acoperișuri.

29 mai. – Soacra mea ne-a invitat, pe mine și pe Jo, să luăm masa împreună, seara, cu unul dintre verișorii lui. Așezîndu-se la masă, în timp ce își despăturea șervetul ca să-l pună pe genunchi, spuse calm: – Ați aflat că Ierusalimul a capitulat...? Nu știam nimic. Am înghițit știrea, ca pe un pumn în plex. Îmi era frică să vorbesc. Mi-am rotit privirea în jurul meu să văd reacția celor de la masă, pe urmă, mi-am plecat privirea în farfurie. M-am gîndit că nu am în mine nimic din fanatismul sălbatic trezit de sentimentul avid de proprietate, sentiment nerăbdător și egoist, care împinge omul „în gura de canal al eroismului"... ci o suferință solidară cu toate suferințele, cu toate renunțările. Văzusem ruinele, incendiile, bătrîne pietre cenușii, măturate de vînt și de bombe... Am descoperit în mine chipurile ursuze ale apărătorilor „capitalarzi" ai vechiului oraș al Ierusalimului, și gura mi s-a umplut de o salivă cu gust de nisip, de praf, de pulbere... Oh, gustul ăsta fad și amar, tipic revoltei neputincioase în fața trădării... Le-am văzut mîinile arse de soare, lipite de patul puștilor aruncate la pămînt sub privirea disprețuitoare și întunecată a arabilor.

Guri arse de sete, lipsite de apă, care nu au cunoscut bucuria surîsului, pentru totdeauna reduse la tăcere în lupte sfîrșite cu înfrîngere. Stam nemișcată, cu ochii închiși, cu unghiile înfipte

în carne. Cînd mi-am revenit, oamenii au ajuns la salata de cartofi şi se îndemnau care să se ducă la bucătărie după bere. În picioare, soacră-mea tăia pe scîndura de lemn a bufetului, o mare felie de pîine albă...

....

30 mai. – Merg să-l consult pe G.H. în calitate de avocat. În privința demersurilor ce mi-au mai rămas de făcut în încercarea mea de a-mi obține viza. Îi ador casa. Este o mică locuință particulară, de culoare cenuşie, împrejmuită de o curte în care, printre pietrele mari şi albe ale caldarîmului, creşte iarbă. În spatele casei, o grădină cu un nuc mare şi stupi. Holul este întunecat iar lumina îi vine de la scara din lemn de stejar ceruit. G.H. o coboară în fugă, sprinten şi vioi, în ciuda celor cinzeci de ani ai lui. Poartă un pulover albastru, răscroit rotund în jurul gîtului şi pantalon din flanelă gri. În biroul său închis, vorbim pe şoptite despre motivul care m-a adus la el, apoi despre literatură, deoarece romancierul G.H. este tot atît de celebru la el în țară cît este şi ca avocat. Îmi povesteşte ultimele sale decepții. Din douăsprezece romane publicate, toate succese comerciale, cenzura a permis să i se reediteze două, cele despre amintirile sale din copilărie. Pentru romanul aflat la tipar, intitulat *Marea ceață,* întrucît cenzura l-a interzis după trimiterea lui de către editor cu bun de tipar la tipografie (după ce primise avizul de tipărire din partea ministerului Informației...), a trebuit, ca autor, să limpezească lucrurile, făcînd uz de felurite ploconeli față de unii şi de alții.

– Nimeni nu mai îndrăzneşte la noi să ia cea mai mică inițiativă. Toată lumea supralicitează pe temeiuri marxiste. Şeful cenzurii mi-a zis că aprobarea ministerului nu este suficientă. Nu a fost specificată în ea numărul paginilor volumului! Cei de la minister, secția de Literatură, afirmau că şeful cenzurii a primit ordine mai de sus... Responsabilul politic al Societății Scriitorilor mi-a spus că ar trebui să mă adresez direct secției de

agitație și propagandă a Comitetului central. După multe demersuri, am ajuns pînă acolo. La început, am fost primit de Leonte Răutu[1], dictatorul în Presă. El mi-a declarat că apariția unei cărți este ceva atît de grav, încît ar trebui să vorbesc despre acest subiect direct cu Iosif Chișinevski, marele creier, observatorul superior peste întreaga activitate literară, membru al Comitetului central, supranumit omul Moscovei. Am avut nevoie de două săptămîni să obțin o audiență. O oră mi-a trebuit să explic subiectul cărții mele, i-am rezumat-o capitol de capitol, i-am creionat caracterul personajelor, chinuindu-mă să-i atrag luarea aminte. Ochii mă fixau, înțelegători și plini de inteligență, iar eu mă simțeam liniștit. Am sfîrșit prin a mă înțelege bine cu el, mi-am spus: va înțelege că o carte poate trata și o poveste banală de iubire, fără a fi prin aceasta obligatoriu superficială...

Brusc, G.H. mi se adresă:

– Cunoști nuvela lui Villiers de l'Isle-Adam, *Tortura prin Speranță?* Nu? Ei, bine, ascultă... A fost un om care de ani a fost aruncat de inchiziție în temniță. Nu mai era om... nici cît un vierme, un mineral, el a uitat, pur și simplu, să moară. Acoperit de păr, într-o murdărie de nedescris, zăcea fără să se miște pe un pat mizerabil, de ani de zile. A pierdut orice speranță că va revedea soarele, că va fi liber. Într-o noapte visă că ușa celulei nu era închisă, gardianul uitase să tragă zăvorul. Trezit, a stat multe ore să viseze, dar mica umbră de speranță, aprinsă din nou în el, nu se mai putea stinge. Se rostogoli din patul ca vai de lume, se tîrî, sprijinit pe mîini și pe burtă spre ușă... pentru că pierduse deprinderea de a mai merge. Împinse ușa, ea s-a întredeschis. În clipa aceea îi încolți o idee în minte. Întrucît o ușă s-a deschis, poate că și alta s-ar deschide. Ca scînteia în stare să aprindă cantități mari de iarba uscată, speranța se aprinse în el.

[1] Unul dintre delegații la Congresul Păcii, Sala Pleyel.

Greu, agăţîndu-se de poartă, a îngenunchiat, căzu din nou, se tîrî prin coridoarele subpămîntene, ajunse la o altă uşă, s-a agăţat de ea. Uşa se deschise. Atunci a găsit forţa să se ridice... Cu fiecare uşă deschisă în calea lui, cu fiecare prag trecut, cu fiecare rînd de gratii închise în urma lui, învăţă să meargă din nou, să redevină om. Îi renăscură vechi dorinţe, vechi bucurii. Nu i-a rămas decît să treacă şi de ultima uşă. Setea de libertate l-a redat vieţii. Deschise şi ultima uşă. Pe prag sta Marele Inchizitor care îi spuse: – Fiule, aici te aşteptam...

Am tăcut. El continuă:

– I-am explicat totul, păruse de acord. Dar cînd a deschis gura, îmi vorbi despre realismul socialist, despre alegerea temelor... Nu mai este vorba să scrii romane, îmi spuse, ci să creşti nivelul politic al maselor! ...

– Cu siguranţă sînt educate, dîndu-li-se literatură bună.

– Chiar aşa, vom traduce cele mai bune romane ruseşti.

– Dar în Ungaria, în Cehoslovacia, chiar în Polonia, scriitorii...

– Aţi uitat, tovarăşe, că ţările astea sînt înapoiate, chiar dacă au devenit democraţii populare... Ele trebuie să-şi dea silinţa să ne ajungă din urmă, deoarece democraţia noastră este cea mai avansată, din punct de vedere ideologic... Aşa mi-a vorbit reprezentantul Comitetului central.

– Ce veţi face?

– Să renunţ la scris. Îmi voi cîştiga viaţa ca avocat. Mă şi întreb cîtă vreme vor permite „ei" avocaţilor să-şi exerseze profesiunea.

1 iunie. – Ieri seara, o familie dintre prietenii noştri ne-a invitat să luăm masa în oraş. După cină, am mers să bem un pahar de ceva într-un mic cabaret, unde prietenul nostru Bob şi doi foşti marinari ruşi îşi prezentau numerele lor de cîntece. Jo s-a afumat, a spart patru pahare şi, ca să punem capăt situaţiei, a trebuit să-l scoatem din sală şi să-l urcăm în maşina prietenilor. Odată insta-

lat pe bancheta din spate, el a adormit; în timpul ăsta noi ascultam în sală pe cei doi chitariști ruși care cîntau pentru mine toate vechile cîntece țigănești din repertoriul lor.

În timpul cinei, au intrat în restaurant două fetițe cu niște cutiuțe albastre și albe pentru colectă în ajutorul Fondului național evreiesc. Una dintre ele avea o fețișoară ascuțită, plină de pistrui, și o bluză roz, cealaltă, două codițe ca de șoarece legate cu panglică albă. Fără să se grăbească, ele se opreau dinaintea tuturor meselor:

– „Un galon“, nu costă decît treizeci de lei, spuneau. Prietenul nostru a cumpărat trei. În timp ce, scoțînd limba, una dintre ele se străduia să scrie numele cumpărătorului, Jo o întrebă pe cealaltă: – Cîți ani ai? – doisprezece. – Și sora ta? – Nu-mi e soră, ci prietenă. – Nu ești obosită? N-ai chef să dormi? (era trecut de miezul nopții) – Oh nu, spuse, deoarece este pentru Palestina...

Trebuia auzită fetița asta din Văcărești, acel cartier evreiesc sărac din București, pronunțînd cuvîntul *„Palestina“*. Nu altfel ar fi vorbit despre minunata țară cu fructe de aur din poveste...

Foarte devreme, dimineața, gazda noastră, membru de Partid și ocupant al unui post important în administrație, îmi povesti, fiind și el afumat, uitîndu-și *„vigilența“* – următoarea istorioară:

„– Animalele căutau un președinte pentru sindicatul lor. Se adresă leului, rugîndu-l să accepte postul. – Refuz, le răspunse, o viață întreagă am fost regele vostru și nu mă pot coborî să fiu doar un vulgar președinte. Delegația porni în căutarea girafei. – Vă mulțumesc pentru onoare, răspunse, dar o refuz. Sînt prea înaltă și deprinsă a vedea lucrurile în totalitatea lor. Înțeleg să rămîn pe deasupra vulgului... Măgarul refuză la rîndul lui: – Cît sînt eu de măgar, mai sînt încă destul de înțelept să nu mă las condus de la spate cu bîta Comitetului central. Onoarea a acceptat-o maimuța. Făcînd salturi pe crengile cocotierilor, mulțumi delegației și spuse: – Între noi fie vorba, țin să vă previn că eu sînt roșie doar sub coadă...“

3 iunie. De astă dată, a venit să ne caute, pe Giovanni şi pe mine, un agent în civil. Ne duce la Prefectură ca pe hoţii de buzunare, prinşi în flagrant delict. De interogat, ne-a interogat tot micuţul Sipoş, palid, pornit să facă rău, lucind de grăsime şi de briantină. Eterna frază revine la tot minutul: – Cît s-a pregătit şi, respectiv, cît s-a încasat pentru căsătoria asta? La un semn al lui Sipoş, m-au luat. Am fost introdusă într-un birou necunoscut. Un ofiţer, din serviciul de Informaţii interne, îmbrăcat cu o uniformă gri cu găitane roşii, foarte asemănătoare cu aceea a ofiţerilor N.K.V.D. ai lui Beria, sta în faţa unei mese. Deschis, dinaintea lui, un dosar – îmi recunosc în el fotografia. Se prefăcea că nu m-a văzut intrînd şi părea cufundat în lectură. Îmi simt genunchii înmuindu-se şi încerc să-mi adun ideile. Ştiu că marele pericol care mă paşte este ca poliţia să-mi descopere identitatea literară. Micuţa doamnă Rimondi, născută nu are importanţă cum... soţia unui cetăţean italian, actualmente şomer, care a declarat: 1. Nu are ca studii mai mult decît liceul; 2. A trăit dînd lecţii de rusă; 3. Nu a exersat vreodată alte profesiuni, nu este nici mai mult nici mai puţin decît romanciera Oarecare şi trebuie să fie pedepsită cu zece ani de închisoare prevăzuţi, în caz de trecere clandestină a frontierei, de Codul penal, articolul...

Aştept ca ofiţerul să-şi ridice capul şi să înceapă rechizitoriul. Trăiesc teama asasinului care şi-a pus capul în joc.

În faţa porţii Prefecturii, mă aşteaptă Giovanni, verde de nelinişte, rozîndu-şi unghiile.

– Aşadar, ştiu?

– Nu, nu ştiu!

– Pe mine m-au ameninţat iarăşi cu lagărul... Dar nu am scos o vorbă.

Puţin în urma noastră, un bărbat ne supraveghează. Giovanni mă luă de mijloc şi am mers aşa, fără să ne grăbim. Bărbatul ne urmează. În faţa unei florărese, ne-am oprit şi Giovanni îmi

cumpără o lalea. O strîng la piept cu dragoste. *„Urmăritorul"* poate fi fericit.

5 iunie. – Aş vrea mult să te ajut, să-ţi dau, de exemplu, să-mi traduci o piesă... Mi s-a spus că o duci greu... îmi vorbeşte un amic, deputat comunist, director general al Teatrului Naţional, poet şi ziarist. (E adevărat că de cînd este deputat şi director general, evită să scrie... Cînd este obligat, face versuri plate, poeme despre Stalin sau despre Ana Pauker, iar cînd scrie proză, articolele sale virulente nu tratează decît literatura putredă şi decadentă a Occidentului, ţara provocatorilor la război şi a infamilor imperialişti anglo-saxoni.) Este un băiat tînăr şi frumos, cu zîmbet trist, cu păr negru şi ochi albaştri. Era comunist cu mulţi ani înainte de război, în timpul războiului şi după... Dar în prezent, toată dragostea lui pentru Partid nu-l poate face să-şi schimbe convingerea că s-a vîndut..., că a fost cumpărat şi înşelat asupra preţului. Îi place viaţa confortabilă oferită, are un băiat mare pe care vrea să-l trimită la studii la Paris iar nevasta ar ţine mult să pună capăt şedinţelor de noapte ale Sindicatului.

– Vezi, draga mea, îmi spuse, acum un an sau doi aş fi intervenit pentru tine să fii iertată, pentru că era epoca în care Partidul mai avea nevoie de *„nume"* care să-l susţină. Te-ar fi clasat printre *„tovarăşii de drum"*, aplicînd tactica mîinii întinse tuturor simpatizanţilor comunişti. În prezent, Partidul este tare, atotputernic, nu mai are nevoie de nimeni. Mîine, dacă aşa hotărăşte Partidul, toţi criticii noştri literari vor aprecia că Y. a scris o carte care este capodopera secolului, că Simonov este mai tare decît Proust. Nu acelaşi lucru s-a întîmplat cu cartea mea de amintiri care, între noi fie vorba, este destul de slabă, deoarece am dictat-o într-o lună? ... Nu tot aşa s-a întîmplat cu *Negura* sau cu *Oameni cu cătuşe de aur?* Dacă Partidul hotărăşte că mîine muncitorul Popescu, care nu a scris vreodată un rînd, în afara articolelor apărute în jurnalul uzinei, este mare scriitor, toţi criticii noştri vor scrie întocmai şi muncitorul Popescu va fi

primit membru onorific al Societății Scriitorilor. Partidul decretează și, de aici, lucrul există chiar dacă el nu există. Partidul nu are nevoie de artiști, nici de tine, nici de mine, nici de oricare altul dintre noi. Toate poveștile staliniste despre *„inginerii sufletelor"*, nu sînt decît niște baliverne. Adevărul este că va exista mereu un număr suficient de scriitori de mîna a treia dispuși să închine laude regimului, să dea maselor *„viziunea justă asupra Istoriei"*, să la crească nivelul ideologic și să creeze opere care să ilustreze epoca din punctul de vedere al realismului socialist. Privește la ce se petrece în Rusia. După treizeci și doi de ani de la Revoluție, ei au doar un singur mare scriitor, Leonid Leonov, discipol al lui Dostoievski! Ceilalți? Simonov, Gorbatov, Fadeev? Romancierii anglo-saxoni de mîna a treia se pricep mai bine să construiască o intrigă, să schițeze un personaj. Aveau un eseist bun, pe Nicolai Tihonov, dar el nu mai scrie. Nu era destul pe linie. Nu mai au poeți adevărați. Crezi că Esenin, Maiakovski s-au sinucis în epocă din necazuri în dragoste? O nu! erau prea personali, prea independenți, li se făceau mizerii. Citește versurile și vei vedea. În ziua de azi, fiind morți și nemaiavînd cum să protesteze, au făcut din ei *„eroi"* ai planului cincinal... Și sînt folosiți pe toate planurile. Consolează-te. Și cînd vei muri, ți se vor reedita cărțile și nu se va mai vedea decît ceea ce este bun în tine, lupta ta pentru libertate! Deoarece nu avem decît talentul ce ne este acordat de Partid. Chiar așa, încă mai refuzi să-ți faci autocritica?

....

7 iunie. – Ieri Jo i-a spus lui M.: – Sînt unicul soț care să se fi resemnat vreodată să-și piardă soția din cauza unui regim politic! M. i-a răspuns: – Ei, nu! din păcate, nu sînteți unicul! Dar dumneavoastră nu aveți curajul să treceți frontiera clandestin ca toți ceilalți! Cînd ea mi-a repetat răspunsul, i-am reproșat că fusese crudă. Poți impune unui bărbat să-și riște viața? Trăim într-o epocă în care sîntem siliți să cerem altora să se

depăşească, să fie într-un fel eroi... Eu nici măcar nu pot spune că Jo este lipsit de curaj. Este rezonabil, pur şi simplu. Dar eu, eu cum să suport intimitatea bărbatului care se resemnează să mă piardă, care uită... care aproape că s-a resemnat cu soarta lui? Vai! nici unul dintre noi nu sîntem la înălţimea destinului care ne-a fost dat. Amîndoi sîntem doar nişte simple vieţuitoare. Nu ştim alege. Nu, eu nu sînt o Isoldă. Nu am atîta iubire în mine. Nu am ajuns pînă acolo, încît să renunţ la plecare.

Ca puştanul, căruia micii tovarăşi de joacă i-au luat jucăriile, Jo, furios, s-a refugiat la maică-sa. El se apără ca micuţul Petrişor din vecini, care urlă cît e ziua de mare pentru că stînd toată vremea pe stradă, se bate cu ceilalţi ştrengari! – Voi spune mamei mele, ea va spune mamei tale, mama ta îi va spune tatălui tău iar tatăl tău te va bate! Şi toate astea, smiorcăindu-se...

Soacră-mea, convinsă că nu voi ajunge vreodată să plec, speră în acelaşi timp că menajul nostru nu va rezista la atîtea şocuri. Ea îl primeşte pe Jo, îl alintă, îi pregăteşte toate mîncărurile care îi plac. Nu are în inimă decît o singură iubire, iubirea pentru el. Seara, întinde cărţile pe masa acoperită cu frumoasa ei faţă de masă pluşată; făcînd pasienţa, ea îi vorbeşte fiului, care fumează întins pe divan:

– Nu, femeia asta nu este pentru tine. Este un monstru de egoism... Cum a putut să divorţeze ca să se mărite cu italianul ăsta? Ba îl mai şi găzduieşte, numai să te abandoneze. Mă depăşeşte! Sînt nebună? Oi fi vreo proastă? Pe vremea mea, femeile nu divorţau niciodată. Azi, ele divorţează pentru că iubesc pe altul. Vrea să scrie? Nu are decît să scrie ca celelalte. Cui serveşte să te baţi cu morile de vînt! ...

Şi vorbeşte, şi vorbeşte, iar ideile ei pătrund în sufletul lui Jo, îşi sapă aici un cuibuşor cald. Pusă să le repete, soacră-mea le ştie pe dinafară. Pus să le asculte, Jo şi le-a însuşit, uitînd că nici nu a trecut anul de cînd el mă susţinuse, spunîndu-mi: – Tăcerea ta va fi luxul nostru. Protestul tău mut va fi protestul nostru. Să rezistăm amîndoi... Încetul cu încetul, ghearele soacrei au

devenit ghearele lui. A uitat că atmosfera de minciuni și lașități din jurul nostru îi era și lui odioasă.

– Mi-e milă de ea, îi răspunde mamei, e nebună, slabă, nu are un ban! Ce va ajunge fără mine? Vreau să o pedepsesc, lăsînd-o singură cîteva zile, pe urmă mă voi întoarce acasă.

Soacră-mea își mușcă buzele. Simte că partida nu este pierdută și că aliata cea mai bună sînt încă eu. Ridică valetul de pică, îl așează în secret peste dama de inimă, dar zecele de caro nu vine și pasiența este compromisă. Îi aruncă o privire lui Jo. El a închis ochii. Pe furiș, ea ridică șaptele de pică, scoate zecele care lipsea... își potrivește jocul...

9 iunie. – Se spune că a avut loc o discuție furtunoasă între Ana Pauker și secretarul general al Partidului, Dej, din cauza propunerii celei dintîi de a stabili listele de deportare a o sută de mii de intelectuali. Trebuiau deportați în Rusia sub amăgitorul pretext că vor face din ei specialiști în artă, în tehnică, în justiție, în agricultură, toate sovietice. În realitate, era vorba de a *„purga"* puțin atmosfera. În numărul viitorilor deportați figurau foști deputați, miniștri, scriitori, ziariști, pictori, muzicieni, actori, *„reacționari"*. Se spune că foștii magistrați și avocați, excluși din Barou de comuniști (din 3000 înscriși la Baroul din București, 400 au fost socotiți destul de democrați ca să rămînă aici...) astfel că cei cîțiva înalți funcționari din diferite ministere *„purificați"* prin noii titulari, vor fi deportați, ca intelectuali! Condițiile deportării nu ar fi fost cu nimic deosebite de cele aplicate pe vremea deportării evreilor în Ucraina, la începutul războiului... După cîte se pare, acestei măsuri s-au opus trei membri ai Comitetului central. O amînare... Pentru cîtă vreme încă? Lagărele de concentrare, munca voluntară, adică aceea în care ești obligat să muncești voluntar, figurează în planurile stabilite pentru 1949.

....

Mă despart de notele astea, pentru că nu este deloc prudent să păstrez caietul la mine. Alarme nocturne continuă, percheziții devin din ce în ce mai *„vigilente"*. Toți prietenii mei care sînt la curent mă sfătuiesc să depun manuscrisul la unul din amici, diplomat.

10 iunie. – Romanciera Vera Inber, trimisă de la Voks la Moscova, a sosit cu avionul la București. A venit să țină conferințe iar eu m-am dus nu ca să o ascult, ci în calitate de membru al Uniunii Scriitorilor la o reuniune între confrați. Invitația era redactată de Institutul de cultură româno-sovietic și avea supraimprimat: „Tovarășii scriitori și ziariști sînt rugați să pună întrebările în scris." Vera Inber este o femeiușcă durdulie, plăcută și inteligentă. Ea bate spre șaizeci de ani. Poartă o rochie din țesătură de lînă albastră, brodată cu margarete de lînă albă, cu părul cenușiu și ochii luminoși. Zîmbește plăcut și are aerul unei negustorese care își cunoaște bine interesele. Soțul ei este profesor la Facultatea de medicină din Leningrad. Ne spune că are o fiică măritată și un nepot. Ne cere să punem întrebări. Întrucît nimeni nu îi trimite întrebări în scris, continuă cu mărturia ei în public; are accentul sigur și convingător. Spune: – Părinții mei au fost burghezi iar eu am fost crescută într-un mediu mic-burghez.

Și-a scris primele versuri, o plachetă intitulată *Vin trist,* la Paris, la optsprezece ani, înaintea primului război.

Reîntoarsă în țară, a început să scrie la ziare, ca să trăiască, făcîndu-și în felul acesta ucenicia.

– Mi-a fost foarte greu, spune, să-mi schimb concepția literară, să-mi revizuiesc ideile și stilul. Dar cunoașterea realității mi-a dat puteri să o fac. Trebuia, fie să renunț la scris și, natural, să învăț altă meserie, fie să mă adaptez și să găsesc un alt mod de exprimare. A venit războiul și am trăit asediul Leningradului. Soțul meu și cu mine am refuzat să părăsim orașul. Am trăit sub amenințarea bombelor, în frig, mizerie și foame; scriam la lumi-

na lumînărilor. Am vorbit la radio, mi-am citit versurile prin spitale, în primele rînduri ale frontului, şi atunci am înţeles cît datoram ţării mele.

Ne-a vorbit despre jurnalul ei. Am iubit-o pentru stilul sobru, pentru austeritatea şi sinceritatea ei. Vera Inber ne spunea:

– Am primit premiul Stalin, dar pe vremea cînd îmi scriam jurnalul şi poemul *Meridianul Pulkovo,* eram departe de a prevedea această recompensă...

Tăcu, ne-a cuprins pe toţi cu o privire lungă, plimbînd-o pe chipurile noastre, apoi continuă:

– Dacă nu aţi pregătit întrebări scrise, puteţi să mă întrebaţi, pur şi simplu.

Vorbea ruseşte. O interpretă aşezată aproape de ea, dinaintea unei măsuţe pătrate, măsuţa care nu poate lipsi, bariera dintre orice conferenţiar şi publicul său, traduce frază de frază, modificîndu-le uşor, ca să se păstreze pe linie. Confraţii mei îşi aruncau priviri care se voiau încurajatoare: în cele din urmă, o ziaristă încercă să salveze situaţia şi întrebă:

– Aveţi mulţi cititori?

Vera Inber a sesizat mîna de ajutor întinsă şi ne oferi o variantă pe tema favorită tuturor scriitorilor sovietici: marele interes al cititorilor sovietici faţă de opera literară şi participarea lor la aceasta. Aproape că puteam vorbi eu în locul ei. Cititorii sovietici ţin contact permanent cu autorii lor preferaţi, le scriu scrisori lungi, îi laudă, îi mustră, îi corijează, le cer sfaturi şi uneori, scriitorilor care sînt deputaţi le cer să intervină pentru repararea unor nedreptăţi.

– Am primit multe scrisori de pe front, spune Vera Inber, le-am primit din toate colţurile lumii. Unele au miros de portocale şi lămîi, ele vin din Georgia, din Crimeea... Unele au miros de zăpadă, o fetiţă din Siberia mi-a trimis desenele ei, alta flori din ierbarul ei... Eu răspund tuturor scrisorilor...

– Aş dori să ştiu, întrebă unul din colegii mei, cum s-a dezvoltat noua concepţie literară a Doamnei Inber, întrucît, dacă am

înțeles eu bine, a debutat ca poetă, întrutotul pătrunsă de literatură franceză...

– Da, am fost foarte influențată de curentele poetice ale epocii, mai ales cele simboliste, răspunse Vera Inber. Dar am înțeles că erau forme fără conținut, frumoase ghirlande de flori de hîrtie, flori moarte, în vreme ce viața și-a luat asupra sa misiunea de a-mi arăta direcția de urmat. Nu vă voi ascunde, însă, că perioada de tranziție a fost și pentru mine la fel de penibilă ca și pentru dumneavoastră, pentru că știu că dumneavoastră toți, treceți în momentul de față prin această perioadă. E vorba de a vă pune de acord inspirația și gusturile, cultura și mentalitatea, cu noile forme și cu noile concepții despre lume. Poate v-ar fi mult mai bine să nu începeți de îndată să scrieți.

Interpreta nu a tradus decît primele fraze. O cenzurează pe Vera Inber. Profită de faptul că printre noi nu este nimeni să înțeleagă limba rusă. Eu nu contez. La ce mi-ar servi cunoașterea limbii ruse dacă nu voi fi lăsată niciodată să scriu, nici să povestesc altora ce am auzit? ...

Vera Inber se ridică, trage de rochie frecîndu-și pîntecul, își ia sacoșa și se îndreaptă spre ușă. Nu este tipul slav așa cum și-l reprezintă cei care nu îi cunosc pe ruși. Dar mie mi-a plăcut foarte mult felul ei de a vorbi, lipsit de poză. Nu vorbește pompos. Cu totul opusă lui Ehrenburg, cel care lasă mereu impresia că face propagandă. Îmi amintesc o conversație cu el, o dimineață întreagă, în camera lui de hotel de la Athéné Palace. Am început prin a vorbi despre literatură, apoi conversația a deviat, poate și pentru că adusesem cu mine și cîinele meu cel mare, ciobănesc german, Dicky, contravenind astfel tuturor regulilor de etichetă. Ehrenburg mi-a spus că are și el două generații de cockeri negri, primul dintre ei, „*Buzul*" fusese cumpărat cu un preț foarte mare la Londra. Mi-a spus, cîtă vreme își scria articolul, că el câștigă atît cît vrea, că are la Moscova un apartament minunat, plin de cărți frumoase, de covoare persane și pînze de calitate ale pictorilor francezi, dacă îmi amintesc bine,

nu numai Piacsso, ci şi Matisse şi Braque, de asemenea, o vilă de agrement şi trei maşini oferite de guvern. În timpul războiului i-au fost rechiziţionate două, dar în 1946, i le-au înapoiat sub forma a două Mercedesuri, complet noi. Natural, eu ştiu că viaţa scriitorilor celebri este infinit mai largă în Rusia faţă de aceea a scriitorilor nu mai puţin celebri din Franţa, Belgia, Anglia; ca să nu mai vorbesc de scriitorii italieni care, în ţara lor, nu au cîştigat niciodată atît ca să-şi poată plăti trei automobile şi o casă la malul mării. Mi-l amintesc pe Boris Gorbatov, autorul vestitului şi mediocrului roman *Nesupusul*, (după care s-a făcut şi filmul *Taras cel mîndru)* spunîndu-mi că a cîştigat milioane după ce şi-a scris cartea dintr-o suflare, în trei săptămîni: „O, regret, a adăugat, mîngîindu-şi ţeasta rozalie, luată din maşina de tuns, am comis grave greşeli de stil, pe care le-aş fi putut corecta, dacă mi-ar fi lăsat timp." Şi el are o casă frumoasă, o vilă cu o grădină mare, o maşină şi un avion, rezervat pentru turneele sale de conferinţe. Soţia lui, care îl însoţea, o brună drăguţă, măruntică şi palidă, mi-a arătat toaletele ei. Actriţă de cinema, ea îşi poate permite îndrăzneli vestimentare, în genul copiilor imperfecte de pe Rue de la Paix. Purta, în schimb, un mantou de vizon de toată frumuseţea şi un diamant de mai multe carate, demn de o regină. Îl făcea să sclipească, răsucind micul inel din platină pe care era montat:

– Eu şi Alla Tarasova (o reputată actriţă, considerată cea mai frumoasă femeie din URSS şi prietena intimă a lui Stalin) avem cele mai frumoase mantouri de blană din Moscova, şi cele mai frumoase bijuterii...

Şi pentru că eu o priveam cu un aer ciudat, ea începu să rîdă şi îmi spuse:

– Oh, ştiţi, noi nu mai avem nevoie de admiratori bogaţi... pentru că artiştii şi scriitorii sovietici au o viaţă foarte generoasă. Poporul îi alege, guvernul îi protejează iar ei formează o adevărată castă privilegiată.

Ea nu a crezut că s-a exprimat bine. O nouă castă privilegiată! La fel de privilegiată cum este casta înalților funcționari ai guvernului, a directorilor de trusturi, a gradelor înalte militare. Aristocrații spiritului sovietic și ai noii nobilimi de Partid. In fond, ar fi foarte frumos dacă toți acești aristocrați nu și-ar fi vîndut, asemeni celorlalți, conștiința și arta unui tiran unic, despot, distribuitorul bunurilor pămîntești. În definitiv, mă întreb dacă vechea aristocrație rusă, decimată, care nu mai poseda ca bogăție și orgoliu, decît pergamentul îngălbenit al blazonului și umbra albastră a arborelui său genealogic, nu avea însușirea de a fi pur intelectuală față de această nouă aristocrație. Prima ținea la prejudecata onoarei și la anume tradiții. Reprezentanții castei privilegiate de astăzi nu sînt, în fond, decît vulgari lingușitori și propagandiști. Ei au totul din acei reprezentanți ai institutelor de frumusețe care, în fiecare dimineață, fac turul coaforilor pentru a le oferi ultimele produse ale casei lor. Este adevărat că nu toți scriitorii sovietici împart soarta de invidiat a unui Gorbatov, Simonov, Ehrenburg. Îmi aduc aminte de biata Vinogradova, o romancieră de mare talent, căreia ambasada sovietică i-a interzis să semneze contractul pentru traducerea romanului ei *Porțile Baydarului,* pentru că, exact atunci cînd se afla în România a fost publicată o cronică defavorabilă în revista *Oktiabr* – la Moscova.

Dar, mai trebuie să recunoaștem că scriitorii sovietici lucrează „*fizic*" infinit mai mult decît ai noștri. Ei circulă mereu, pretutindeni, pe întreaga imensitate a teritoriului, supuși programului lor zilnic de activitate sau în virtutea dispozițiilor centrului de agitație și de propagandă al Comitetului central, în Ural sau departe în Siberia sau în fundul îndepărtat al Asiei. Întorși la Moscova, ei povestesc, în reportaje lungi și entuziaste, faptele de vitejie ale minerilor stahanoviști, ale frezorilor, care depășesc cu 110% norma de lucru, ei sărbătoresc punerea primei pietre de temelie la un nou baraj, la o nouă uzină, descriu caracteristicile noului model de tractoare lansat la o uzină într-un răstimp

record, vorbesc despre dificultățile pescuitului de balene, restabilesc în trecut gloria unui rus necunoscut care a descoperit radioul, mașina de scris, mașina de cusut, razele X, sau principiul bicicletei. Scriitorii sovietici sînt prezenți pretutindeni și participă febril la actualitate. Nu au rolul unor reporteri profesioniști, ci sînt martori oculari, trebuind să povestească cititorilor ce au văzut, să dea culoarea voită informațiilor și interpretarea marxistă. Ei știu să dezvăluie înțelesul fiecărui eveniment, indiferent dacă acest eveniment este banal ca producția în serie a șosetelor din bumbac sau ediția operelor lui Lenin. Cu aceeași competență, ei vă vorbesc despre sudurile autogene și despre ultima expoziție a pictorilor combatanți.

Am cunoscut bine ziariști și mulți scriitori celebri, de la Constantin Simonov (autorul faimoasei *Probleme ruse* și al altor piese de succes) cu mustăcioara lui brună, foarte occidental ca alură, pînă la Arnold Ierusalemski, profesor de istoria diplomației la Facultatea de științe politice de la Moscova și redactor politic al organului oficial al Armatei Roșii, promovat colonel și general locotenent în timpul războiului. Am vorbit și cu alți domni de mai mică importanță și nu voi uita niciodată ochii triști ai bietului poet Utkin, cel care și-a găsit moartea într-un accident de mașină în timpul unei șederi în țara noastră. Toți acești scriitori *„iubeau"* cu sinceritate această fierbinte *„actualitate"* de zi cu zi, această viață fără odihnă a martorilor oculari, zvîrliți dintr-un colț în altul al țării. Turnul de fildeș, concentrarea, solitudinea, nevoia de aprofundare, totul li se părea străin, totul făcea parte, în ceea ce îi privește, dintr-un magazin de accesorii. Ei considerau desuetă nevoia noastră de a lua distanță față de ceva și judecau totul sau aproape totul sub impulsul aparenței. Ei puteau pretinde orice de la Stat și, întocmai ca acei copii rîzgîiați, puteau să-și pretindă cele mai mici capricii, întrucît aceasta este încă o caracteristică a poporului rus, o trăsătură cultivată de Partid, profitînd de ea în cele din urmă pentru că a descoperit în ea influența, ca profit. Poporul rus a venerat mereu

pe cei care se pretind „*artiști*". Ajunge acest titlu vag și celebru pentru a fi răsfățați de șefii civili și militari. În ordinea preferinței, beneficiarii acestei venerări tradiționale sînt actorii și cîntăreții, apoi dansatorii, muzicienii, în sfîrșit, pictorii și sculptorii.

Artiștii sovietici beneficiază de situații materiale cele mai de invidiat, cu condiția să respecte clauzele nescrise ale alianței lor cu Partidul. Dacă mica institutoare de odinioară a unui liceu de fete din Cracovia a devenit, mulțumită Revoluției și Partidului, „*marea*" romancieră Wanda Wasiliewska, pe urmele Alexandrei Kollontay și ale fostei gărzi feminine, aceasta se datorează faptului că a respectat cu scrupulozitate linia politică indicată de Partid și că și-a consacrat romanele, pe rînd, rezistenței împotriva dușmanului și luptelor de partizani, întoarcerii acasă și readaptării, colectivizării pămîntului și represiunii kulacilor. Dacă este soția dramaturgului Korneiciuc, președintele Republicii Ucraina, este ceva fără importanță. Atîta vreme cît Wanda nu își va consacra romanul desuetelor probleme psihologice, ea poate cere un mandat de deputat, un elicopter, un iaht, fotografi titrați. Totuși, numai în limitele granițelor sovietice. Nu are cîștig de cauză cine solicită vacanțe pe Coasta de Azur! Niciodată nu a fost lăsat să călătorească Leonid Leonov, de exemplu, pe drept cuvînt cel mai mare scriitor sovietic. Guvernul s-ar fi grăbit să-i satisfacă fantezia, dacă cerea să i se instaleze la el acasă cele mai bune pînze ale lui Rubens sau Velasquez, aflate la palatul de Iarnă, ca să le poată studia în voie.

Altfel spus, îmi dai îți dau. Dar ceea ce este surprinzător este tocmai comuniunea spirituală, aproape perfectă, cu tinerii scriitori, abia ieșiți de pe băncile Universității Maxim Gorki, acea școală de literatură, unică în lume, în care studenții selecționați învață dificila meserie de romancier sau de poet, gîndesc și simt ca membri disciplinați ai Partidului, unul și unul. În caz că printre ei se găsesc oi rîioase, au grijă să nu le lase la vedere. Intrarea exaltată în posesia actualității pretinde să se scrie repede.

Actualitatea nu ştie să aştepte. Puţin interesează dacă scriitorul are posibilitatea să judece dimensiunile operei sale de la anume distanţă, cu anume detaşare. Perspectiva presupune superficialitate, detaşarea este periculoasă. Viaţa în mers nu are ce face cu aceste scrupule. Darul înnăscut şi meseria există. Dar datorită grabei, uşurătăţii, manierei de a judeca în clişee, toate cărţile, toate reportajele, sînt interşanjabile şi nu diferă decît prin semnături.

Interşanjabili sînt toţi scriitorii ca Wanda Wasilewska, Fadeievii, Simonovii, Gorbatovii şi toţi ceilalţi imitatori ai lui Gladcov, autorul faimosului roman *Cimentul* de dinaintea războiului, pe care l-a rescris de atunci sub alte titluri, şi nu am citat decît pe cei mai buni. Toţi gîndesc în acelaşi fel, tratează problemele din acelaşi punct de vedere, scriu direct şi, după ce ai citit trei romane sovietice, unul după altul, nu mai ai chef să continui. Curiozitatea s-a epuizat.

Şi încă eu, eu le citesc în limba rusă... Dar ce pot ele da în traducere?

....

În curînd vor fi zece ani de cînd ascult din zori, ultimele ştiri la radio. Am început în timpul verii apăsătoare care a precedat Münchenul. Locuiam pe atunci într-o vilişoară din cărămidă roşie, pierdută în mijlocul dunelor de la Berck. Reflectarea de curcubeu a valurilor juca pe marginea ferestrelor, ondula spărturile pe lung ale tavanului, tăia pe oblic oglinzile. Părea din aramă, cînd soarele se ducea la culcare... Încolăciţi, ca nişte bulgări, cei trei cîini ai mei moţăiau. Pisoiul negru dormea pe pian iar broasca ţestoasă între perdele. Vîntul, ca un amant nefericit, dădea tîrcoale noaptea în jurul casei, se izbea de obloane, gemea, zvîrlea pumni de nisip sub uşă. Îmi amintesc de vara asta prea apăsătoare şi prea caldă. Îmi aduc aminte de nopţile de dinaintea Münchenului şi de neliniştea mea.

Şi dimineaţa de azi, ascult radioul. Doar aparatul şi peisajul sînt schimbate. Şi puţin, poate, neliniştea mea. Cea de acum nu

mai este atît de temătoare, în schimb, mult mai disperată. Din zori pînă la miezul nopții, ascult știrile. Ele se repetă aceleași în toate limbile pămîntului, amestecate într-un sos muzical.

....

Demisia lui Beneș. Mă raportez la ceea ce scriam la moartea lui Masaryck. Atunci ar fi trebuit să fugă, să organizeze rezistența în străinătate. Probabil, a crezut posibil un *modus vivendi,* a crezut într-o bună credință, despre care ultimul cetățean al țării mele știe că nu este decît o formă a dialecticii. Conducătorii sovietici nu au bună credință. Poporul rus o are. Unica șansă pe care o poate avea omul de a nu se lăsa posedat de sovietici, lucrînd cu ei, este de a-și pregăti mereu o cale de evaziune. Din momentul în care nu se va mai avea nevoie de serviciile sale, nici scrupulele morale, nici promisiunile făcute nu îl vor salva de lagărul de internare.

Am citit scrisoarea atît de demnă a lui Beneș și răspunsul perfid al lui Gottwald. El declară că președintele a lucrat în spiritul comunist și pentru Partid, și mai-mai că i-ar fi atribuit Partidului toate meritele acestui bărbat respectat în lumea întreagă. *„A luptat pentru stînga,* scrie Gottwald. *A lucrat pentru alianța țării noastre cu URSS, noi vom continua opera începută de el."* Și continuă: *„Am vorbit cu medicii care îl îngrijesc pe președinte și toți mi-au certificat faptul că Beneș are nevoie de repaos..."* (în cazul în care Beneș ar muri ca Masaryck, Gottwald ar avea scuza dinainte pregătită și un alibi magnific).

Culmea este propunerea făcută de Gottwald cabinetului, de a-i oferi lui Beneș o rentă viageră (nu vor avea să i-o plătească prea multă vreme), și să-i lase la dispoziție castelul-reședință de la Lany *„cu tot ce se găsește în el"*. Dar aici nu se găsesc decît gărzile de corp comuniste, agenții, spionii, ieșirile supravegheate, imposibilitatea de a fugi, închisoare pe viață. Cred că sărmanul Beneș a scrîșnit din dinți luînd cunoștință de genero-

zitatea lui Gottwald. Darul castelului Lany a trebuit să-l umple de ruşine şi de mînie.

....

Alocuţiunea pronunţată de mitropolitul Justinian Marina, noul patriarh al Bisericii ortodoxe române, ales în locul şi pe locul răposatului Nicodim, pederast notoriu şi savant bătrîn, mort exilat într-o chilie a mînăstirii Neamţ, m-a distrat pe cinste. Patriarhul declară că îndatoririle sfintei Biserici se rezumă la patru puncte:

1. Epurarea clerului care a păstrat *„spiritul vremurilor trecute"*.
2. Educarea tinerilor seminarişti în spirit ştiinţific.
3. Revizuirea şi editarea cărţilor religioase, puse la punct de teologi demni de încredere.
4. Controlul sporit al activităţilor monahale.

Cu alte cuvinte, preoţii nesimpatizanţi vor trebui să-şi părăsească parohiile şi să cedeze locul preoţilor comunişti. Restul nu este decît suita logică a acordurilor făcute cu patriarhul ortodox de la Moscova. Justinian Marina mulţumeşte preşedintelui Republicii pentru imensa onoare acordată şi pentru încrederea arătată de Partid. Capul Bisericii vorbeşte ca un funcţionăraş promovat şef de serviciu. El a primit toiagul episcopal din mîinile profesorului Parhon, endocrinolog şi ateu convins. Alocuţiunea acestuia din urmă este un monument de ipocrizie: *„Poporul nostru evlavios va avea o nouă pravoslavnică Biserică, căreia guvernul îi va acorda tot sprijinul său."*

Ce comedie grotescă!

....

Foarte aproape de noi se află o bisericuţă din secolul al XVI-lea. Pridvorul îi este acoperit cu glicină. În fiecare dimineaţă, bătrînul ei clopot plesnit cheamă la rugăciune. Aici umbra este răcoroasă iar parfumul uşor de glicine se îmbină cu mirosul rece de tămîie.

....

Mi-ar plăcea să scriu o nuvelă despre trădare, despre destrămarea prieteniei... şi mai ales despre ceea ce este greu de sesizat, ura mocnită, invidia surdă şi vagă, dăunătoare şi ascunsă, încercată inconştient de orice fiinţă înregimentată, chiar cu entuziasm şi de bună voie, a omului liber care nu ştie ce este lanţul. Cu atît mai mult, să nu uităm teama ascunsă de a fi denunţat... (Şi dacă cineva l-a văzut intrînd la mine? Şi dacă cineva îşi aminteşte vechea noastră prietenie? Şi dacă cineva îşi aminteşte că am primit la mine un reacţionar? ...), teama asta ascunsă, resimţită de fiecare comunist faţă de toţi ceilalţi membri ai Partidului său, suspiciunea reciprocă şi bănuiala îi împing pe unii şi pe alţii să supraliciteze fanatismul şi vigilenţa... Atunci cînd omul politic se pleacă asupra trupului prietenului său pe care l-a trădat, pe care l-a omorît, asupra trupului acelui care a fost un „celălalt“ al lui înşişi, ultima frază ar fi: – Părea calm şi în moarte, atitudinea lui era demnă. Era culcat direct pe pămînt în poziţie de drepţi orizontală, cu gura închisă peste un zîmbet imperceptibil, batjocoritor. Ochii săi albaştri fixau un punct în el însuşi, părînd să vadă ceea-ce nimeni dintre oamenii vii nu a văzut vreodată. Omul viu coborî pleoapele mortului, iar palma i-a fost străbătută ca de arsura unui fier îngheţat. Chipul orb se schimbase, căpătă o expresie încrezătoare şi senină, strălucea sub lumina care s-a întins peste ridurile dispuse în evantai către tîmple. Strălucind sub cea de pe urmă sudoare, fruntea păru mai înaltă şi mai pură. Partizanul se plecă, încercînd să obţină răspunsul la o întrebare pe care o presimţea de neînţeles, dar nici el nu-şi da seama de ea. Poate că aştepta o eliberare sau o iertare? Numai că gura mortului a rămas închisă. El se depărta fără să se mişte, distanţat deja, cu buzunarele, mîinile, pieptul, venele grele de repaos. Singur cu el însuşi, partizanul se ridică în picioare, îşi scutură genunchii de ţărînă, privi chipurile golite de viaţă, în cerc, în jurul său. Venise noaptea. Era mulţumit de el, datoria împlinită dîndu-i acea oboseală plăcută care atrage după sine somnul. Dar oboseala asta îl apăsa. Se

întoarse. *„Intr-adevăr, nu mai avem nimic să ne spunem"*, gîndi plictisit.

11 iunie. – Mă uit la fotografiile făcute de verişorul lui Jo, la noi, într-o după-amiază însorită. Aşezată între Jo şi mama lui, care mă cuprinde cu braţele, prinsă în cercul strîns şi cald al familiei, cea din fotografie sînt eu, femeiuşca slabă, urîtă şi foarte singură. Singură, pentru că nu semăn cu nimeni şi printre ei, am aerul unei străine. Am două riduri verticale pe frunte iar zîmbetul îmi sapă o zbîrcitură în jurul gurii. Jo are un surîs fericit, soacră-mea un surîs viclean.

Fiecare iubire îşi are semnele şi simbolurile sale. A mea trăieşte cu obsesia despărţirii. Pe cînd Jo îşi alege cravatele şi le tîrăşte, ca stăpînul cu haita de cîini după el, în timp ce îşi scoate din dulap trusa de voiaj şi umbrela, încordarea mea atinge paroxismul şi toate obiectele astea umile îmi devin simboluri ale disperării...

17 iunie. – Prima zi cu soare. Începe să se simtă căldura verii. A plouat toată săptămîna, a plouat într-un fel disperant şi cenuşiu şi toate speranţele şi toate disperările noastre se pierd în ceaţă şi mucegai...

....

Naţionalizarea ultimelor industrii, adică micile fabrici, micile uzine, folosind mai puţin de treizeci de muncitori din întreprinderile private, este un fapt împlinit. S-a anunţat de curînd la radio. Expropiatorii afirmă că *„au pus totul la pămînt"*, dintr-o singură lovitură. Neputincioşi, oamenii scrîşnesc din dinţi. Mulţime de sinucideri. Mulţi oameni au înnebunit, aşa, pur şi simplu, pentru că li s-a furat plăcinta pentru care au supt sînge şi apă, au furat şi minţit, au dat faliment şi au muncit, au inventat stratageme, mai mult sau mai puţin curate, combinaţii ingenioase. Pe mine, ceea ce m-a surprins mai mult a fost chipul natural, modestia, demnitatea cu care

muncitorii desemnați de Partid au intrat în posesia directoratului cutărei sau cutărei fabrici, societăți de asigurare ori exploatare mineră. Astăzi, am trecut pe la Editura mea. Un fost tipograf era numit director. Întreprinderea este enormă. Ocupă un imobil de cinci etaje, cu un magazin universal, birourile editurii, o imprimerie, etc. Fostul tipograf controla registrele, semna bonuri și era atent cu bonomie să nu fie tras în piept.. M-a recunoscut, mi-a strîns mîna și mi-a zis:

– Va trebui să veniți să lucrați alături de noi, tovarășă! Era roșu la față, transpirînd de fericire, fără cravată, cămașa lui descheiată lăsînd să se vadă părul negru de pe piept.

Într-o fabrică de tuburi de oxigen, muncitorul care a luat locul patronului a adunat toți salariații în biroul lui și le-a spus:

– Nu pricep nimic din toată treaba asta! Vă cer tuturor să-mi dați o mînă de ajutor. Trebuie ca afacerea asta să meargă pentru binele poporului cum mergea pe vremea fostului patron. Statul m-a numit în acest post. Nu îmi vor suci capul banii pe care îi voi cîștiga.

Acestea fiind spuse, strînse toate mîinile, a sărutat mîna dactilografei, spunîndu-i cu perfectă politețe: – Merci (?!)

Cum să nu-ți facă plăcere?

18 iunie. – Ieri seară, discutînd cu C. despre judecata Istoriei:

– Nimic nu mai este subiect de revirimemt, am zis, datoria se face și se reface, judecă și rejudecă, fără sfîrșit. Manualele nu sînt imuabile. Acum șase luni l-am judecat pe Maniu. Era prea bătrîn, încăpățînat, inflexibil, nu era omul de care aveam nevoie. Demisia lui Beneș ne-a deschis ochii. Maniu avusese dreptate. În situație identică aceleia a președintelui cehoslovac, el s-a descurcat mai bine. A dibuit vicleniile sovietice. Loial și demn, a preferat să fie condamnat la închisoare pe viață, decît să persevereze în tratative inutile, umilitoare...

– Dacă îi reproșez ceva, spune C., este că nu a înțeles că rezistența nu poate fi pasivă. Epoca lui Ghandi este fapt depășit.

Rezistența nu constă în redactarea memoriilor, protestelor, notelor adresate ambasadorilor. Trebuia, de la început, să fi fost dublă activitate oficială a partidului național-țărănesc, cu o activitate și organizație clandestine, după modelul organizării similare a Partidului. Grupuri de cîte trei. Agenți de legătură. Minți luminate în armată și ministere. Pentru că toată lumea pestriță cu care s-au raliat toate forțele țării nu valorează nimic. Lealitatea este desuetă, inutilă. Trăim o epocă a decăderii spiritului, și ea impune disprețul valorilor umane. Ea are nevoie de obscuritate, de banalul mister al comploturilor, de josnicele amenințări cu moartea, care sînt folosite în trădări, care refuză lupta „deschisă" și întregul său cod perimat al onoarei...

Marți 22 iunie. – Continuă să plouă. Apariții de soare strălucitor, apoi din nou umezeala cenușie a acestei veri, cum nu a mai fost. Pe cîmpuri, spicele putrezesc secerate de averse iar tulpinele porumbului se îneacă în băltoace. Recolta care se anunța foarte frumoasă, este compromisă definitiv. Țăranii dau din cap. Ei văd limpede în asta semnul mîniei lui Dumnezeu. De mai multe zile, orașul duce lipsă de pîine. De la șase dimineața, gospodinele se așează la coadă în fața obloanelor lăsate ale brutăriilor. Cînd trec mașinile cu pîine, mulțimea se repede, îl împinge pe șofer de pe locul lui, și fură. Lumea se bate pentru fiecare franzelă, ca în timpul revoluției. Brutăriile au fost naționalizate. Directorii nu sînt pregătiți pentru sarcina lor. Și morile au fost oprite. Țăranii ascund grîul rămas, îl îngroapă și refuză să dea ce a mai rămas din recolta de anul trecut. Ei nu mai vin la mori, în lungi șiruri mohorîte de care trase de boi. Nu mai este făină. Avertizate, gospodinele care și-au cumpărat făină în timpul iernii, au început să-și facă pîinea acasă. Toată lumea este nemulțumită. Mărfurile dispar. Alaltăieri, un zvon insistent a pus pe jar tot orașul: va fi o altă stabilizare. Oamenii s-au năpustit ca nebunii în magazine. Cumpărau totul, plasau banii în orice mai putea fi găsit pe rafturile aproape goale. Micii

funcționari cumpărau cutii de cremă de ghete cu duzinele. Se băteau pentru cîteva kilograme de zahăr, își smulgeau cutiile de conserve și acele de siguranță. A doua zi, se răspîndi alt zvon. El a crescut, s-a impus: De astă dată, bancnotele de o mie de lei nu mai aveau nici o valoare! Mirosind că poate fi vorba de o afacere bună, șmecherii s-au grăbit să-și vîndă bancnotele de o mie pentru șase, cinci și chiar trei sute de lei. Întors de la fabrică, Jo se certă cu mine ca să cheltuim ultima bancotă. Am cedat. El a pornit în grabă și s-a întors cu o legătură de morcovi, salată, usturoi, și din rest, un sac de cartofi. – Așa, măcar avem ce mînca. Astă-seară, s-a anunțat la radio că bancnotele de o mie mai sînt valabile, vor fi retrase din circulație treptat și înlocuite cu altele noi fără stema regală...

Nu, nu de destindere era vorba! Oamenii erau arestați pe capete. Dispăreau ca diavolul din cutia cu Hopa-Mitică. Pac. S-a închis jucăria, nu mai e nimeni. Persoane bine informate dau asigurări că de 23 august, aniversarea loviturii de stat împotriva Germaniei, vor avea loc arestări în masă. În masă ori cu zecile, același lucru. Trăim zile de panică...

25 iunie. Un camion care se bălăngănea, se zdruncina și gemea din toate încheieturile sale de fiare vechi, mirosind a ulei ars și a vopsea de curînd aplicată, ne-a lăsat aici alaltăieri seara. Părăsind drumul național, plin de gropi, camionul a luat-o pe scurtătură, pe drumul de pămînt bătătorit, furișat printre dealurile care creșteau văzînd cu ochii și sfîrșeau în coame albastre pe orizontul galben și roșu. El s-a angajat într-un defileu de stînci, la capătul căruia curge o gîrlă venită din munte, verde și albă. Aerul era curat iar stîncile mari, cenușii îmbrăcate în floricele albe de margarete sălbatice, maci și flori de miere. Totul pare idilic... dar drumul o ia acum în pantă către gîrlă, cu apa repede, arătîndu-se dintr-odată periculoasă. Tîrăște cu ea crengi uscate, scînduri smulse din împrejurimi, trunchiuri de arbori. Din verde și albă a devenit mîloasă și mohorîtă. Vuietul curgerii sale ne amintește

motivul tragic al călătoriei noastre. Prietenul pe care îl însoțesc este foarte palid. Părinții lui locuisc în satul inundat spre care ne ducem, fără să știe dacă mai stă în picioare casa în care s-a născut. Șoferul camionului este și el fiu al locului.

Satul ne vine în întîmpinare, cu ezitări. Risipite de-a lungul drumului, căsuțele albe și trandafirii, acoperite cu paie, trestie și uluci, ne privesc, bine ascunse în dosul zaplazurilor verzi, printre ramuri de meri. Regiunea Buzău este vestită prin livezile sale. Tatăl prietenului meu, un țăran coborîtor din *răzeși,* stabiliți de mai bine de două sute de ani pe acest pămînt,a petrecut patruzeci de ani din viață să-și cultive livada. Probabil că el nu a auzit despre micul horticultor rus care în fundul unei grădini din Siberia, și-a consacrat viața încrucișării pomilor fructiferi, asociind lămîii cu portocalii, portocalii cu tomatele, fragii cu merii, și perii între ei. El a devenit celebru iar numele Miciurin figurează acum pe prima pagină a ziarelor noastre. Tatăl prietenului meu este înalt și tăcut. Are ochi albaștri și barba albă a unui Tolstoi, dar fața arsă de soare și de vînt și mîinile bătătorite nu au nimic din caracteristicile unui conte. Livada lui producea merele cele mai frumoase din regiune, cele pe drept cuvînt numite „Prințese“, galbene, cu mijlocul de aur și de o dulceață de neegalat. Mai avea și „Ionatanele“ roșii, strălucind ca globurile agățate în pomul de Crăciun, cu carnea viorie și trandafirie, parfumată ca aceea a căpșunelor, și merele renet, verzi și marmorate, cu gust de nucă și de iarnă. Mai avea și altele al căror nume nu îl știam, dar de care el era mîndru ca un cavaler medieval de titlurile sale de noblețe. În momentul de față, livada este pe jumătate distrusă... Crengile încărcate cu fructe zac la pămînt. Iarba este acoperită cu mîl. Noroiul stătut acoperă toate cărările. Nu poți face un pas, fără ca încălțările să nu iasă din picioare și să nu fie înghițite... În ceea ce privește casa, nu au mai rămas decît pereții de piatră ai grajdului. Ridicată pe marginea apei, apele umflate și inundațiile care au urmat ploilor din timpul primăverii și verii au luat-o cu ele. Eu țin mîna pri-

etenului în mîna mea și îi împart disperarea. Mama lui ne-a venit în întîmpinare, într-o fugă. Fața îi este ca a unei madone de lemn, ochii triști, decolorați de oboseală, gura strînsă. Părul cenușiu ascuns sub o basma neagră, înnodată pe frunte. Poartă o fustă neagră, largă și lungă, balansîndu-se în jurul picioarelor goale, ca un clopot mare, un corsaj maro ajustat, un colier de perle din sticlă albastră și o cruciuliță de aur. În zori, cînd s-a trezit să dea de mîncare găinilor și să mulgă vaca, a tras pe ea un läibărel din piele de oaie, garnisit cu șnur roșu. Vorbește puțin, m-a privit indiferent și fără să zîmbească. Dar cînd fiul ei, împingîndu-mă de umeri spre ea, i-a spus: „Mamă, ea îmi este ca o soră… cînd am primit scrisoarea de la voi, a ținut să vină cu mine…“, se apleacă de îndată, mă luă în brațe și începu să plîngă:

– Nu te pot primi în casa mea, fato, nu mai avem casă, va trebui să dormi la vecini care au un pat în plus, fiindcă noi dormim în șură, pe paie!

Tatăl lui Ion tace, nici măcar nu simte nevoia să facă politețuri. Cu o siguranță liniștită, mi-a spus:

– Vei reveni anul viitor la noi, vom reclădi casa… Dar livada a suferit…

Este desculț. Pantalonii din pînză albă sînt suflecați pînă la jumătatea piciorului. Pe umeri poartă o vestă neagră. Cămașa fără guler este întredeschisă la piept și lasă la vedere tendoanele groase ale gîtului slab și plin de zbîrcituri. Emană o noblețe nativă, exprimată în fiece gest și atitudine. Stăpîn pe sine, îl simți dominat de o voință îndărătnică, de neînfrînt.

Pentru că este tîrziu, iar noi eram flămînzi după o zi întreagă de pe drum, mama ne-a îndemnat să ne așezăm roată în șura pe care o locuiesc. În jurul unei măsuțe joase – să fie moștenire de pe vremea stăpînirii turcești? – Ion mi-a dat un scăunel, ceilalți membri ai familiei s-au așezat pe saci din piele de oaie, cu picioarele sub ei, cum stau croitorii. Afară, pe două crengi în chip de furcă, ceaunul afumat în care fierbe mămăliga este

agățat deasupra focului de lemne. Mama mestecă fiertura groasă cu o creangă de nuc pe care fratele lui Ion numai ce a decojit-o. Cînd fiertura a ajuns destul de densă, mama o răstoarnă pe un fund de lemn și o pune pe masă. Tatăl o împarte în felii cu un fir de sîrmă. Pe urmă, aduce o împletitură groasă de ceapă. Au luat cepele, le-au spart strivindu-le cu pumnul. Crăpate, zemoase, gingașe, irizate, ne-au umplut ochii de lacrimi și gura de aromă. Le-am muiat în sare, le-am crănțănit inima în dinți, însoțind-o cu o bucată mare de mămăligă caldă și un vîrf mic de caș, acea brînză din lapte de oaie, sărată și frumos mirositoare de la chimen. În timp ce mîncam, fratele lui Ion ne povestește cum a fost cu inundația. În fapt, ruina a fost provocată de o istorie de demult, țesută în întregime de invidii, rivalități și urile unui cătun, așa cum se găsesc pretutindeni în lume. Tatăl lui Ion a încercat să înfunde gîrla cu lutul adus de rîu și a plantat aici sălcii, salcîmi, alți copaci în intenția de a opri straturile lunecoase și de a reda stabilitatea terenului. Vecinii, geloși pe tatăl lui Ion, – gîndiți-vă numai, băiatul cel mare locuia la oraș și scria poezii! – au venit în timpul nopții de au tăiat copacii. Atîția și atît de bine, încît tatăl lui nu a mai replantat alții. Tatăl lui Ion a propus primarului să convoace țăranii ca să înalțe un dig și să reîmpădurească malurile. Ridicînd din umeri, primarul îi zise: – Cum, îndrăznești să-mi vorbești, mie, comunist, tu, chiabur? Tatăl lui Ion, pieptănîndu-și barba cu degetele, îmi spune: – Totuși, îmi voi reconstrui casa!

– Dar poate veni altă inundație, zic.

Supus fatalității țărănești, deprins să lupte de unul singur, resemnat în fața obligațiilor sale fără recompensă, tatăl prietenului meu îmi răspunde: – Dacă așa vrea Dumnezeu! S-a întunecat în șură. Prin ușile mari deschise, pătrund strălucirea stelelor, mirosul ierbii și a apei. Lumînarea, lipită de masă, ne joacă pe pereți umbrele gheboase și negre.

Ion, fratele lui și cu mine, mergem să dăm ocol satului. Prin ferestruicile pătrate, clipesc luminițele lămpilor de petrol. Cei

mai săraci se luminează cu lumînări din seu, ori de la lumina candelelor cu ulei, aprinse dinaintea icoanelor. Din lemn, acoperit cu staniol sau cu hîrtie aurită, chipul sfînt de pe icoană are aspect bizantin și, agățat în colțul dinspre răsărit, stă la adăpostul aripilor desfăcute ale unui ștergar din pînză albă și groasă. Stăpîna casei l-a țesut cu mîna ei, l-a brodat cu cruciulițe roșii și i-a adaos margine de dantelă. În ziua nunții sale, l-a fixat cu trei ace în perete, ca pe un fluture uriaș.

O armonică răgușită plînge într-o grădină de zarzavaturi. Cerul stropit cu stele coboară peste acoperișuri, se lasă peste coroanele rotunde ale merilor. Crengile zac la pămînt, încovoiate sub greutatea lor dulce. Nimeni nu mai vine să culeagă fructele. Orășenii, negustorii de fructe en gros care veneau în fiecare an să cumpere merele cu vagoanele, nu mai au bani iar fabricile de marmeladă naționalizate nu mai lucrează. Doar fabricile care aparțineu firmelor germane și care țin acum de bunurile sovietice produc cu mare randament. Cîțiva intermediari au venit totuși în speranța unui comision bun. Ei oferă țăranilor prețuri derizorii, pe care țăranii le refuză. Merele putrezesc în iarbă, pe crengi. Pînă la urmă, țăranii vor fi siliți să cedeze; ei își vor vinde fructele pe nimic iar rușii vor beneficia de marmeladă ieftină. Cîinii flămînzi rătăcesc în lungul canalelor urît mirositoare. Murdari și scheletici, se bat între ei pentru cel mai mic osișor. Fratele lui Ion îi alungă, învîrtind bîta. Dacă au încetat lătrăturile, liniștea revine apăsătoare și totală. S-au succedat anii, războaiele; rînd pe rînd, partidele au promis cooperative, fabrici, girate de comună, electricitate, cale ferată. Nu s-a făcut nimic. Delăsarea și uitarea învăluie satul. Biserica strînsă în ea însăși, se păstrează aici mereu, ca un mic mormînt în formă pătrată, tencuit cu var. Bătrînul popă gras și șarlatan face politică comunistă. Nu-l iubește nimeni, este bogat. Nici învățătorul nu este iubit. În loc să facă lecții cu elevii, îi pune să lucreze în grădina lui de zarzavat; nici primarul nu este iubit. El își tratează oamenii din subordine ca pe *chiaburi,* chiar dacă el însuși este

unul dintre ei. Satul merge la voia întîmplării, dus de şuvoiul secolelor, singur şi neschimbat, cum a fost de totdeauna, trăindu-şi instinctiv viaţa grea şi posomorîtă. Insulă nemişcată în curgerea timpului. Pentru el, cuvintele „era nouă“ nu au nici un sens...

30 iunie. – De trei zile în casa mea este o defilare neîntreruptă de străini. Deschid uşa de fiecare dată şi străbat cele trei odăi ale apartamentului, arătînd oamenilor de tot felul baia mea, bucătăria mea, cele două terase ale mele. Toţi sînt eventuali cumpărători ai apartamentului prietenei mele. Se spune că noua lege a exproprierii urbane va garanta fiecărui cetăţean dreptul de a avea un apartament. Ca fiecare zvon lansat de Partid, acesta provoacă o impresie enormă şi inspiră încredere. Intermediarii vin să mă vadă seara şi dimineaţa. Prietena mi-a dat mînă liberă să o reprezint. Mă rog, afacerea e pe geantă. În ceea ce mă priveşte, eu trebuie să mă mai mut o dată. Să mă duc, unde? Am vorbit despre asta cu Jo. Imposibil să locuiesc la mama lui, împreună cu el; poliţia nu trebuie să ştie că Jo este soţul meu. De altfel, nici nu vreau să-l expun. Noi nu putem închiria nici un apartament, nici măcar o cameră la hotel, deoarece Giovanni trebuie să locuiască împreună cu noi. Pe deasupra, nici nu avem bani. Disperată, m-am dus la maica econoamă de la Notre-Dame de Sion. Ea îmi propune să vin să locuiesc într-o odaie a internatului, liberă în timpul vacanţei. Ce va fi, vom mai vedea. Pe Giovanni am reuşit să-l instalez în dormitorul comun al asistenţei consulatului italian şi să-i dau o sumă suficientă cu care să-şi acopere celelalte cheltuieli. Ne-am înţeles să vină în fiecare dimineaţă să mă vadă, iar poliţiei îi vom spune că sîntem constrînşi să trăim separaţi pentru că nu mai avem bani. Oricum, soţul meu legal nu poate veni să locuiască într-o mănăstire! Giovanni se acomodează cu toate situaţiile. Niciodată nu reuşesc să ştiu ce gîndeşte, deoarece tace mereu. În fond, el nu îşi face griji. Are ce mînca, ştie unde doarme. Singurul lucru

care îl neliniștește este să nu fie descoperit secretul. In privința lui Jo...

9 iulie. – Mîine se împlinește o săptămînă de cînd locuiesc în această odaie octogonală cu patru ferestre în ogivă de la internatul Notre-Dame de Sion. Este o casă boierească mică și veche. Pe jos are parchet de stejar în formă de romburi, frecat și ceruit de călugărițe. Exprimă un calm grav, cu ușor miros de mucegai. Un vag miros de pension ținut de călugărițe, cu tinere gureșe, care se spală pe fugă. Predomină mirosul de praf și de soare care încălzește geamurile prea puțin deschise . Odaia mea este tapetată cu hîrtie verde închis și mari trandafiri de aur. Într-un colț, după un mare paravan din creton roz, sînt ascunse un lighean de fier, o găleată și o cană. Aici nu poate fi primit nimeni. Trebuie să cobori la vorbitor.

Toate ușile se închid la opt. dar eu am radioul meu și în fiecare dimineață, mă scol la șase și străbat marea grădină, numai verdeață, ca să mă duc să asist la slujbă. Mă simt bine. Chiar minunat de bine. Adesea, visez să rămîn aici toată viața, să mă plimb seara pe lîngă straturile de zarzavaturi, numărînd mătănii, îmbrăcată în negru la fel cu călugărițele. O pace minunată domnește peste grădina asta închisă cu ziduri foarte înalte. Să rămîn aici, uitată, senină...

Renunțare? Nu. Simpla dorință de a mă consacra unei singure și supreme iubiri...

Atmosfera pură a mănăstirii nu m-a împiedicat să citesc *Tropicul Capricornului* de Henri Miller. Mare talent, puțin nebun, puțin haotic, dar plin de revoltă, chiar de măreție, capabil să sesizeze ceea ce eu numesc punctul de vedere al lui Sirius. Dar cît este de mediocră și mecanică sexualitatea exacerbată în care se refugiază, ca într-un ultim adăpost al personalității, ca unic recurs la viață, ca mijloc de a se simți „bărbat“ (?!). La antipodul căutărilor lui Lawrence! America lui Miller, a lui Faulkner, a lui Cain, ce infern!

10 iulie. – Îmi sînt dragi copacii. Mă simt legată de ei, înrudită într-un chip straniu, ca şi cum eu însămi aş avea frunze, ramuri. Îi înţeleg. Ei îmi vorbesc. Chiar mă fac să zîmbesc. În faţa fostului meu apartament erau trei tufe de liliac. De pe divan, vedeam de pe strada Romulus un tei uriaş, centenar. Norii îşi treceau prin coamele sale degetele lor mari de pîclă, fără să-l tulbure. De aici, văd un şir de plopi foarte înalţi. Cînd bate vîntul, ei se înclină cu gravitate, toţi în aceeaşi direcţie, ca mandarinii la trecerea împăratului. În soare, sclipesc ca nişte izvoare verticale. Pot să le ascult la nesfîrşit foşnetul argintiu, aşa cum stau culcată pe patul meu de elevă de pension, cu braţele încrucişate sub cap. De partea cealaltă se află bulevardul Pache şi linia sa de tramvaie care gem pe şine; la fel, întreaga viaţă orchestrată a străzii. De-a lungul faţadei, un balconaş scund de piatră. Poţi escalada fereastra, stînd în picioare. Mă gîndesc la posibilitatea ca elevele să arunce noaptea, de pe acest balconaş, bileţele dulci băieţilor de la liceul vecin, scrise în grabă şi neciteţ. Ieri dimineaţă, am coborît un coş legat la un capăt de sfoară, iar Giovenni l-a umplut cu pîine şi roşii.

13 iulie. – Fără să fac nimic şi îngrijorată, rătăcesc prin sălile de clasă goale, mă aşez în băncile scrijelite, parcurg dormitoarele deşarte. Sînt singură în casa asta imensă. Prin etaje, dau peste amintiri uitate de eleve. În sala Sfînta Angelica, o pudrieră mică din lemn pirogravat, în sala Sfînta Monica, flori presate, în sala Sfînta Tereza, un caiet vechi de muzică. Cobor la parter. Pianul doarme în pace. Îmi plimb degetul pe claviatură. Fildeşul de pe clape este căzut; pe altele, îngălbenit. Notele subţiri tremură şi se pierd în aer. Pe şemineu se află o oglindă mare. Mă urc pe scaun, ca să privesc. Nu mă văd.

De trei zile nu am mai ieşti din mănăstire.

20 iulie. – Am citit *Ciuma* de Camus. Cartea îmi place enorm. O prefer chiar mai mult, cărţii lui Sartre *Drumul Libertăţii.*

21 iulie. – De cînd sînt la Notre-Dame, nu am mai fost chemată la poliție. Mă întreb ce poate să însemne asta? ca să-mi schimb ideile, m-am dus să-mi petrec cîteva zile la soacră-mea. Jo a profitat de ele ca să-mi facă un tapaj îngrozitor pentru aceste trei zile de absență: – Ști foarte bine, îmi spune, că eu nu pot veni după tine la Notre-Dame... În timp ce îmi vorbea, eu mi-am amintit, cu o acuitate teribilă, ziua în care l-am văzut prima oară. Purta o cămașă albă și un fel de ilic din piele de miel. De la prima privire, prin zîmbetul complice al ochilor, mai mult decît prin cuvintele pe care ni le-am spus, s-a stabilit între noi acea înțelegere tainică, imprevizibilă și brutală, dintre un bărbat și o femeie care se descoperă mascul și femelă, și nimic altceva. Ești atunci atras irezistibil unul de celălalt printr-o curiozitate sălbatică...

23 iulie. – Zilele trec, aride, monotone, apăsătoare, formînd un lanț neîntrerupt și mereu același. Săptămîna asta și săptămîna trecută și cea de dinainte, se pierd, se amestecă între ele. Zilele încep să se sfîrșească fără scop. Și asta, pentru că nu lucrez și pentru că fără munca mea, eu mă simt fără nici un rost și pierdută. Este foarte cald. Viața este cenușie iar vara asta nu se mai sfîrșește. Totul îmi este indiferent, totul mă obosește, totul mă îngrețoșează. Toată vremea îmi vine să dorm. Abia îmi țin ochii deschiși și nu de puține ori am impresia că mă trezesc după o anestezie, cu ideile încîlcite, cu creierul gol. Trebuie să fac efort ca să mă îmbrac, efort ca să vorbesc, efort să traversez strada fără să fiu strivită. Oamenii întîlniți sînt ca și mine. Măcar ei se agită, speră. Prima fază cu care te întîmpină este: „Ați ascultat radio Londra? ... Ați auzit discursul lui Churchill? ... Credeți că va fi război?“ Îl așteaptă cum așteptau acum doi ani pacea. Cît îi privește pe amicii mei, ei sînt pur și simplu disperați. Se îndoiesc de posibilitatea că mai Marii vor sfîrși să se înțeleagă între ei, americanii fiind prea lași, iar rușii prea vicleni.

Sigur că ei nu se bat nici pentru noi, nici pentru țările din zona sovietică.

Stau adesea în capela mică, albă și luminoasă a mănăstirii. Madona naivă, în veșmînt albastru, pe soclul ei ornamentat cu verdeață, mă privește cu milă. Ieri, sora Filomela, mustăcioasă și cu ochelari, mi-a spus, vorbind despre ceea ce se mai întîmplă în lume; – Vedeți, încă nu s-a umplut paharul; mai este nevoie de suferință pentru ispășire... După? După, Dumnezeu va judeca vii și morții și împărăția Sa nu va avea sfîrșit.

Ce greu este să aștepți, să trăiești ca o rîmă, fără să știi ce aștepți!

25 iulie. – Este duminică dimineața. Așezată pe brațul unui fotoliu, legănîndu-mi picioarele goale, ascult refrenul trist și bătrînicios al unei flașnete. Ce poate fi mai banal decît să asculți o veche romanță într-o luminoasă dimineață de vară! Copacii muți și surzi sub cenușiul prăfos. Căldura jilavă umple ziua de plictiseală. Iaurgii trec, strigîndu-și marfa.

25 iulie. – Ieri au venit doi agenți să mă caute. Au sunat la poarta mănăstirii. Nu au putut trece decît pragul vorbitorului. Eu eram în camera mea, dar întrucît călugărițelor le-a fost teamă să nu fi venit să mă aresteze, au afirmat cu toatele, într-un glas, fără să se consulte înainte, că am ieșit în oraș. Au răspuns la o grămadă de întrebări. Mințeau, protejîndu-mă cu minciuna lor. Agenții au plecat, lăsîndu-mi un bilet prin care mi se punea în vedere să mă prezint chiar în seara asta, nu la Prefectură ca pînă acum, ci la al doilea birou al ministerului de Interne.

Am așteptat dimineața de a doua zi, ca să merg împreună cu Giovanni. Cu toată neliniștea, am putut dormi, pentru că deasupra pătuțului meu de fier, pe hîrtia verde cu trandafiri de aur, se află un crucifix urît și banal din lemn pe care agonizează un Crist de aramă. În vis, urcam o scară fără sfîrșit. Pe fiecare treaptă era suferință, neliniște, teamă. Dar pe măsură ce urcam,

simțeam o siguranță absolută. Lumină sau întuneric? Știam că în spatele ultimei porți, pe treapta cea mai înaltă, mă așteaptă un înger înspăimîntător și minunat.

Dimineața maica econoamă mi-a adus lapte. Altă soră mi-a dat un medalion mic. Mai există solidaritate omenească! Ea acționează ca un resort nevăzut, apăsat de degetul lui Dumnezeu pe sufletele curate.

Ne-au lăsat, pe Giovanni și pe mine, să așteptăm vreo două ore pe o bancă. Era la al treilea etaj al Securității. Serviciul secret de informații. Cîte există cu adevărat? Ca cercurile concentrice care se răspîndesc spre centru, aceste servicii de informații sfîrșesc toate în centrul restrîns al biroului Comitetului central. Primul este cel numit oficial „Poliția de Stat", iar în prezent și „Miliția populară" ai căror agenți poartă uniforme asemănătoare cu uniformele N.K.V.D. A doua este securitatea, fioroasa „Siguranță". A treia, serviciile secrete ale ministerului de Război, apoi Comisia de anchetă care ține de Interne, de Război și de Biroul Doi, în sfîrșit, Comitetul central, biroul dosarelor, punctul central de unde pleacă directivele. Toate aceste servicii se învîrtesc cu randament deplin precum cercurile aparatului de bătut albușele de ou, care se intersectează. Eu sar prin aceste cercuri succesive ca tigrul îmblînzit printre cercurile de flăcări dispuse în jurul unei arene de circ. Pe bietul Giovanni, mut și prostit, îl trag după mine.

El este aici, pe bancă, fumează și îi clănțăne dinții. Ca să-l distrez și să-i mai ridic moralul, anume ca să nu cedeze în timpul interogatoriului, m-am pus să-i povestesc anecdote obscene. Pentru băiatul ăsta, căruia nu-i stă capul decît la fleacuri, este cel mai bun remediu. Am reușit să-l fac să rîdă. Au venit după noi și ne-au introdus într-o încăpere mare și luminoasă.

Doi civili, cu fețe oarecare, așezați la două mese, se înfruntau. Prinsă în focul continuu al întrebărilor lor, eram ca acuzatul între doi judecători de instrucție. La un moment dat, auzirăm un

țipăt ascuțit, apoi pîrîiturile unei mitraliere. Giovanni păli și tresări:

– Nu sînt decît exerciții, zice unul dintre civili, nu vă fie frică... Dacă mariajul vostru nu este fictiv, nu aveți de ce să vă temeți... De altfel, soția este mult mai curajoasă decît dumneata!...

– Pentru că am conștiința liniștită, am răspuns.

Dar, în mine, îmi spuneam că dacă acum mă întreabă de ce mi-am ascuns identitatea de scriitor, i-aș răspunde pentru că o socoteam lipsită de importanță, aparținînd iremediabil trecutului...

– Prin urmare, vreți să plecați?

– Nu, nu vream! Țipă Giovanni, dar dacă soția mea continuă să fie tot așa de bolnavă, va trebui să se caute în sud.

– Aveți certificate medicale?

– Nu. Costă prea scump.

– Va trebui să vi le procurați de la consulatul vostru, iar pe urmă să nu uitați, Comisia medicală a ministerului de Interne vă va examina soția pentru a le controla temeinicia... Sînteți liberi.

Am ieșit cu demnitate. Inima mi se zbate să se spargă. Mă tem să nu fie o falsă ieșire, să nu se țină vreun agent după noi, să nu ne ia și să ne închidă, cum s-a mai întîmplat în mai multe cazuri știute de mine și în care soția nu avea „trecutul“ meu...

Cît coborîm treptele acestor trei etaje care nu se mai sfîrșesc, urca încet un grup mic. Două uniforme și un civil. Privirea mi s-a oprit o clipă pe chipurile lor. Civilul cu fața tumefiată, un ochi umflat, buza ruptă, cămașa pătată de sînge. Uniformele au chipuri de lemn, de manechine. Am avut senzația că leșin. Mă opresc o clipă. Polițistul mă interpelează: – Mișcă, ori pățești la fel...“

Mă întorc la mănăstire. Bunele călugărițe se grăbesc în întîmpinarea mea ca găinile în jurul unui pumn de grăunțe. Au fost peste măsură de neliniștite și s-au rugat pentru mine. Dacă nu m-aș fi întors pînă noaptea, ar fi dus scrisorile lăsate de mine, una ministrului, cealaltă consulului...

Nu pot vorbi. Fața tumefiată mă urmărește...

Mă duc în grădină să văd cîinii. Le azvîrl pietre mari. Ei mi le aduc îndărăt, mînjite de bale și pămînt. Cînd mi-am murdărit bine mîinile, mă așez pe bancă. Încep să mă deprind cu rolul de femeie hîrțuită. Cîinii vin să-mi muște în joacă mîinile, îmi pun labele lor mari pe rochie, dornici de joacă. Cățeaua Miquette îmi pune la picioare o piatră mare albă și, dînd din coadă, mă îndeamnă la joacă. Îmbrățișez cîinii pentru că m-am întors încă o dată nevătămată din groapa asta de animale sălbatice.

....

Nu, nu sînt animale sălbatice. Sînt doar piese ale enormului angrenaj polițienesc în care se desfășoară viața țării. O mașinărie inestricabilă ale cărei cercuri concentrice se răsucesc, strivesc, suprimă materia vie, aspirată de mișcarea lor giratorie, ruptă, înghițită. Singur Chaplin a reușit să scape viu din vintrele acestei mașinării gigantice de călcat și aplatizat a *Timpurilor Moderne*. Personal, am impresia că sînt o bilă, una dintre acelea pe care destinul le învîrtește, le readuce în poziție de pornire, le huruie în craterul unei rulete, pe enormul disc al hazardului. Cercurile astea se învîrtesc în felul insesizabil al planetelor, iar mișcarea lor logică și nebunească nu va putea fi oprită, cum nu ar putea fi oprit mersul astrelor pe orbita lor. Inumană și abstractă, mașina polițienească a ajuns idol. Se face uz de ea, fără să fie controlată. Mașina polițienească are mii de fețe. Are și mii de subterfugii. Undeva, în fundul acestei combinații de cercuri, în labirintul coridoarelor, al celulelor, al camerelor de tortură, al camerelor dosarelor, al camerelor fișelor, al birourilor secrete, al subsolurilor, există un nume, cel de pe urmă, numele unui bărbat de care nu te poți apropia ca de un idol. Dar la acest de pe urmă birou nu se ajunge niciodată.

27 iulie. – Justiție dialectică:

Una din prietenele mele, vînzătoare în cea mai mare librărie din București, librărie care nu este decît o parte infimă din

întreaga întreprindere autonomă cu capital sovietic, posedînd imobile, propria sa editură, tipografii, mesagerii şi librării în fiecare oraş, în fiecare sat, îmi povesteşte în mare taină următoare întîmplare: Librăria la care este vînzătoare primeşte direct de la Moscova cărţile, ziarele, revistele sovietice. Un serviciu special se ocupă la rîndul său cu distribuirea lor tuturor abonaţilor din capitală şi din provincie. Dar, în ultimele reviste repartizate la mai multe biblioteci sindicale şi universitare, au fost descoperite manifeste antisovietice. Cine le-a strecurat aici? Revistele au fost expediate prin poştă iar banderolele erau intacte. În altă parte, au fost găsite aceleaşi manifeste în pachetele cu ziare sosite în aceeaşi zi cu trenul de la Moscova, pachete nedesfăcute, aşa după cum aparent, au fost expediate de redacţiile moscovite. Era *imposibil* ca „un duşman de clasă“ să se fi strecurat printre personalul librăriei sau al poştei. Toate bănuielile căzură asupra conductorilor de tren de la Moscova, dar cum să pretinzi că pot exista suspecţi printre feroviari, aceşti proletari de rasă pură, aceşti stîlpi credincioşi ai Partidului? Membrii celulei de Partid s-au reunit atunci în şedinţă secretă. Pentru că trebuia pedepsit şi eliminat vinovatul, rolul ţapului ispăşitor a fost atribuit funcţionarului însărcinat cu ştampilarea ziarelor. Convocat, omul s-a jurat cu cerul şi cu pămîntul că este nevinovat. Era un biet evreu de douăzeci şi doi de ani, sfrijit şi roşcovan, scăpat din lagărele de exterminare din Ucraina. Otrăvit cu fiertură din boabe de năut, deportaţilor, în chip de hrană, s-a ales cu o paralizie a muşchilor gambelor şi cu o anemie incurabilă. Se însurase de curînd şi nevastă-sa aştepta un copil. Întors din lagăr, el nu şi-a mai găsit nici părinţii, nici casa. Nu trăia decît de pe urma salariului său modest, deoarece întreprinderile cu capital sovietic îşi plătesc prost salariaţii şi caută să realizeze maximum de beneficii cu maximum de economii, adică minimum de cheltuială. Scîrbit, directorul de la vînzări se ridică şi spuse:

– Protestez. Nu avem dreptul să concediem fără dovezi un om care va deveni astfel, șomer.

– Sînteți nebun, îi replică secretarul grupei de Partid, nu vă dați seama! Nu putem arunca vina asupra ceferiștilor! Nici asupra poștașilor, nici asupra propriilor noștri vînzători, aproape toți membri de Partid. Dar afacerea trebuie lichidată, iar vinovatul pedepsit. Și chiar ovreiașul ăsta nu este membru de Partid!

– Dar este fost deportat. Nu-l puteți acuza de simpatii fasciste.

– Evident că nu, dar convine sub toate raporturile!

Nefericitul băiat a fost concediat fără preaviz. Se știa foarte bine că el nu va mai reuși să se angajeze undeva. Noaptea următoare, deportatul și nevastă-sa s-au întins aproape de chiuveta plină de cărbune de lemn și i-a dat foc. Întregul personal al librăriei a mers la înmormîntarea lor.

28 iulie. – De trei zile, străzile cartierului evreiesc sînt în plină agitație. Negre de lume, trăiesc o viață neobișnuită. Spre a contracara influența tot mai crescîndă a conducătorilor sioniști, pe care comuniștii, prin intermediarii organului oficial al partidului, îi acuză de „naționalism șovin“, calificîndu-i „servitori ai imperialismului american“ și „vinovați de starea confuză“, etc., Comitetul democrat evreiesc deschide, în imobilul Federației comunităților evreiești, liste de înscriere. Toată lumea se înscrie. După, se va efectua o triere și se va vedea... În primele două zile, băncile, magazinele și administrațiile au funcționat cu încetinitorul. Toți funcționarii evrei găsiră mijlocul să fie liberi o oră sau două și se strecurară ca să se înscrie. Toate femeile nășteau, toate bunicile urmau să fie înmormîntate iar durerile turbate de dinți necesitau frecventarea dentistului! S-au înscris și numeroși români, sperînd să se poată strecura printre emigranții lui Alyah, mulțumită nevestelor evreice, bunicii convertite, actelor false ori unei șanse cît de mici. Oamenii veniți să se înscrie discută la fiecare colț de stradă.

Grupuri se leagă și se dezleagă, mîini își fac semne în toate direcțiile și cad, se agită bărbi, pălării saltă pe țeste. Oare nu sînt aceste înscrieri niște capcane? Se spune că vor fi deportați toți cei care s-au înscris... că își vor pierde locurile... că totul nu este decît un mijloc de control pentru a fi stabilite fișele celor nemulțumiți, ale celor care vor să fugă... Nimeni nu știe nimic precis, iar mica speranță care li se flutură pe la nas, ca invitație la imprudență ori la fericire, le este foarte scumpă. Ea corespunde atîtor suferințe, iubiri și dorințe, încît amenințările ascunse, chiar teama că ar fi vorba de o capcană, nu reușesc să le-o stingă. Chiar dacă își vor arde aripile, toți cîți sînt, ei se reped ca fluturii spre flacără; privirea lor trece deja prin ziduri, peste acoperișuri, căutînd jocul de limpezimi ale mării...

Coada se face de la miezul nopții la patru dimineața. Atunci sînt distribuite numerele de intrare. De la șase dimineața, își încep comisiile activitatea. Cozile înaintează încet. În timpul primelor două zile, s-au înscris mai mult de treizeci de mii de persoane. La sfîrșitul celei de a treia zi, s-au închis ghișeele. Ordinul de suspendare a înscrierilor l-a dat ministerul de Interne, speriat de afluxul cererilor, de agitația care a pus stăpînire pe toți, de speranțele care s-au aprins. Cei care nu au reușit să se înscrie, și sînt cu miile, rătăcesc de ici colo, ca sufletele bîntuite. Zilnic vin după noutăți. Li se promit viitoare înscrieri... dar niciodată ceva precis. Iar în privința celor înscriși, nimic sigur nici pentru ei.

Din primele zile, l-am rugat pe Jo să mergem și noi să ne înscriem amîndoi. El și cu mine ca nevasta lui. Dacă va fi nevoie să prezentăm acte, voi vedea ce voi face cu acelea în care figurează divorțul meu. În tot cazul, nu mă voi lăsa arestată din cauza unui fals... Cunosc persoane care întocmesc fel de fel de acte cu tot felul de semnături... Cunosc pe cine eliberează vize false de emigrări către Argentina și pentru Uruguai. Costă cinci sute de dolari... Și mai este fostul consul care pentru un milion, vă transformă în cetățeni peruvieni...

Jo îmi atinse fruntea: – Ești bolnavă! Eu nu merg... În primul rînd, pentru că nu vreau să o las pe mama; în al doilea rînd, pentru că mă întreb ce voi face în Palestina... Nu sînt naționalist, dar țara nu mă atrage. În al treilea rînd, dacă eu sînt pe listă, iar tu nu, cum aș putea pleca? Cine va avea grijă de tine?

– Vom vedea, îi spun, du-te să te înscrii.

– Biată nebună! Pentru tine a pleca a devenit idee fixă. Ai încercat o dată să o ștergi clandestin, nu ai reușit decît să faci valuri... Din fericire, totul s-a sfîrșit așa. Altădată ai încercat să te înscrii într-un convoi de repatriați francezi, apoi într-un convoi de refugiați polonezi. Te-au mirosit și tu ai fost bolnavă de disperare. Acum, îmi ceri să merg să fac toată noaptea coadă, să-mi sacrific orele de somn pentru altă himeră!

– Te rog, du-te. Dacă nu, dă-mi mie actele tale să încerc...

– Refuz. Nu vreau să-mi pierd locul de muncă din cauza ta.

Spre marea mea surpriză, soacra mea mi-a dat dreptate. Ea nu vrea ca băiatul ei să rămînă într-o țară care va deveni curînd teatru de luptă. „Să părăsească țara asta, spunea, să-și facă o situație!"

Furioasă, am plecat. Oamenii aleargă, se depășesc, se apostrofează unii pe alții, își flutură actele, fotografiile. Eu îi urmez...

30 iulie. – Am stat la coadă, inutil, două nopți la rînd. Îmbulzeala era prea mare și am fost aruncată fără milă în afara rîndului. Împinsă, într-o luptă corp la corp, în încăierarea asta era nevoie de cineva foarte puternic, care să se poată apăra. Bărbații se împing, femeile împart pumni ca nebunele. Dimineața, m-am regăsit moartă de oboseală, tremurînd, pe o bancă. Am așteptat primul tramvai, să mă întorc acasă. A doua zi seara, mi-am amintit că aveam prieteni, funcționari la federația evreiască. M-am dus să-i văd.

Mulțumită lor, am obținut două numere la coadă. Tot mulțumită lor, am reușit să mă înscriu în ultimul moment. Era ora trei după masă. Mi-a trebuit o oră să-l conving pe Jo să vină cu mine. M-a urmat, făcînd mofturi. Fiecare a trebuit să completeze un chestionar: Nume, prenume, data naşterii, studii, profesie, apartenență politică și ultima întrebare: Ce motive vă determină să plecați în Israel? Eu am scris dintr-o suflare: „Să lupt pentru pace", în vreme ce Jo stă în cumpănă şi mă întreabă pe şoptite: Ce trebuie să scriu? Unul dintre membrii comisiei se apleacă spre Jo şi îi dictează: „Vreau să merg în Palestina să combat imperialismul agresorilor anglo-americani şi să susțin lupta Partidului comunist." Jo tresare indignat, dar eu îi fac semn cu piciorul şi, docil, el scrie ce i se dictează.

– Veți vedea, îi spune funcționarul, un tip slab cu privire blîndă, îmi veți fi recunoscător...

Ieşim, busculînd pe cei care se împing la intrare şi ne refuză trecerea. Cît ține drumul, eu conjug verbul „a pleca". E visul meu, pe care îl trăiesc cu ochii deschişi. Vorbesc despre lacul Tiberiada, despre portocali înfloriți, despre o țară nouă în care noi vom fi pionieri, despre o crescătorie de găini, despre zidurile Ierusalimului... Jo mă priveşte cu milă:

– Coboară din vapor, doamnă Farafistîc! ... Am ajuns în port...

– Într-adevăr, pe treptele de la intrare, soacra mea agitată ne face semn să ne grăbim.

....

În loc să-şi ureze *noroc*, evreii care se întîlnesc pe stradă îşi urează cu gravitate: „Să vomiți pe vapor iar eu să te asist..."

Prima oară în viața lor, românii ortodocşi îi invidiază pe compatrioții evreii: „Ah, porcii ăştia! Exclamă, ce noroc pe ei că pot pleca!"

Se spune că rabinatele sînt pline de cererile creştinilor ortodocşi, doritori să treacă la religia mozaică, ceea ce pre-

supune și circumciziunea! După cîte se pare, aceasta este o dovadă de necontestat a apartenenței la religia evreiască. Întrucît nu poate fi totdeuna o dovadă convingătoare în fața Comisiei de repatriere că, ținîndu-se cont de represaliile antisemite, actele arienilor actuali au fost legal modificate, avînd la bază cele ale fostului evreu, dovada sigură rămîne șlițul pantalonilor și la el se recurge mereu...

O cunoștință de a mea, o drăguță artistă brunetă, vine să-l roage pe bărbatul meu să-i găsească un soț evreu pentru o căsătorie de formă:

– Vreau să merg la Paris, îmi spune. Dar, întrucît nouă ne este imposibil să obținem pașaport, m-am gîndit că printr-o căsătorie și o plecare în Israel, m-aș putea apropia de scopul meu. Altfel, orice este mai bine decît să rămîn aici!

Am privit-o fără a-i răspunde, dar ea înțelege și roșește. Nu de mult, se declara antisemită feroce. În momentul de față are loc fenomenul invers de cel de pe vremea lui Hitler. Atunci evreii plăteau ca să se boteze și să scape astfel de persecuțiile naziste. În prezent, ortodocșii vor să devină evrei ca să părăsească paradisul sovietic.

1 august. – Toți evreii înscriși pe listele de repatriere ale comitetului evreiesc democrat sînt chemați să urmeze cursurile de dialectică marxistă și să asiste la ele în fiecare zi. Li se predau acestor elevi mai deosebiți, timp de trei luni neîntrerupt, principiile marxist-leninismului și stalinismului ca și tehnica bătăliilor politice și a alegerilor trucate. Noii emigranți vor veni în țara de baștină a părinților lor, nu numai cu familia, boccelele și puricii lor, ci și cu o solidă armătură ideologică. Încremeniți și furioși, elevii își fac datoria cu promisiunea de a uita toată această harababură, odată îmbarcați.

În privința grupurilor sioniste pe care Comitetul democrat le-a ruinat, acestea au decis să acționeze cît mai bine și au organizat pe ascuns cursuri profesionale în care foștii avocați, foștii co-

mercianți, profesorii, învață să mînuiască fierăstrăul, șurubul și cheile englezești, devenind șoferi, lăcătuși, coafori. Femeile învață să croiască, să coase, să maseze, să gătească. Învață cu toții pe rupte ebraica.

În ceea ce-l privește pe Jo, el nici măcar nu-și pune problema posibilității plecării. Se mulțumește să-și facă treaba, se întoarce acasă și în loc să asiste la cursuri, mai joacă un bridge.

– Vei vedea, îmi spune, totul nu este decît o înscenare, poate o capcană. Este inutil să faci proiecte.

Jo este mai curînd resemnat să trăiască aici. Îl găsesc foarte înțelept, foarte rezonabil. Aș vrea să-l imit. Nu reușesc...

2 august. – Încăierările sîngeroase dintr-un sat, la doi kilometri de București, au fost cauzate de... dar întîmplarea, ca să fie înțeleasă, trebuie începută cu începutul. Prin urmare... Au fost trimiși de către organizația de Partid, secția de propagandă rurală, agitatori la sate în așa fel încît propaganda să fie făcută în fiecare duminică în cele mai mici tîrgușoare din țară, pentru ridicarea nivelului ideologic țăranilor și să li se expună avantajele colectivizării pămînturilor. Satul despre care vorbesc era un cătun cu două sute de familii, care pînă atunci nu a atras atenția nimănui. De aceea, ploaia de pietre care s-a abătut din senin asupra conferențiarilor și autorităților așezate pe estrada improvizată în mijlocul curții primăriei, a produs panică.

– Duceți-vă la casele voastre, colectivizați-vă nevestele! urlau țăranii.

Delegația a bătut în retragere. Încurajați, țăranii s-au luat după ei. Delegații s-au baricadat în primărie. Geamurile zburau în țăndări. Tinerii țărani atleți au escaladat pervazul ferestrelor și administrară o chelfăneală de neuitat tovarășilor de la oraș. Delegații urlau de parcă ar fi fost jupuiți. Credeau că le sosise ceasul. Numai mulțumită țăranilor bătrîni și înțelepți au scăpat delegații doar cu ochii învinețiți, cu nasul plin de sînge și cu vînătăi pe tot corpul.

După acest prim act agitat, să ridicăm cortina asupra deliberărilor Comitetului central. Ele s-au derulat cu ușile închise ale vastului palat de pe aleea Alexandru, pe tăcute și în chip misterios. Partidul hotărî să spele rușinea în sînge. Un grup de șoc, format din două sute de delegați, în care se numărau formații muzicale, un ansamblu de dansuri și cîntece, polițiști în civil, a fost expediat duminica următoare la locurile dezastrului. Actorii sindicaliști au făcut ce au putut. Actorii benevoli tăceau. A venit momentul propunerilor serioase. Conferențiarilor le clănțăneau dinții, ajutoarele lor sufereau de crampe. Devotați Partidului, ei urcară la tribune. Între timp, forțele polițienești își făceau intrarea pe nesimțite în sat, ocupîndu-i ieșirile strategice. Conferențiarul vorbea cu o voce tremurată. Izbucniră rîsete. Țipete. Apoi, un val seismic, spectatorii s-au aruncat spre estradă, au împins conferențiarul sub masă și l-au udat cu apa din carafa tradițională, spărgîndu-i-o din greșeală de cap.

Între timp, poliția, înarmată cu bîte de cauciuc și cu pistolete, s-a pus să-și facă meseria cu zel. Aresta pe oricine îi cădea în mînă. Patruzeci de tineri, cu cătușe la mîini, se găseau închiși în clasaa treia a școlii. Un camion militar trebuia să-i ducă la închisoare. Procesul care le-ar fi fost intentat le flutura deasupra capetelor amenințarea cu muncă forțată pe viață și de la cinci la douăzeci de ani de temniță. Calmul a revenit. Țăranii au dispărut. Polițiștii își ștergeau frunțile iar primarul a și ordonat hangiului să întindă mese în stradă și să pregătească sticlele cu vin rece... Între timp, se mai ocupa să întocmească liste cu numele suspecților...

Odată cu noaptea, s-au pornit focuri de armă, au fost omorîți doi jandarmi, o rafală de mitralieră curmă întreaga adunare care a fost redusă la tăcere pe sub mese. Geamurile se spărgeau și cădeau în neorînduială. Deja geamgiul orașului își freca mîinile și se grăbea să-și aducă asediatorilor concursul... Prizonierii au luat-o la sănătoasa; cînd a fost restabilit calmul, delegații constatară îngroziți că cele douăsprezece pneuri de la trei camioane

care i-au adus din oraş, ca şi cele trei camioane de poliţie, au fost crestate.

Au tras jandarmii. Nu se ştia numărul victimelor din rîndul ţăranilor, deoarece sătenii şi-au ascuns morţii şi răniţii. Legătura telefonică a fost tăiată şi doar dimineaţa, foarte devreme, o întărire de forţe ale poliţiei şi ale batalionului de infanterie de reşedinţă, şi-au făcut o apariţie scurtă şi solemnă, după modelul „carabinierilor". Bineînţeles, ţăranii au negat cu toţii că ar fi asistat la asemenea încăierare. Toţi se culcaseră devreme. Fapt curios, nu a existat nici un denunţ. Cît despre primar, l-au găsit spînzurat în pădure şi s-a ajuns la concluzia că s-a spînzurat...

În lupta asta surdă dintre ţărani şi comunişti, există elemente turbulente şi vehemente, care amintesc de opoziţia machisarzilor din vremea ocupaţiei germane.

4 august. – Ieri, către orele unsprezece dimineaţa, sora superioară ne-a chemat şi ne-a adunat pe toate, călugăriţe, novice şi laice, în marea sală de festivităţi. Era aici Comisia însărcinată cu „primirea" şi „recuperarea" de către Stat a şcolilor congregaţiilor religioase. Cinci persoane, dintre care două femei. Cei trei membri bărbaţi ai Comisiei, muncitori sau funcţionari, păreau mai curînd stînjeniţi şi muţi. Era însă o directoare de şcoală. Destul de tînără, în jur de patruzeci de ani, faţă obosită, inteligentă, voluntară. Îşi exersa autoritatea cu o satisfacţie intensă, nicicînd mulţumită de cît se făcuse simţită. Faţă de călugăriţe, a adoptat o atitudine uşor ironică, vag colorată de compasiune. Totul a decurs admirabil. S-a strigat apelul şi s-a făcut controlul fişelor tuturor persoanelor din clasă. Apoi, preşedinta a dat ordinele sale. Ea vorbea româneşte, o călugăriţă traducea pe măsură, în limba franceză. Fiecare călugăriţă îşi declara avutul personal. Acestea fiind făcute, porţile au fost închise cu cheia, călugăriţele trebuind să se retragă în mănăstire, fără permisiunea de a ieşi. Apoi, Comisia a trecut la aplicarea sigiliilor. S-a ajuns pînă acolo, încît să fie sigilată pînă şi covata

de făcut pîine. S-a căutat peste tot casa de bani a mănăstirii. Vai! Fișetul maicii econoame s-a dovedit a nu fi decît o cutie veche din tablă, de bomboane englezești, cu o cheie. Muncitorii aruncau priviri bănuitoare și vigilente, în timp ce se făcea numărătoarea bancnotelor. De două ori s-a trecut la numărătoarea bietei comori a maicii econoame.

– Dați-mi cheia dumneavoastră, făcu președinta, și semnați aici, ca mai tîrziu să nu pretindeți că au fost diamante în mizera dumneavoastră cutie și că ar fi dispărut, furate de reprezentanții poporului!

Fără să scoată o vorbă, bunele surori plîngeau. Maica superioară, demnă, tăcută, mîndră, se ținea deoparte, lăsînd maicii econoame și conducătoarei novicelor, grija parlamentării, a semnării, a elaborării condițiilor unei vieți acceptabile. Comisia a parcurs imensul imobil, în întregime, a aplicat sechestrul pe bucătărie, pe spălătorie, pe cămările de provizii. Maica econoamă protestă:

– Dar noi trebuie să mîncăm astăzi, trebuie să pregătim mîncarea călugărițelor și alta pentru cei o sută de copii săraci din cartier care vin zilnic să mănînce la noi.

–Astăzi nu veți mînca, răspunse președinta. Mă voi duce să iau ordinele ministerului Învățămîntului Public.

– Dar puteți să le telefonați, spuse maica econoamă.

– Asemenea lucruri se tratează în cabinetul ministrului, spuse președinta, cu superioritate.

– De telefonat a telefonat totuși la organizația de Partid care a trimis un grup de șoc sub pretextul viclean de a face față actelor de sabotaj... Indivizi dubioși se plimbau prin curtea interioară, prin grădina, coridoarele mănăstirii... Seara, s-au instalat pentru paza de noapte. Au secat ma mulți litri de vin roșu, și-au umflat obrajii cu pîine și cîrnați, au aruncat hîrtiile unse cu grăsime și resturile de mîncare pe podelele lustruite ale sălilor mari de gimnastică și de dans. Toată noaptea au circulat pe

culoarele mănăstirii, unde nu aveau dreptul să pătrundă şi le îngrozeau pe tinerele călugăriţe, baricadate după uşile lor.

Maica econoamă a luat cu ea în chilie cei patru cîini lupi şi i-a ţinut cu ea, noaptea, din prudenţă.

Enervaţi de toate prezenţele astea străine, lupii mîrîiau, unul dintre oficiali a ameninţat că îi va omorî.

Noi celelalte, laicele, ne găseam în stare de arest. Părăsirea casei era interzisă. Toate ieşirile păzite. Comisia scotoceşte toate încăperile. Caută comoara mănăstirii, pe care şi-o închipuie ascunsă în bagajele personale ale uneia dintre noi. Eu protestez şi cer preşedintei dreptul să merg după pîine, pentru că îmi este foame:

– Duceţi-vă să le cereţi prietenelor dumneavoastră călugăriţele, întrucît lor le-aţi cerut adăpost.

5 august. – Iată a doua zi de cînd nu am putut ieşi nici pînă la chioşcul din vecinătate, să-mi cumpăr un ziar; este interzisă folosirea telefonului. Din fericire, Giovanni a venit ieri dimineaţă şi mi-a fluierat ca o mierlă pe sub ferestre. De pe balcon, i-am trimis un bilet pentru Jo. Şi, tot aşa, seara, au venit să mă vadă soacra mea şi soţul meu. Ei sînt pe trotuar, în stradă, iar eu ca să le vorbesc, mă aplec peste balcon. Jo nu a pierdut prilejul să-mi strige că totul este din vina mea şi că merit ce am păţit. A sfîrşit prin a-mi umple plasa cu provizii de roşii şi jambon şi am tras totul sus cu sfoara. În fond, este destul de amuzant, iar după plecarea lui Jo, savurînd pîinea proaspătă şi jambonul, mi-am spus că recluziunea are părţile sale bune.

A trecut o noapte. M-am trezit devreme şi mi-am făcut bagajele. Odaia are aspect murdar şi străin ca al caselor părăsite. Valize întredeschise, hîrtii mototolite zăcînd prin colţuri, tablouri desprinse, crătiţi pe masă. Plopii aruncă priviri curioase şi zadarnice. Tremurătoare, frunzele lor cu murmur ca de izvor repetă o frază de neînţeles şi plăcută ca o mîngîiere stranie. Mereu aceeaşi. Seara aduce răcoare. Cum va fi noua mea locuinţă, noul

meu cartier, micul locşor care mă aşteaptă?... Intoarcere la vecernie; coborînd marea scară, mîngîi cu mîna, pe lung, balustrada de lemn de stejar vechi, strălucitor ca mierea. Călugăriţele îl lustruiesc zilnic cu cîrpe pluşate. Ating ceva vîscos şi scîrbos. Cineva şi-a suflat nasul cu degetele şi le-a şters de balustradă. Ceva verzui, ca un melc strivit. Abia mă ţin să nu vomit. Iată primul semn vizibil al Statului suveran... Nu prevăd o viaţă prea lungă minunatului parchet atît de bine ceruit, lemnăriei de culoarea aurului vechi, dalelor negre şi albe, impecabile. Cetăţenii au comis ceva josnic aici...

Ascult la radio, minciunile care ne sînd debitate în kilometri. „Greutatea trecutului ne apasă, suspină un responsabil politic. Toate şcolile confesionale pe care le-am suprimat erau adevărate cuiburi de vipere. Maicile superioare au fost milionare iar fondurile secrete ale Bisericii serveau la alimentarea reacţiunii..." Cele mai importante şcoli erau la Bucureşti, cele fondate şi conduse de congregaţiile religioase franceze. Opera realizată de ele nu se va putea compara cu aceea realizată de organismele naţionale. Dar minciunile curg, curg, curg... În Bulgaria, guvernul a promulgat aceeaşi lege de naţionalizare, cu o zi mai tîrziu. Toate bunurile bisericilor catolice, protestante, calvine, revin Statului. Moscova a lucrat bine. Doi iepuri dintr-o singură lovitură. Din nefericire, în Iugoslavia lucrurile nu s-au petrecut la fel, şi nici în Ungaria nu s-a ajuns pînă aici. Şi Finlanda poate vota liber. Aceşti bravi vecini din Carelia au reuşit să formeze un guvern din social-democraţi de dreapta. Ceea ce se explică exact *prin vecinătatea Rusiei*. Nu se poate ceva mai bine pentru o contra-propagandă reacţionară. Dacă Rusia ar fi fost vecină cu Italia, cei patru mii de italieni care „togliatizează" ar deveni rapid democraţi creştini. Cît este de frumos comunismul în ţările capitaliste!

6 august. – În clădirea asta mare, goală, tăcută, cu dormitoarele sale albe, cu clasele emoţionante ale celor foarte mici sau

dinaintea fiecărui pupitru, sînt rînduite scăunele fără spetează, unde ferestrele sînt acoperite cast cu perdele în pătrate albastre, locuieşte în afară de mine, o micuţă croitoreasă cu ziua, fostă femee de serviciu, căreia călugăriţele i-au dat adăpost. Se numeşte Veronica. Locuieşte în internat de patru ani. Nu ştie franceza, dar consideră datorie de onoare să mulţumească în această limbă. Ea spune „merci beaucoup" cu un accent nostim. Mică, scundă, bucălată, cu ochişori ridaţi, ea circulă printre noii locuitori ai mănăstirii, cu aspectul ei de om al poporului, fără să fie suspectată. Este la curent cu toate uneltirile. Peste măsură de emoţionată, a venit să-mi încredinţeze dimineaţa asta că peste noapte a murit o călugăriţă. Era bolnavă de cancer, agonizase trei zile: invocînd acest pretext, Comisia a interzis să fie chemat medicul!

– Am fost să o văd pe sora Eliana. Era atît de drăguţă, de liniştită. Am îmbrăcat-o ca pentru o mică sărbătoare iar pe cap avea o coroniţă de flori. Duceţi-vă şi dumneavoastră să o vedeţi... Surorilor le-a fost interzisă participarea la înmormîntare. A fost interzisă şi deschiderea marilor uşi, încît sicriul a trebuit să fie scos prin curte şi intrarea de serviciu... Nimeni nu are dreptul să meargă la cimitir... şi imaginaţi-vă, cînd sora Eliana a fost pusă în raclă, doi membri ai Comisiei au venit să scotocească sicriul, pretextînd că aici călugăriţele au ascuns aur...

Veronica mi-a povestit toate acestea bîlbîindu-se, cu lacrimi strălucind pe obrajii ei roşii.

A murit în pace, adăugă Veronica. Nu a ştiut că Statul i-a luat casa, că surorile vor fi alungate din ea... În fond, pe ea nu o mai priveşte. Dar, vă întreb, unde se vor duce toate aceste surori?

....

În ultimele trei nopţi, în faţa porţii mari s-a oprit un camion misterios. Îl încărcau. Pleca şi revenea. Mă întrebam ce vrea să însemne asta? La curent cu toate, Veronica a risipit misterul. Comisia s-a folosit de starea de asediu ca să prădeze cămara de

provizii și depozitul de rufărie. Au luat cearceafurile, pernele, păturile, laptele condensat, zahărul trimis din Elveția, cafeaua trimisă din Argentina. Pare-se că „au salvat" astfel și două piane, trei oglinzi și cinci saltele... Și preşedinta avut satisfacția ei. A șterpelit frumoasa baterie de bucătărie din aluminiu...

....

Membrii Comisiei și cei doisprezece funcționari ai trupei de șoc ne privesc ironic, disprețuitor. Tot aşa ar fi privit un trib de pigmei superstițioşi și înapoiați. Unul dintre funcționari, care își făcea rondul de dimineață, ne-a surprins, pe Veronica şi pe mine, pe cale să încercăm să ne cățărăm pe zidul scund, care desparte parcul mănăstirii de curtea vecină. Ne-a cerut să coborîm și, pentru că se plictisea, s-a pus să discute religie cu Veronica:

– Credeți că Dumnezeu l-a făcut pe om?

– Da, spune Veronica, l-a creat dintr-un pumn de țărînă, după chipul Său.

– Ei bine, răspunde bărbatul, plin de importanță (era îmbrăcat într-un costum cenușiu, purta o cravată roșie subțire, foarte șifonată și își petrecea noaptea aici ca să contracareze planurile reacționarelor perfide), știința ne învață că omul coboară din maimuță. Ce, chiar nu vi s-a spus nimic? știința nu este religia care este opiumul poporului!

Veronica îl priveşte înmărmurită. Nu înțelege. Eu spun:

– Știți, tovarășe, că știința a mai stabilit că omul este compus din oxigen, carbon, calcar, fosfat, și că după moarte redevine pumnul de țărînă despre care vorbește Scriptura? ... Cum vă explicați faptul că cei care au spus-o acum cinci mii de ani au putut să o spună fără a cunoaște laboratoarele și analizele științei...?

M-a privit sceptic și disprețuitor. Credea că îmi bat joc de el... A triumfat Veronica în cele din urmă, citînd argumente „teologice" care l-au impresionat pe adversar. Ea vorbește despre „defilarea diavolilor ale căror coarne cad" de îndată ce se încarnează în oamenii care și-au vîndut sufletele, sau la momen-

tul morții. Funcționarul de Stat, adept al științei, va fi fericit să vadă un preot rugîndu-i-se la căpătîi spre iertarea de pedeapsa cu focul ceresc a tuturor acelora care tortureaza și vînează călugărițele din propria lor casă... Bărbatul nu găsește ce să răspundă, își lasă în jos capul și își aduce aminte că nu a venit aici din voia lui.

– Dacă dumneavoastră credeți că îmi face plăcere să stau aici, să păzesc călugărițele! Aș preferasă stau acasă cu ai mei, în mijlocul familiei. Dar ni s-a dat ordin, iar noi nu sîntem liberi să facem ce vrem!

Veronica rîde cu hohote și sfîrșesc prin a fi buni prieteni.

6 august. – Jo a venit dimineața asta. Mi-a aruncat un buchet de flori, un pachet de țigări. A venit și soacră-mea. Am primit pîine și un pepene galben. Sînt în situația călugărițelor, claustrate la Monsanvierge, cărora li se trimiteau alimente într-un coș, urcat pînă în vîrful turnului. Din păcate, Paul Claudel nu este aici să vadă în plină capitală a României reeditarea operei sale *Vestirea Mariei.*

10 mai. – Sînt trei zile de cînd am fost dată afară din Notre-Dame de Sion, și asta într-un răstimp de trei ore. Mi-am pierdut timpul protestînd, cerînd Comisiei permisiunea să ies pentru a-mi căuta o cameră în care să-mi pot depozita bagajele și să dorm o noapte sau două. Nu au vrut să știe nimic. Apoi, deodată, marți dimineața, toată Comisia adunată, intră în odaie fără să bată la ușă, se instalează în jurul mesei: – Aveți trei ore să părăsiți casa; dacă într-o oră mai sînteți aici, puteți pleca, binețeles, dar fără bagaje. Numai dacă aduceți acte doveditoare că lucrurile astea vă aparțin, le puteți lua, pentru că tot ce se găsește în casa asta de azi înainte face parte din bunurile Statului. Vom face un inventar... S-au pus să-mi verifice geamantanele, valizele, coșurile, ca niște adevărați vameși, apoi îmi golesc cele trei lăzi cu cărți, scuturînd fiecare volum ca să cadă

biletele de bancă. Mi-a fost frică să nu-mi atragă nemulțumiri cărțile. Multe erau interzise. În grămadă erau cărțile lui Koestler, volumul lui Kravcenko, memoriile lui Troțki. Dar mi-am dat repede seama că nici un membru al Comisiei nu știa vreo limbă străină. Au fost stupefiați să vadă cărți englezești, germane, italienești, franțuzești și rusești.

– Cum, mi se adresă unul dintre controlori, citiți în toate limbile astea? Atunci aveți o cultură... Cum de se face, fiind atît de cultivată, să nu fiți cu noi?

În plin control, auzim un vacarm înspăimîntător în curte. Toți s-au năpustit într-acolo, eu mă aplec pe fereastră. Călugărițele au dat foc hîrtiilor îngălbenite, caietelor vechi, tezelor care se aflau în biblioteca mănăstirii. Brigada de șoc a dedus că se ardeau arhivele secrete ale școlii... Documente compromițătoare pentru Vatican! Au stins focul și au verificat filele, una cîte una. Au dat chix. Nu tu arhivă secretă nici documente compromițătoare... Cu toate astea, eu sînt sigură că mîine toate ziarele vor publica pe prima pagină și sub manșete enorme deducțiile grupului de șoc... (adăugat de mine mai tîrziu: am avut dreptate!).

Fără să se fi plictisit, membrii Comisiei și-au reluat sarcina. În fundul celei de a treia lăzi, se găsea un album cu fotografii de ale lui Hitler, din epoca lui de glorie. Am păstrat albumul ăsta în speranța că îl voi dubla într-o zi cu altul, conținînd fotografiile lui Stalin, făcînd aceleași gesturi cu ale predecesorului său german, îmbrățișînd copiii, strîngînd mîinile mamelor cu familii numeroase, glumind cu muncitorii, cuvîntînd mulțimii de la înălțimea tribunei sale, odihnindu-se cu Molotov la țară, printre flori, ca pe vremuri, Hitler cu Goering. Eram convinsă că descoperind acest album în lada mea, Comisia mă va aresta și vor da vina pe călugărițe. Mi-am făcut sînge rău pentru nimic... Nu l-au recunoscut pe Führer!

Giovanni și Jo mă așteptau afară cu o trăsurică la care era înhămat un cal alb. Comisia m-a escortat pînă, la ieșire, fără

să-mi piardă bagajele din ochi. Nu mi s-a permis să le salut de despărţire pe bunele călugăriţe. Dar Veronica era acolo să-mi facă toate comisioanele. Plîngea. Am ieşit în stradă, soarele mă orbea. Încotro să merg? Calul, căruţaşul, Jo şi Giovanni îmi aşteptau hotărîrea. O prietenă, căreia i-am telefonat, îmi spune că tocmai acum cumnata ei dispune de o mansardă goală. Cu o chirie modică, doamna consimţi să-mi închirieze podul casei.

Mă urc în camion şi mă aşez alături de căruţaş. Este a treia oară că mă mut anul acesta. Ca de obicei, îmi ţineam aparatul de radio pe genunchi, bunul meu cel mai de preţ. Calul s-a pus în mişcare, în mare zgomot de fiare. Giovanni şi Jo s-au instalat în spatele meu. Şi din nou plecăm toţi trei spre o destinaţie necunoscută.

Duminică, 15 august. – Locuiesc într-un cartier foarte elegant, aproape de Piaţa Victoriei, la capătul căreia se înalţă marea masă albă şi sobră a noului Palat al Afacerilor străine. Regelui Carol II i-a plăcut să o facă pe micul baron Haussmann, a demolat palatul bizantin şi baroc al Sturzeştilor, unde a locuit în epocă Titulescu, pentru a edifica în piaţă această enormă construcţie, gen prefectura de la Genova, corcită cu Kanzlei-ul hitlerist. Fascismul a avut un stil, strivitor sub aparentă sobrietate, şi a lăsat printre ruine şi dărîmături cu care şi-a semănat trecerea, ici şi colo, cam peste tot în Europa, cîteva vestigii tot aşa de urîte dar mult mai utile. Acest minister seamănă cu Palatele Sovietelor de la Moscova, pentru că totalitarismul edilitar este bazat pe acelaşi principiu: colonade şi centralizare! Îmi amintesc, pe vremea intrării României în război în 1941, fostul mareşal Antonescu a decorat faţada cu două mari panouri sculptate, reprezentînd eroii istoriei româneşti, înconjuraţi de simbolurile cuceririi moderne. Cavaleri în mare fast, executînd volte în cerc pe caii lor de paradă, traversau păduri de stindarde cu seceri şi ciocane, iar Ucraina, îngenunchiată, cu sînii goi şi părul despletit, le cerea ajutor şi protecţie. După 1944, faţada

ministerului a devenit albă și pură. Se mulțumea să fie ornamentat șirul de coloane cu o amicală ghirlandă de drapele ale aliaților. De atunci, Ana Pauker s-a instalat în minister și a simțit imediat nevoia să-și împodobească reședința. Nu de mult, Regele Carol II obținuse comenzi de sute de milioane de la întreprinderile de construcție care îi acordau lui și favoriților săi un cinstit procentaj asupra beneficiilor. Exemplul regal a fost urmat de succesori. Comunista Ana Pauker respecta ea însăși aceste bune tradiții, singurele în stare să perpetueze trecutul burghez și putred. Ea și-a însărcinat protejații cu decorarea interioară și esterioară a ministerului. În interior, a răspîndit din plin culoarea roșie. Afară, au fost aplicate două panouri uriașe pe cele două părți ale clădirii. Stalin, din trei sferturi și din profil. În piață, dinaintea stelei închinate morților sovietici, un pilon, un fel de Turn Eiffel în miniatură, purta portretul aceluiași personaj. Stalin, de astă-dată, văzut din față, vă aruncă în plină figură, zîmbetul lui de țăran viclean. Are aerul că vă plătește capul cu gentilețe. Pe lungimea cornișei ministerului, o fîșie de stambă roșie poartă înscrisă cu litere albe formula tradițională: „Trăiască prietenia poporului republicii române cu puternica sa aliată URSS!“ Toate acestea denotă o oarecare lipsă de imaginație. Ana Pauker, mare amatoare de bibelouri de Saxa, a avut atunci ideea unei ornamentări originale. E drept că nu se vede decît odată cu căderea nopții, cînd strălucește din mii de becuri de neon. Peste acoperiș, într-un cerc verde, o seceră, un ciocan, o jerbă de spice roșii: însemnele noii Republici. Fîșii galbene reprezintă soarele la răsărit. Deasupra, în albastru, literele fatidice care se aprind și se sting: RPR (Republica Populară Română). Este monstruos, se vede de departe și seamănă cu o reclamă de cinema de pe Brodway. În piața Victoria defilează, de 1 mai și 7 noiembrie, sindicatele și armata. Și de data asta, aici tehnica americană nu face decît să vină în ajutorul gîndirii marxiste. Aici încep cele două mari artere, șoselele Kiselef și Jianu, cartiere rezervate de curînd diplomaților și în prezent

atotputernicilor Partidului. In fața fiecărei porți, a fiecărui grilaj, dinaintea fiecăreia dintre aceste vile somptuoase și moderne, demne de cele mai frumoase capitale, un agent în uniformă și trei, patru sau cinci în civil, examinează bănuitori trecătorii. Automobile lungi, autodinamice, așteaptă la intrare. Șoferii poartă caschete clasice și mantale albe. Și aici sînt respectate obiceiurile burgheze, pentru că revoluția este ceva iar semnele puterii altceva. Raporturile noilor stăpîni cu servitorii lor continuă neabătut această tradiție...

Străzile cartierului nostru, elegant și bogat, poartă numele marilor capitale. Eu locuiesc pe strada Londra. Imediat, urmează Roma, apoi Paris. Un întreg itinerar...

Casa în care m-am mutat de curînd este de formă pătrată. Are două etaje. Garsoniera mea este o fostă odaie pentru femeia de serviciu, la mansardă, față în față cu podul și camerele servitorilor. Ea dă pe o mare terasă acoperită. Aici sînt îngrămădite lucrurile care nu mai au loc în pod. Se găsesc aici un bufet de bucătărie, un frigider care nu mai funcționează, un vechi divan turcesc, un fotoliu desfundat. Este încîntător. Ca și terasa, vila este albă în întregime.

Abia am mîncat, n-am strîns încă masa. Mă aplec peste o foaie de hîrtie pe care am pus-o între farfuriile murdare, resturile de pîine neagră, ceștile de cafea, solnițe... Ridic capul. Jo a adormit într-un fotoliu, vestitul fotoliu pe care l-am acoperit cu o pernă. E istovit. A ajutat la mutare. Am început să aranjăm valizele, înainte chiar să fi vizitat locuința. Proprietăreasa ne-a privit stupefiată:

– Nu vreți să vedeți garsoniera? Dacă nu vă place? Nu voiam să-i spun că dacă nu aș fi găsit garsoniera asta goală, nu mi-ar fi rămas decît să dorm în stradă. De altfel, ea știe cine sînt. Adăugă:

– Mi s-a spus că artiștii sînt bizari, dar chiar pînă într-atîta! ...

Îi privește pe cei doi bărbați care mă însoțesc. Îi prezint pe rînd: Jo „soțul meu“, și Giovanni „soțul meu pentru poliție“. Nu

se sperie. Trăim în plin absurd. Tatăl ei a fost președinte al Academiei. Acum, a fost declarat „nedemn"...

– A murit la timp, îmi spune, apoi temătoare, se întoarce să se convingă că nu a auzit-o nimeni.

Odaia mea este mică, plafonul jos, dar e curată. Camera de baie este delicioasă. Din păcate, fereastra odăii dă cu toată vederea către o vilă distrusă de bombe. Zidurile înalte, în ruine, îmi acoperă arborii și cerul. Dar mă consolez, gîndindu-mă la terasă și la pod unde, atunci cînd nu sînt rufe puse la uscat, îmi voi putea primi prietenii.

– Astă seară, bezna nu este atît de deasă, doar ușor rece. Un cer violet descoperă delicat contururile negre ale arborilor, ale caselor. În față, de cealaltă parte a străzii, este o clădire mare din cărămidă roșie cu un rînd de ferestre luminate. La radioul unui vecin se aud valsuri celebre. O femeie care se dezbracă trece și iar trece pe dinaintea unei ferestre de la etajul al patrulea. I se văd copasele roșii și, cînd își ridică brațele ca să-și pieptene părul, subsorile negre. În partea cea mai de sus a casei, un tată în cămașă, citește ziarul în fața ferestrei. În camera de alături, o femeie își dezbracă micuțul. Pe băiețel l-am văzut încă de dimineață. Se juca pe balcon cu o găină pestriță. Îi legase labele și da cu picioarele în ea rîzînd, dragul de copilaș! Mama șterge cu un burete fața ștrengarului iar acesta se pune pe urlat. Dar ea îl culcă. El adoarme foarte repede, în timp ce mama îl contemplă emoționată în rochia ei de bumbac înflorat. E o matroană voinică și în picioarele goale poartă papuci. Pe fața asudată, are un zîmbet înduioșător. Probabil că găinei i-a fost tăiat capul, dar nimic nu trebuie dramatizat...

Zgomot de pași pe trotuar. Totul are rezonanță în strada asta atît de liniștită, adormită noaptea și ziua. Tramvaiul trece huruind foarte departe, de-a lungul bulevardului Sfîntul Ștefan. La puștan a fost stinsă lumina. Cumătra a venit să se sprijine în coate, alături de bărbatul ei. La etajul doi se trag storurile. Un grup se întoarce acasă. Se aud vocile vesele ale fetelor și

glasurile răguşite ale băieţilor. Undeva se cîntă la pian. O nocturnă de Chopin. Alături de noi, în vila ruinată, în încăperile acoperite cu tablă, locuiesc două familii de funcţionari de Stat. Se simte mirosul de carne friptă. Bucătăreasa în curte. Clinchet de vase. Alt puştan care nu a adormit încă, cere mamei lui, smiorcănindu-se, o felie de pepene verde.

T. pleacă. A cinat cu noi. A citat următoarea frază de Tarron: „E mai greu să fii om, decît sfînt!..." Cum? Nu sînt oameni toţi cei care mint în jurul nostru, toţi care vor să ne forţeze să minţim ca ei? Ce sens putem da cuvîntului: om?

T. este cel mai bun dintre toţi, cel mai inteligent, cel mai cultivat. Este mărunţel şi plăpînd. Ca să-şi cîştige pîinea, el stilizează traducerile stîngace făcute de membrii de Partid care îşi închipuie că scriu, deşi nu cunosc bine nici rusa nici româna. Dar întrucît ei sînt membri de Partid, obligatoriu au şi geniu. Bieţii scriitori. Ei se consideră chiar fericiţi să cîştige un ban şlefuind operele acestor autori importanţi!

16 august. – Pentru noi, experienţa iugoslavă este esenţială. E vorba de a şti dacă un partid comunist independent poate exista ca partid, prieten dar nu sclav Moscovei, aliat faţă de această putere care este URSS, în ciuda faptului că este stăpîn la el acasă. În caz că Tito reuşeşte să menţină, în ciuda eforturilor disperate făcute de Kominform ca să-i dea o mai justă viziune asupra datoriilor sale, noi toţi mai avem loc şi pentru speranţă. Gheorghiu-Dej ar putea foarte bine să fie tentat să-i urmeze exemplul... Măcar şi Dimitrov, cu toate că este prea bolnav ca să se mai lanseze în asemenea aventură...

Îmi amintesc ziua în care Tito a fost în cele din urmă demascat. La frontiera româno-iugoslavă a fost o adevărată răsturnare de situaţie. Adepţii înfocaţi ai Moscovei s-au refugiat la noi, cunoscînd metodele personale pe care „trădătorul vîndut, agentul americanilor, arogantul care se crede mai mult decît este, ambiţiosul, vanitosul burtos" le aplică duşmanilor săi – pentru

că metodele sînt întotdeuna aceleași – în timp ce, pe de altă parte, nemulțumiții de la noi dădeau năvală spre Belgrad. Grănicerii noștri acceptau să se tocmească. Se grăbeau să facă adevărată concurență santinelelor postate de-a lungul graniței ungare. În 1947 își umpluseră bine buzunarele. Iugoslavii îi dezarmau pe transfugi, îi puneau să răspundă unui chestionar și îi expediau mai departe. La căderea nopții, bărcuțe de pescari brăzdau Dunărea, de la un mal la celălalt al fluviului. Se trecea... pescarii cîștigau mai mult decît cu trasul la năvod. Unii soldați zeloși, de o parte și de alta, trăgeau la întîmplare focuri de armă. Numai că asta nu descurajase pe nimeni, nu este așa? Traficul dură trei zile și trei nopți. Au fost apoi călăfătuite ieșirile iar vigilența s-a dublat de o parte și de cealaltă. Sîrbii internau refugiații în lagăre. În schimb, dușmanii lui Tito erau primiți la noi cu brațele deschise. Era destul de greu să scapi nevătămat din ghiarele omului al cărui cîine purta numele de Tigru. Așa cum făcuse paukerița noastră, a ordonat și el să se tragă fără somație. Doi generali recalcitranți și alte cîteva persoane importante au fost împușcate fără discuție. Nu mai era o glumă pentru sîrbii care rezistau. Au trebuit să aleagă, la fel ca noi, între tortură și închisoare, între viață și moarte, trădare și minciună.

În dosul cortinei de fier, noi asistăm neputincioși la bătălia în care s-au lansat șacalii. Ei își împart cadavrul unei oarecari Europe. Ei mușcă. În ceea ce privește Occidentul, lui nu-i stă mintea decît la afaceri...

După o săptămînă de cînd Iugoslavia a devenit țara ciumei, blestematul ăsta de Tito nu s-a dat în lături să instaleze difuzoare cît este frontiera de lungă în fața cărora făceau schimbul români titoiști și șantajiști care cîntau vrute și nevrute. Între două cîntece antrenante, spicherul anunța spre marea bucurie a soldaților masați pe partea cealaltă: „Ana Pauker a voastră s-a împuțit“,. Sau: „Ministrul vostru de Război este dezertor“. „Cîte femei de la voi au fost violate de soldații Armata Roșie? ... Noi i-am dat afară.“ Ascultătorii români se distrau dar guvernul a trecut la

contra-propagandă. Difuzoarele româneşti se pun să psalmodieze cît este ziua de mare, extrase din ziarele Kominformului cît şi aprecieri din alte ziare ale Partidului. Nenorocitul de Tito este făcut vinovat pentru paza lui. De fiecare dată cînd spicherul român se opreşte să-şi mai tragă sufletul, spicherul iugoslav zbiară cît îl ţinea gura: „Aţi vrea voi să treceţi la noi! Ce n-aţi da să o vedeţi pe tanti Ana Pauker jupuită de vie!“ Şi rîdea în difuzor ca un troglodit şi un trădător ce era!

Dar nesubordonarea lui Tito nu a căzut prea bine unora dintre scriitorii noştri. De trei luni, de cînd circulau tot felul de zvonuri contradictorii în legătură cu fostul aliat, manuscrisele atît de elogioase despre reconstrucţia iugoslavă dormeau în sertarele secretarilor de redacţie, care aşteptau ordine de sus. Alţi nefericiţi au trebuit să se resemneze. Pentru o dată, ei au minţit şi au făcut risipă de elogii fără cel mai mic profit.

Ca nostimadă, un ziarist, redactor şef al revistei oficiale *Contemporanul,* a trebuit să-şi retragă de la tipografie cartea. Trimis în misiune în Iugoslavia, s-a întors de acolo entuziasmat. Dar i-a trebuit atîta timp să-şi scrie reportajul, să găsească exprimări noi ca să proslăvească frumoasa prestanţă a lui Tito, farmecul şi distincţia lui, încît i-a scăpat momentul propice, rămînînd cu cartea în braţe. De altfel, reportajul lui nu menţiona nici femeile flămînde care făceau coadă în faţa brutăriilor, nici muncitorii voluntari, cerşind un colţ de pîine neagră, el nu vorbise nici de jumătatea de kilogram de boabe de linte distribuită lunar locuitorilor Belgradului, nici de cartofii care se vindeau la preţul aurului; nici vorbă de ciorapi şi de pantofi, de negăsit, pentru că Iugoslavia, membră a Kominformului, era înfloritoare şi prosperă! Evident!

Un mare număr dintre colegii mei tremurau. Ei au ridicat în slăvi pe Tito şi se temeau să nu sufere consecinţe acum.

– Nu sînteţi responsabili, le spuneam ca să-i linişteşc. Nimeni nu are de ce să vă tragă la răspundere, de vreme ce Partidul v-a comandat articolele!

– Da, așa ar trebui să se întîmple, răspundeau sceptic, dar poate că Partidul a uitat că ni le-a comandat!

....

Unul dintre prietenii mei, locotenent, cantonat în „zona periculoasă", trimis cu ordin la București, a petrecut seara cu noi. Ne povestește că într-o bună dimineață, un domn voinic însoțit de o femeie, doi puștani și o bunică, s-a prezentat la pichetul de grăniceri pe care îl comanda pe Dunăre, și ceru să i se pună la dispoziție o barcă. Prietenul nostru i-a cerut actele. Individul era cetățean sovietic, membru al comisiei de refacere. Prin urmare, s-au întrecut să-i fie pe plac. Familia s-a urcat în barcă. Soțul și soția, sportivi, ce mai vorbă, au smuls vîslele. Barca făcea zigzaguri, se învîrtea în toate părțile, se apropia încetișor de malul opus, acostă la Tito. Întreaga familie de sovietici a debarcat. Bătrîna bunică a avut nerușinarea să-și ridice poalele. Purta cizme și pantaloni de călărie. Era un ofițer român! Cînd prietenul nostru a făcut raportul șefului, comandantul i-a cerut să nu vorbească și a rupt raportul. Erau amîndoi vinovați de neiertat că s-au lăsat astfel înșelați. S-au decis să fie dublată paza și să tacă. Fugarul sovietic nu se putea prevala de nici o publicitate.

28 august. – Pentru că a spus tare, în cantina unde lua masa, că Churchill era ca un vas pîntecos, G., poet cunoscut, a fost arestat și a rămas închis două luni. Cincisprezece polițiști l-au bătut cu rîndul: cînd unul se simțea obosit, colegul său îi lua locul. Ei au hotărît că prietenul nostru era agent al Intelligence Service-ului. Nu știu cum a rezistat... Cînd a venit să mă vadă, cu un dinte lipsă, părul alb și aspect de spectru, am început să plîng. G. mi-a spus:

– De ce mai luptăm? Totul este pierdut... După o vreme, adăugă:

– Vinovat de toate este Roosevelt! El a fost prea naiv și l-au dus de nas...Îți amintești filmul despre conferința de la Yalta? De fața descărnată, străvezie, plină de blîndețe a acestui bătrîn

înfăşurat în marea lui pelerină romantică de cioban şi purtat într-un jeep? De zîmbetul viclean al georgianului, care îşi juca rolul de gazdă? Între cei doi, fața de buldog a cumătrului Churchill, molfăindu-şi țigarea... Idealiştii ar trebui să nu facă vreodată politică!... Mă întreb la ce a servit războiul ăsta îngrozitor? Nu s-a schimbat nimic în lume...

25 august. – Mă scîrbesc. Trăind printre laşi, este evident că unica atitudine rațională este aceea a laşității. E destul ca unul dintre noi să ridice capul, să facă un act de curaj, pentru ca noi toți să ne scriem pe inimă: „La ce bun toate astea?" Am ajuns să ne însuşim frazele celebre ale lui Lenin: „Dacă nu eşti în stare să sari peste obstacol, trebuie să-l ocoleşti." Aseară, Jo şi cu mine am fost invitați la nişte prieteni. La un moment dat, un ziarist, despre care ştim cu toții că este agent informator, intră în odaie. Nu a fost invitat, dar a venit ca vecin. Se scuză față de gazdă:

– Eram sigur că voi găsi la dumneavoastră pe cei mai buni prietenii ai mei!

Tînăra femeie zîmbi şi se declară încîntată. Toată lumea se înghesui în jurul lui şi Jo mă împinse de la spate în vreme ce eu şoptesc:

– Să mergem cît mai repede de aici, pentru că dacă se apropie de mine, voi refuza să-i strîng mîna.

– Nu face pe proasta, îmi spuse Jo.

Într-adevăr, tipul a venit direct la mine, cînd m-a zărit.

– Ei, dragă prietenă? Nu vă mai vede omul? Ce scrieți în taina odăii dumneavoastră?

Eu îi zîmbesc. El îmi sărută mîna şi îmi cere să stăm de vorbă o clipă împreună. Ne-am aşezat şi, în loc să mă ridic şi să-l scuip în obraz, mă pretez jocului. Cînd am plecat, ne-a însoțit. Cu multă băgare de seamă, ne-am îndreptat către locuința soacrei mele.

– Locuiți la soacră?

– Oh, provizoriu, răspunde Jo. Căutăm un apartament.
Odată agentul plecat, ne-am privit neliniștiți...

27 august. – Spunem obișnuit: X... abia a ieșit din închisoare, și Y... a fost arestat de curînd, și Z... este închis de șase luni. Și totul ni se pare foarte natural. Dacă un om nu a făcut pușcărie, ni se pare dubios.

Miercuri, 1 septembrie. – Nu mi-am putut reprima un sentiment de bucurie, aflînd azi de dimineață de la radio despre moartea, la cincizeci și doi de ani a lui Jdanov, membru al Politburo, președinte al Kominformului și eventualul succesor al lui Stalin.

Sîntem atît de obișnuiți cu moartea, cu ceea ce eu voi numi „tactica dialectică", încît moartea lui Jdanov, care coincide straniu cu „noua destindere internațională", nu ne-a părut naturală, provocată de boala de inimă de care vorbește buletinul medicalo, ci mai ales „necesară". Mortul și-a făcut datoria. Mortul poate să plece. Noi nu ne mai putem închipui „naturală", moartea unui conducător de Partid. „I-au făcut felul", spunem noi între noi. Stalin și Molotov, au decis, probabil, că este mai bine să temporizeze și, întrucît se înțeleg de minune, „l-au lichidat" pe cel care s-ar fi putut opune vederilor lor.

Prima conferință de la Berlin a celor patru conducători aliați și-a arătat rezultatul. Natural, Sovietele vor profita de destindere pentru a considera în detaliu planurile lor politice viitoare. Iar democrații poltroni din Occident, care practică politica struțului, speră că vor ieși mereu în profit, mulțumită banilor...

Pe mine mă preocupă noile directive din literatură, pentru că prevăd „oarecare destindere în obiceiuri"...

Țin mai ales să notez faptul că la noi, moartea unui conducător comunist creează imediat impresia că s-a comis o crimă *sui generis:* „suprimarea unui indezirabil". Pe cît le stă în putință, dosesc zdrențele folosite la înlăturarea sîngelui. Altfel, toată

lumea se bucură! Cu unul mai puțin! Ca pe vremea lui Borgia: nimeni nu este surprins, nimeni nu se indignează. Puteam spune că dacă moare în Anglia Churchill, ne trece prin minte să suspectăm pe Eden!

2 septembrie. – Toate ziarele au apărut cu chenar negru și cu fotografia lui Jdanov pe toată pagina. Ședințe solemne în uzine și fabrici, cuvîntări în clase. Mi s-a povestit că unul dintre redactorii fostului meu ziar a comis o gafă care i-ar fi putut fi fatală. Intrînd în birourile redacției, a spus arătînd secretarei fotografia lui Jdanov: „Chiar că are mutră de păcătos măcelar mic-burghez!"

Secretara s-a ridicat, l-a privit indignată și s-a dus să facă raport. Nu au trecut trei minute și directorul ziarului, primul și al doilea responsabili politici, l-au chemat și l-au întrebat dacă este adevărat că ar fi proferat insulte la adresa dispărutului. Arătînd fotografia în care defunctul Jdanov își etalează mutra buhăită, cu ochișori cruzi de porcină și cu rîtul de brută răufăcătoare, ei exclamară într-un glas: – Priviți-i chipul, adevărat ascet! Ce sacrilegiu ați comis!

Redactorul și-a recunoscut vina. El și-a exprimat public regretul. A făcut tot ce i-a stat în putință ca să nu fie concediat. Dacă ar fi pierdut locul de muncă, nu ar mai fi găsit vreodată unde să lucreze. Din fericire, lucrurile s-au aranjat. În privința secretarei, ea nu și-a făcut decît datoria iar inițiativa ei a ajutat-o să beneficieze de o notă bună în dosarul ei de membră de Partid.

2 octombrie. – Mulțumită prietenilor medici, am obținut două certificate destul de vagi. Unul se referă la o coxalgie veche. Pentru o dată, a folosit și ea la ceva. Celălalt privește plămînii mei, care nu au reușit să se cicatrizeze pe deplin. Am prezentat aceste două piese serviciului de control al străinilor, pentru motivarea cererii mele de viză. Ca urmare, am primit o convocare prin care mi se ordona să mă prezint la ministerul de

Interne pentru un examen medical, pe care să mi-l facă o Comisie. Am găsit Comisia întrunită în sala de conferințe, foarte ocupată cu sporovăiala. Formată din cinci medici, toți în civil. Doi dintre ei, instalați pe pervazul ferestrei, pufăiau din țigări și discutau despre poker. Ceilalți trei mi-au pus mii de întrebări scabroase și mi-au cerut să mă dezbrac pînă la piele.

– De ce? am întrebat.

– Ca să vă vedem plămînii.

– Puneți-mă la radioscopie...

– Nu ne plac oamenii care simulează, îmi spune unul.

– Cei care pretind că sînt bolnavi ca să meargă în străinătate și să facă propagandă.

– Atunci, consultați-mă într-un cabinet.

Zadarnic. Mi-au spus că trebuie să trec prin asta. M-am dezbrăcat repede. Sub pretext că mă ascultă, au venit pe rînd, mi-au pipăit sînii, șoldurile, pe scurt, se amuzau. Unul dintre ei, mărunțel și brunet, cu mustață, m-a apucat de mînă și m-a împins într-un cabinet mic de consultații, în care nu era alt mobilier decît o canapea lată, de piele.

– Și ziceți că vreți să plecați?... știți cît vă costă?

– Nu am la mine nici un leu.

– Atunci, fiți gentilă...

Mă lipește de el. Are buzele umede și respirația urît mirositoare de fumător cu dinții cariați. Un melc bălos mi se preumblă pe umeri. Îmi întorc scîrbită capul.

– Nu „îți" place?

– Nu.

Mă împinge dur.

Cu asemenea mofturi, „tu" nu vei obține vreodată un aviz favorabil.

– Oh! doctore, nu ați iubit niciodată o femeie? Eu am un soț pe care îl iubesc... Dumneavoastră sînteți foarte plăcut, dar eu nu pot aparține decît soțului meu... (Bietul Giovanni, dacă ar ști! El care mi se adresează cu „dumneavoastră" și cu „doamnă"

şi care roşeşte pudic de fiecare dată cînd îl surprind cu paltonul lui de culoarea masticii, îmbrăcat peste cămaşa de noapte, cînd iese din baie!). Am zîmbit într-un fel ciudat, pronunţînd fraza asta patetică. Doctorul mă priveşte insistent multă vreme.

– Aveţi curaj, sînteţi prima femeie care îmi spuneţi aşa ceva, altele...

– Profitaţi de ele!

– De ce nu? Îţi culegi plăcerea unde o găseşti...

– Da.

Cînd am revenit în sala mare, ceilalţi patru ne privesc zeflemitori.

– Acum e rîndul meu, zice unul dintre ei, şi trecînd prin faţa colegului său, îi şopteşte destul de tare: Face bine dragoste?

– Las-o în pace, spune brunețelul.

– Ce te-a apucat? Eşti gelos?

– Nu, dar las-o în pace pe femeia asta.

Ceilalţi trei s-au apropiat surprinşi. Mă fofilez în timp ce ei întorc pe faţă şi pe dos protocolul stabilit. Am impresia că este tot ce pot face.

Cu atît mai rău pentru certificate... De altfel, eu îmi păstrez speranţa că brunețelul meu cu mustaţă îşi va ţine promisiunea. El mi-a spus înainte de a deschide uşa cabinetului:

– Veţi vedea, veţi veni să-mi mulţumiţi... Şi atunci nu vă veţi mai gîndi la soţul dumneavoastră!...

Să dea Domnul să-şi păstreze părerea, măcar pînă ce vor fi autentificate de „comisie“ certificatele.

....

G. vine să ne vadă: – Ei, bine? zice, cum se simte doamna cu cei doi bărbaţi ai ei?

Eu îi arunc o privire furioasă, pentru că Jo este de faţă. Senin, ca omul cu conştiinţa împăcată, G. continuă: prin urmare, astăzi Jo este pe funcţie şi celălalt de rezervă?

– Nu-mi place acest gen de glume, spun.

– Mărturisește că situația nu este prea comică; doar nu ai curajul să încredințezi cheia apartamentului acestui soț legitim, pentru că ar fi capabil să golească în absența dumitale, casa. Cum de te poți încrede într-un necunoscut, care îți este soț!

– Atîta și este, soț...

Ce glumă!

Jo propune o partidă de bridge. Pentru el ca și pentru mine, gluma este mai curînd tragică.

3 octombrie. – Stau ore întregi jucîndu-mă cu micuțul meu chow-chow. Seamănă cu un ursuleț. Avea zece zile cînd Giovanni mi l-a adus ascuns sub vestă. Era un șoarece mare, orb, cu un botic negru, încrețit, cu o coadă prea scurtă și o burtică albă. Un prieten de al lui Giovanni, un șofer, l-a furat din cușca în care îl ținea stăpînul lui, iar *soțul meu* mi l-a oferit, cu alte cuvinte, mi l-a vîndut. Am cumpărat cîinele, după o tocmeală la sînge. Nu am avut vreun scrupul că mi-aș fi însușit un bun furat, cățelul fiind de rasă tibetană pură. Plin de vervă, Giovanni s-a dus să împartă prada cu autorul furtului.

Ceea ce nu ne împiedică să fim toți trei oameni cinstiți.

Lui Jo nu i-am spus nimic despre proveniența lui Ming. Bărbatul meu ar fi fost capabil să ducă îndărăt cîinele la proprietarul de drept. Din nefericire, Jo a păstrat o deplorabilă mentalitate burgheză!

În fiecare seară, Ming suge, instalat cu grijă pe genunchii mei, în timp ce Jo și cu mine îl sorbim din ochi, încîntați. Înduioșătoare scenă de familie. S-ar putea crede că ducem o viață tihnită și fericită... adică, normală! În fiecare dimineață, eu examinez cu lupa limbuța de un roz pal a lui Ming, în speranța că peste noapte se va învineți ca buzele copiilor, după ce au mîncat dude.

4 octombrie. – Dacă voi ajunge vreodată dincolo de cortina de fier, (dacă Dumnezeu va îngădui asemenea minune) va trebui

să scriu adevărul, deoarece mi se pare că Occidentul ignoră ceea ce trăim noi. Să fiu eu chiar așa de naivă? Poate! Să zicem că se îndoiește... adică să se repete în lume, ceea ce eu numesc „inerția Buchenwald", starea de spirit generală căreia, fără a-i nega realitatea, această realitate este văzută prin partea binoclului care micșorează. Pentru că Buchenwaldul a existat ani în șir. E locul unde sute de mii de ființe omenești, milioane, putrezeau, trecînd de la starea de sclavie în cuptoarele-crematorii de la Buchenwald, deși realitatea acestui infern „posibil" nu a împiedicat pe nimeni să doarmă... Au existat americani, englezi (pentru justificarea conștiinței corecte, distanța geografică este pe post de circumstanță atenuantă!) ba chiar și germani (în ciuda faptului că ei se găsesc la doi pași de acolo, dar „nu le venea să creadă"„să fi fost atît de tragic...", ei s-au încrezut în contrapropagandă, buna lor credință fiind... evidentă, pentru că naivitatea nu este decît una din măștile confortului moral, iar ipocrizia cîștigă aici pas cu pas), pentru ca, mai apoi, să manifeste indignare, cu atît mai meritorie, cu cît se vădește tardivă și mai ales pasivă. Ca și gloriile postume, indignările colective se îngrașă și trăiesc pe cadavre.

Să fiu eu prea exigentă? Mi-am păstrat o ultimă iluzie, aceea care se pierde cel mai greu, așa cum bolnavii de tifos își pierd părul în ultima clipă... iluzia că umanitatea posedă o conștiință și că omul deține din ea măcar o fărîmă, dacă nu mai multe. S-a văzut însă că cine își permite luxul de a avea o conștiință [în Occident există originali, colecționari de tablouri Rembrandt dar și strîngători de cutii de chibrituri, ori de tirbușoane...] aceștia sînt numai capitaliști, ca atare, niște interesați...

Conștiința omenească riscă rareori într-un cîmp liber de interese, ea preferă să împace utilul cu agreabilul. A spus-o înaintea mea, bietul bătrîn Cernîșevski... Fericită și adormitoare formulă tipic burgheză, ea face casă bună cu „înveți ca să te amuzi", cu „la ce îmi folosește să știu ce se întîmplă în altă parte a lumii?" cu „necazurile mele îmi ajung" și cu „asta nu-i treaba

mea, la ce să mă amestec!" Toți acești pacifiști, deținători ai unei conștiințe curate, sînt convinși în adîncul sufletului că liniștitul curs al vieții lor nu le va fi tulburat vreodată, pentru că „dacă ei nu provoacă pe nimeni", nu se va găsi cineva să se răzbune, ba poate „li" se vor aduce mulțumiri pentru că au știut să tacă.

Dar în adîncul conștiiței lor curate, sălășluiește un viermișor al îngrijorării, în stare să macine pe orice deținător al unei asemenea conștiințe. Nepotolitul viermișor se zgîrcește anxios, de cîte ori săpînd pe teritoriul său, o cazma amenință să-l atace. Dacă eu nu fac rău nimănui, nici alții nu mă vor deposeda de ceea ce îmi aparține; cu asemenea garanții iluzorii se mulțumește curata mea conștiință.

Persoanele care vorbesc sînt cele mai bune. Majoritatea. Interesate cum sînt să apere buna credinți și prosperitatea *neutrilor;* ele sînt în stare să se trezească la chemarea trîmbiței și să ducă la moarte, cu mai mult sau mai puțin entuziasm, pentru suprimarea inerției Buchenwald, în caz că zona Buchenwald se lățește prea mult și amenință să le invadeze grădina.

Se mai spune, însă, că există și persoane a căror conștiință veghează. Este cea mai rea și aparține profitorilor. Marii bancheri ai intereselor burgheze, oamenii de Stat și artiștii, protestează. Discursurile, articolele, filme, totul aduce profit, iar producătorii și suflerii și actorii, cu toții găsesc în asta un mijloc de subzistență. Că este cinstit, – să zicem –, că este profitabil, – cu siguranță, dar eu nu pun prea mult preț pe acest mod de a se indigna, aducător de profit. Le-am privit prea de aproape masca, – perfidia și adevăratul chip, – lașitatea.

Ei, haide, știu, nu vă alarmați, o, voi scriitori burghezi, instalați confortabil în cabinetul vostru de lucru unde dați frîu liber condeiului vostru, imaginației voastre, întreținute de o masă pe cinste. Știu că un supeu de calitate nu are motiv să se opună indignării sincere, deși eu aș fi preferat...

Dar nu de asta e vorba... așa denaturez eu totul din cauza maniei mele de a cere sacrificii... Să fie deformare... profesio-

nală? Noi, ceilalți, muritorii de foame *pentru că am ales tăcerea*, noi știm că nimic nu este adevărat în afară de ceea ce s-a plătit cu propria ființă. Nimic nu este adevărat, atîta vreme cît nu este obținut cu prețul celor mai iluzorii lupte, în ciuda milei de propria persoană, milă sugrumată de mîna ta, vorba lui Maiakovski:

„Mi-am pus piciorul pe gîtul propriului meu cîntec."

Da, știu, este o experiență destul de dură, iar aceasta se plătește. Cu vremea, devine necruțătoare. Exigentă. Se pierde simțul nuanțelor. Nu se mai ține seamă de figuri de stil, oricît de neînsemnate. Și așa, se merge plimbînd pe sub zdrențe un trup jupuit de viu și desculț pentru că lipsesc posibilitățile de a cumpăra încălțări. Fiecare piatră ajunge atunci dureroasă iar regretul după tălpile pantofilor se face simțit. Asta este conștiința umană: talpa picioarelor călcînd direct pe pămînt, pentru că numai atunci strigătul de durere este strigătul indignării și sunetul său, adevărat.

Mai sînt și reprezentanții conștiinței universale, da! da! marii scriitori, maeștrii. Ei nu adorm, nici nu se lasă duși cu vorba... Numai că, iată, ei sînt încălțați. Strigătul lor este teoretic. Teoria este foarte frumoasă. Și teoria comunistă, bazată pe o logică implacabilă, este frumoasă. Dar ce devine, confruntată cu viața, redusă la dimensiunea omului? Vorbe. Conștiința, ca și femeea abandonată, așteaptă mereu pe la colțuri de stradă... dar nimeni nu se grăbește să o întîmpine, să-i asculte plînsul etern, reproșurile absurde, prostești și atît de adevărate. Afecțiunea asta excesivă a amantei, părăsite pentru că ne-am plictisit de ea!...

Aș vrea, măcar o dată, să văd țîșnind din iubire indignarea, ca din pămînt izvorul!

Pentru că trebuie să fi iubit! trebuie să fi crezut în această minunată iluzie! Trebuie să fi sperat în atotputernicia fericirii oamenilor, în ziua de mîine care cîntă, în imensa operă la care se lucrează, asudînd și flămînzind, ca pentru piramida lui Cheops. Trebuie să fi iubit enorm o ființă pentru a-i judeca defectele și,

dacă ajungi ca mai tîrziu să o detești, este și asta o formă de iubire. Pe chipul ființei iubite, iubirea își aplică masca străvezie. Decojită, masca se desprinde și cade, și atunci chipul pe care l-am iubit nu se mai justifică. Carnea este perisabilă, în brațe nu mai rămîne decît hoitul oribil al iubirii, îmbrăcat în zdrențele amintirilor.

Și atunci intervin...

Dar, nu, este greu să stabilim termene de comparație... Întîi, pentru că mersul lucrurilor nu este într-atîta de rapid. E nevoie de timp, cîteodată de o viață întreagă. Trebuie să ne dezbărăm de iluziile iubirii, să urîm dragostea, să o scuipăm drept în față. Scuipatul se întoarce îndărăt, la gura celui care l-a zvîrlit. E greu să ne abținem să nu ni se întoarcă stomacul pe dos. Ne vine să ne punem capăt zilelor. Pe urmă nu mai aveam chef de nimic.

După o vreme, conștiința umană se trezește, solidaritatea se declanșează ca un resort tăinuit. Ca în povestea cu Frumoasa din Pădurea adormită, odată cu întoarcerea ei la viață, totul se pune în mișcare, numai că roțile se învîrtesc în sens contrar. Iubirea își pune mască de fier. Masca urii. Indignarea devine revoltă. Depășim lecția bărboșilor Partidului și ajungem să ne sfîșiem între noi. În imensul tîrg de oameni, în care conștiințele își oferă marfa de proastă calitate, noi nu avem ce scoate la vînzare. Totuși strigăm ca ei, într-un glas cu ei. Este posibil să ne facem auziți? Ne hrănim speranța asta, ca pe un cancer ascuns și, întrucît conștiința are nevoie de asigurări, îi căutăm garanții... Este nevoie de un stoc de fonduri, de felul „rațiuni de a trăi". Ne găsim justificare în strigătele noastre zadarnice, ca și în sacrificiile noastre.

***

Pentru noi ceilalți, care am fost membri de Partid sau numai simpatizanți (distincția, oricît de importantă, nu este atît de tranșantă ca între un vegetarian și un carnivor), nu tragedia

conştiinţei este în cauză, ci tragedia iubirii terfelite. Nu singurătatea şi urmările sale ne înspăimîntă. Ne sfîşie ultimele noastre incertitudini. Imposibilitatea în care ne găsim de a apăra „această lume veche şi putredă“. După zborul printre stele, nu ne putem resemna să ne tîrîm între două şanţuri împuţite, să apărăm ce nu este de apărat. Am „trădat“ stînga pentru că nu mai este stîngă. Dar peste ce dăm, este la fel de detestabil. Prinşi în reţeaua minciunilor, ne agăţăm iarăşi de marea iluzie a unei stîngi ideale, pe care oamenii vor trebui să o descopere într-o zi. Refuzăm să optăm pentru răul cel mic. Totuşi, sîntem somaţi să alegem. Cei care nu au fost niciodată în partid, laşii, amatorii de confort, micii egoişti independenţi, spun că sînt mai presus de mulţime, dar cei care repetă „mă gîndesc doar la mine“ declară „trebuie să rămînem obiectivi“. Ei nu sînt decît complicii benevoli, şi ai unora şi ai altora.

În ceea ce ne priveşte, noi am ales. De două ori. Pentru Partid. Împotriva Partidului. Iar acum trebuie să o facem pe vinovaţii. Nu ne mai rămîne decît această ultimă partidă de cîştigat sau de pierdut, şi odată cu ea, viaţa noastră. Asta este jocul de şah al conştiinţei. Pionii, principiile noastre; reginele, scrupulele noastre; turnul, dorinţa noastră de a fi utili; regele, nevoia noastră de a crede, de a spera...

Îmi amintesc mila cu care se pleca asupra mea o statuetă de ipsos a Fecioarei Maria. Avea o cunună de stele vopsite şi o rochie lungă, prăfuită, albastră. Să nu mi se spună că aici e vorba de mistică. Uneori găseşti mai multă milă pe chipul de ipsos al unei mărunte madone florentine, decît în sufletul celei mai bune tovarăşe.

Aşa ne-a învăţat „realitatea“ noastră.

Sau este doar conştiinţa, adevărata conştiinţă a omului umilit şi mîndru, care acţionează liber sub ochiul milei eterne?

Pentru că mila, indulgenţa, iubirea, ele există, fără să fie singurele chei de care să ne putem servi ca să deschidem porţile puşcăriilor, fără să tremurăm.

5 octombrie. – După reforma armatei, au organizat magistratura. Asesori populari purifică din plin magistrații, parodia tribunalelor, abolirea noțiunii abstracte de Justiție. Numai justiția socială mai contează, adică interesul Partidului; și catedra de drept marxist. Refacerea codurilor. Dreptul roman, mare volum prăfuit, uitat în dulapul unei Facultăți inutile, a devenit hrană pentru șobolani. Legile sînt elaborate la Comitetul central. Un decret-lege asupra naționalităților mă vizează în mod deosebit. Abolind acordul internațional de la Haga, guvernul nostru a decis că toți cetățenii români căsătoriți cu străini rămîn totuși cetățeni români. O singură excepție. Românca măritată cu un cetățean sovietic devine automat cetățeancă a URSS. Cine are urechi de auzit, să audă! Iar sărmanii soți străini, ei au latitudinea să ceară și să obțină cetățenia soției!

Giovanni este la pămînt și cînd i-am propus, ca să mă amuz, să devină cetățean român, a luat-o la goană și s-a dus glonț să se intereseze la consulatul „natal". A găsit acolo mai mulți prieteni italieni, soți de ocazie ori profesioniști ca el. Situația lor le apărea de pe acum disperată. De la consulat n-au știut ce să le spună. Totul depinde de interpretarea decretului. Marea întrebare era să se știe dacă este retroactiv. Dacă da, atunci va trebui să divorțez, după atîta suferință și cheltuială.

Reforma administrației. Modelul sovietic '48. Miliția populară. Uniforme gri și roșii. Ziarele laudă noua putere populară. Miliția, esențialmente democratică, este o instituție pentru care Occidentul ne invidiază. Arestările continuă.

Reforma învățămîntului. Crearea școlilor tehnice. Fără laboratoare, fără utilaje, fără corp de predare profesional. Totul în mare grabă. În dosul fațadei clădirii, vopsite ca nouă, împodobite cu o inscripție grandilocventă și un portret al tătucului Stalin, nu se găsește nimic. Elevii se adună în clase goale. Li se predă marxismul. Reforma învățămîntului de gradul doi. Durata studiilor: zece ani. Ca în URSS. Suprimarea limbilor străine, pînă atunci obligatorii: franceza, engleza, italiana. În

schimb, din primul an de studiu, copiii se vor înhăma la limba rusă. Latina şi greaca, limbi moarte, sînt suprimate. Este drept că se studiază latina în cele două şcoli clasice, existente în ultimii ani înainte de bacalaureat. Organizaţia asociaţiilor de elevi comunişti. Activitatea A.R.L.U.S. (apropierea intelectuală de URSS). Nu se mai face religie. Capelele colegiilor sînt transformate în muzee zoologice şi în săli de gimnastică.

Femeia mea de serviciu îmi povesteşte, extrem de emoţionată, o întîmplare care circulă în tot Bucureştiul. Directorul unei şcoli tehnice, instalată în clădirea unui fost liceu ortodox, dă ordin portarului să scoată toate icoanele care decorează colţul dinspre răsărit al fiecărei clase. După ce s-a executat, portarul întreabă ce să facă cu ele.

– Le vei aduna în curte şi le vei da foc, precizează directorul.

Bombănind, portarul merge să execute ordinul, dar în clipa cînd a apropiat chibritul, cu un ultim scrupul, şi-a luat inima în dinţi şi spuse directorului:

– Nu vreau să fac asta, prefer să le urc în pod.

– Eşti superstiţios, îi rîde în nas directorul, îţi voi dovedi prostia.

Urmat de portar, el coboară în curte, îşi apropie bricheta, lemnul ia foc şi icoanele încep să ardă.– Vezi, nu e decît lemn, spune directorul, frecîndu-şi mîinile.

În aceeaşi clipă, se auziră ţipete ascuţite. Copilul directorului, un băieţel care se juca singur în bucătărie, a răsturnat lampa de gaz iar hainele i-au luat foc. Ars îngrozitor, a murit în timp ce era transportat la spital şi icoanele, transformate în cenuşă, erau luate de vînt.

....

Reforma legii cultului. Realizată după acordul semnat între Biserica ortodoxă română şi patriarhul Alexis al Moscovei. Biserica unealtă a Partidului. Se spune că persecuţiile catolicilor se vor termina repede, după un plan stabilit cu minuţie. Pentru început, sînt publicate numeroase articole ale capilor religiei

ortodoxe. Toți solicită integrarea Bisericii greco-catolice în sînul Bisericii mame. Se vorbește despre Papă ca despre un dictator fascist, și se face din religie o problemă națională și politică. În Transilvania domnește o mare indignare. Pe întreaga frontieră de vest a României, unde catolicii dețin majoritatea, preoții catolici sînt foarte iubiți și ascultați pentru prestigiul lor moral. Ei opun doctrinelor marxiste o seninătate de neclintit. Partidul se hotărăște să pornească lupta împotriva Vaticanului.

***

Sînt secularizate în forță averile Bisericii. Congregațiile sînt dizolvate. Școlile, liceele, creșele, sanatoriile, clinicile, mai ales acelea în care surorile de la Saint-Vicent de Paul își fac datoria în tăcere și cu devotament, sînt „preluate" de Stat. Cu o supremă bunătate, ministerul Sănătății autorizează bunelor călugărițe să-și continue „provizoriu" munca. Pentru că Statul exploatează, gratis, devotamentul și cunoștințele cucernicelor surori. Una din instituțiile publice cele mai moderne din București este sanatoriul Saint-Vicent de Paul. Abia numit, directorul clinicii dă ordin să fie scos crucifixul simplu și negru, de deasupra intrării. Călugărițele refuză să se supună. Directorul se plînge unui șef de serviciu din minister, aflat în clinică pentru că își însoțea soția, gata să nască. Pentru a face dovada mentalității lui înaintate, se urcă pe scaun, scoate crucifixul și cheamă pe una dintre cucernicele surori:

– Iată, spune, ce fac eu cu fetișele voastre... și rupe crucifixul de genunchi.

– Dumneavoastră trebuie să respectați religia altuia, îi replică de îndată călugărița, chiar dacă Dumnezeu nu v-a dat încă vedere.

Bărbatul își pierde liniștea. În timpul nopții, soția lui dă naștere unui copil orb.

– Sînt aici coincidențe tulburătoare, îmi spune tovarășa care mi-a istorisit întîmplarea, o atee. Ea adaugă: Oricum, este

nedrept! De ce Dumnezeul tău, dacă există Dumnezeu, pedepseşte un nou născut nevinovat, în loc să pedepsească pe tatăl care a scos de pe perete un simbol din lemn?

– Crezi că întrebarea nu poate fi pusă decît logic? Puţin îmi pasă dacă tatăl a păstrat din precedentele sale legături o blenoragie sau un sifilis, transmis soţiei, de pe urma căruia micuţul va avea de suferit toată viaţa. Aşa ceva ţine de lucrurile care nu ar trebui să se întîmple, iar Dumnezeu nu are nici o legătură cu astea... sau, mai curînd, pentru că oamenii trăiesc de parcă nu există Dumnezeu... Dar întîmplarea ta, ca şi altele, din cele care circulă prin ţară şi despre care se vorbeşte ca avînd legătură cu „minunile", îmi par simptomatice. Important nu este că sînt adevărate. E destul că se vorbeşte despre ele. Întîmplările astea reprezintă faptul divers... dacă vrei... În timpul secetei, ţăranii stăteau în faţa pămînturilor pîrjolite de soare ca în faţa dovezii păcatelor lor. Închinîndu-se, ei spuneau: „Ne-a pedepsit Dumnezeu că am intrat într-un război nedrept..." Vezi, tu, important este sentimentul culpabilităţii care se trezeşte, care porneşte din rîndul maselor, pentru că noi toţi sîntem vinovaţi şi toţi încercăm să uităm... Cînd ajungem de ne strivesc bolile, nenorocirile, teroarea, îl chemăm pe Dumnezeu în chip de judecător suprem... Recunoscîndu-ne păcatele, Îi cerem ajutorul... Comunismul care combate Biserica, se serveşte de ea, cum îi sînt de folos toate delaţiunile, toate torturile, toate persecuţiile...

– Toate prejudecăţile, toate superstiţiile! – Ne citim viaţa în timpul fragmentului incomplet şi absurd al unui suprem mesaj... dar ne şi arogăm dreptul să-l judecăm... de altfel, ca toţi semidocţii... sau pretindem că nu este adevărat şi că noi am descoperit totul, că am învăţat totul?

20 octombrie. – Nu mai reuşesc să-mi găsesc somnul. Mă gîndesc la căsătoria mea zadarnică, la comedia asta sinistră, la poliţia care mă pîndeşte, la Jo... Afară s-a înserat. În odaie este

întuneric. Un fascicol intermitent de la un proiector intră pe fereastră și mătură pereții.

Abia după ce Jo a plecat dis-de-dimineață, la șase, la fabrică, adorm din nou, după ce am încălzit restul de lapte pentru Ming. El începe deja să se agațe de pătură ca să se urce în pat. După o primă încercare nereușită, adoarme ca un înțelept. Eu însămi mă las cuprinsă ca de un strat gros de vată, de pace, de căldură, și cad într-un somn greu, populat cu vise.

M-am trezit cu un gust amar în gură. Doamne, voi ajunge vreodată să scap de influența sentimetelor care mi-au chinuit copilăria? La treisprezece ani am cunoscut deja dragostea, gelozia și ura. Ura continuă să-mi umple sufletul și să țîșnească din adîncuri neștiute ori de cîte ori revăd în vis, fața de măr copt a mamei mele vitrege. A trecut multă vreme de cînd am iertat-o, ba simt chiar o vagă simpatie pentru ea, simpatie resimțită pentru cine v-a cunoscut de mic copil. Totuși, în vis, eu o regăsesc așa cum a fost, femeia iubită de tatăl meu, adusă de el în casă. Mă gîndesc la ea și cred că este foarte bătrînă, ridată, adusă de spate spre pămînt, dar în vis, cu toate astea, ea este mereu frumoasă iar eu îi smulg părul.

21 octombrie. – Uniunea democrată a femeilor române a fost concepută de Partid ca organizație de masă de femei, înglobînd toate fostele organizații, înțelegîndu-se aici organizațiile femeilor ortodoxe, ajutoarele Crucii-Roșii și organizațiile fostelor partide. Uniunea trebuie să creeze comitete de cartier și celule în fiecare stradă. Una dintre secretare, prietenă de a mea, dar care trebuie să lucreze pentru Uniune (soțul ei fiind ofițer, toate nevestele de ofițeri trebuie să fie membre ale Uniunii) îmi spune că ea a trebuit să-și prezinte raportul asupra activității grupului său. În loc de cinci comitete existente, conduse de ea, a creat patruzeci pe hîrtie. Ea calculează în dublu organizația care există în realitate.Capitolul consacrat în raportul său propagandei la sate este o capodoperă de minciuni. – Ce vrei, îmi

spune, dacă eu trimit rapoarte exacte, Comitetul central nu este mulțumit și afirmă că nu s-a lucrat destul. Și atunci, toată lumea inventează!... Toate aceste dosare trucate sînt considerate de Comitetul central ca bazate pe realitate. Crezi că membrii Comitetului central își închipuie că sînt înșelați? Nici măcar nu le trece prin minte.

....

În fiecare duminică, pleacă de la uzine și fabrici pentru campanie, echipe de agitatori și muncitori. Scopul mărturisit: ajutorarea țăranilor. Muncitorii urmează să repare utilajele fraților lor de la sate. În realitate, bieții frați de la sate sînt constrînși să asculte discursurile propagandistice și să cumpere *Scînteia*. Amanta lui Giovanni, funcționară la o societate sovieto-română, a fost trimisă la P., un tîrg, cam la cincizeci de kilometri de București, împreună cu alți delegați. Între două dansuri și un solo de flaut, delegații au ținut discursuri populației. O țărancă bătrînă, cu mîinile pe burtă, asculta cu multă atenție discursurile revoluționare. Prietena lui Giovanni se apropie de ea și îi întinde *Scînteia:*

– Nu-mi trebuie, spune bătrîna.

– Cumpărați ziarul, dați-l moșului să-l citească, îi va limpezi ideile. Și, ca argument suprem: Nu costă mult.

– Cît?

– Trei lei. (La noi toate ziarele costă cinci).

Dați-mi trei.– Ce bine, spune femeia, sigur le veți da să le citească și frații și surorile dumneavoastră.

– O, nu fato, răspunde femeia. Îmi voi tapisa bucătăria cu ele. Revine mult mai ieftin decît hîrtia albastră.

22 octombrie. – Comitetul central este în mare întristare. Poliția federală elvețiană a arestat de curînd, sub învinuire de spionaj economic și politic, pe un cetățean român, Soltan Vițianu. Este unul din numeroșii agenți secreți, trimiși de guvern în așa zisă misiune comercială, în diversele țări ale

Occidentului, pentru a descoperi sumele depuse în bănci de către cetățenii români și pentru a livra partidelor comuniste în situația financiară critică, bani și materiale. Guvernul de la București a încercat zadarnic să-l salveze pe Vițianu, bombardîndu-l *in extremis* „pe atașatul comercial". Elveția nu se lasă impresionată de pretinsa imunitate diplomatică. Ca să încerce un mic șantaj, guvernul român refuză să elibereze vizele de ieșire solicitate de cetățeni elvețieni, cam în jur de o sută. Elvețienii reținuți în spatele cortinei de fier nu mai dispun de nici o resursă. Cei care au condus industriile și societățile au fost jefuiți de tot ce aveau. E drept că Vițianu, acest agent al Kominformului, nu va mai putea comunica ministerului de Interne numele posesorilor de conturi în bancă, România găsindu-se astfel privată de „cecurile benevole" ale donatorilor ei cei mai generoși.

24 octombrie. – Salariul lui Jo abia ajungîndu-ne să ne hrănim, merindele de primă necesitate devenind din ce în ce mai scumpe, m-am hotărît să iau masa la cantina ziariștilor. Membră a sindicatului scriitorilor, eu aveam dreptul acesta, atîta vreme cît nu m-au radiat din Asociație. Întrucît mă temeam să nu indispun cu prezența mea pe ziariștii de bună orientare, figurile lor fiindu-mi suficiente să mi se taie pofta de mîncare, mă duceam zilnic să iau de la cantină două porții de mîncare la care aveam dreptul (una pentru mine, alta pentru soțul meu), pe care le împărțeam în trei, pentru că mă întorceam cu crătițele pline, nu la mine, ci la soacră-mea. La început, Jo a făcut scandal, neplăcîndu-i bucătăria de restaurant. Mă acuza că nu știu să economisesc. Dar pe parcurs, s-a dat pe brazdă.

Azi m-am întors pentru prima oară cu crătițele goale. Au refuzat să-mi dea de mîncare...

Timp de două luni, mergeam zilnic legată la cap cu o bazma de pînză, îmbrăcată cu o rochie neagră, veche, să iau mîncare de la bucătăria cantinei. La dus, nu era greu. Cele trei crătiți se bălăngăneau în plasă, eu mă urcam în vagoanele de a doua cu

figura mîndră şi liniştită a nobilului rus, ajuns valet. Rău era la întoarcere. La ora aceea, tramvaiele erau supraîncărcate. Oamenii mă împingeau, crătiţele alunecau, conţinutul lor mi se vărsa pe rochie, iar uneori pe picioarele călătorilor, care mă înjurau. Eu înfăşuram recipientele în hîrtie de ziar şi strîngeam totul la piept. Aveam impresia că ţin în braţe un copil mare şi fierbinte. De la staţia tramvaiului pînă acasă, era cam un sfert de oră de mers. Mă opream la fiecare colţ de stradă, cu degetele amorţite şi roşii, cu inima zbătîndu-se de oboseală. Rochia mi se lipea de spate. Îmi desfăceam baticul şi părul ud de sudoare îmi atîrna pe frunte. În sfîrşit, ajungeam. Doar după ce mîncam îmi recăpătam liniştea. Aş fi putut găsi pe cineva care să facă aceste drumuri în locul meu, dar pentru noi devenise prea costisitor.

La cantină, mă făceam mică, mi-ar fi plăcut să devin invizibilă. Mă ascundeam în mulţimea servitoarelor care, cu picioarele goale, în pantofi escarpin de lac, pe cap cu basmale roşii, se împingeau în faţa uşii de serviciu, aproape de ghişeul bucătăriei. Erau servitoarele marilor granguri de la Informaţie şi ai prietenilor acestora, care nu aveau nimic comun cu presa, dar făceau economie, venind zilnic să le ia trei sau patru porţii pentru toată casa. Bucătarii ştiau cu cine aveau de a face. Ei tratau cu mare grijă bonele şi le umpleau crătiţele pînă sus. Doar cîteva femei ziariste veneam să ne luăm mîncarea. Cu oarecare noroc, puteam spera la resturi frumoase. Odată umplută cratiţa, mă strecuram fără să mai privesc înapoi, ca o hoaţă. Nu mi-era că voi fi recunoscută. Ştiam însă foarte bine că din ziua în care mă va zări unul din duşmanii mei, va face tot posibilul să mi se refuze cel din urmă drept.

Asta mi s-a şi întîmplat astăzi. M-a zărit un fost prieten. M-a oprit în curte, m-a întrebat cum îmi merge, ce-am mai scris... Cînd m-am prezentat la ghişeu, bucătarul m-a privit, mi-a luat tichetul şi mi-a spus să trec pe la birou. Acolo era responsabilul politic al cantinei. Un cronicar sportiv. Nu m-a invitat să iau loc, rămînînd şi el în picioare:

– Îmi pare rău, tovarășă, ai fost denunțată... Știu foarte bine că dacă este vreun ziarist care să aibă dreptul să mănînce aici, ești *tu*. Dar ce vrei? Au dreptul să mănînce numai ziariștii „activi“, care lucrează în presă... Mă înțelegi? Ai refuzat să fii de a noastră...

– Chiar așa, îi spun. Pe vremuri, ziariștii în șomaj aveau prioritate la cantină, acum este altfel. Cei care sînt cu voi, nu sînt doar plătiți, ei sînt și hrăniți... E logic.

– Știu că nu îți merge bine... Cum faci ca să *te* descurci?

– Voi face exact ca și ceilalți, minoritatea... Voi crăpa de foame.

– Îmi dau seama că noi comitem o nedreptate...

– Dumneavoastră nu aveți dreptul să vorbiți despre nedreptate, deoarece tot ceea ce face Partidul este just...

Și am plecat cu crătițele goale.

Jo și cu mine am băut ceai. Pe urmă, am citit versuri. El s-a dus să-și vadă un prieten, sperînd că ne va împrumuta cu bani. L-am luat pe Ming pe genunchi... Cîtă vreme îl voi mai putea păstra? Pentru că încep să-mi dau seama că va trebui să-l vînd... Am citit cartea lui Koestler: *Zeroul și infinitul*. Nimic mai potrivit decît marile cărți care te fac să treci peste grijile mărunte. Pe urmă, mi-am trecut în revistă lucrurile pe care le-aș putea vinde. Soarta a căzut pe trusa mea din piele roșie. Păi! Parodiindu-l pe Harpagon, tovarășii noștri au decretat: ziariștii burghezi nu au nevoie de hrană, ca să moară.

26 octombrie. – Aplicînd directivele date de „tehnicienii sovietici“, care dirijează în calitate de Eminențe cenușii, ministerele, organizația C.G.T. și toate birourile Partidului, conducătorii C.C. se încrîncenează să facă din noi oameni fără suflet. Sîntem învățați cum să lucrăm, adică să depășim normele de muncă; cum să gîndim, adică într-un unic mod și într-o singură direcție; cum să ascultăm, adică să acceptăm totul fără discuție, fără critică; cum să ne identificăm cu Partidul, adică să renunțăm

la orice individualitate. Pînă şi greşelile noastre sînt interşanjabile, ca şi confesiunile noastre. Ce rămîne din om după asemenea disciplină riguroasă?

Oameni-maşini, oameni fără conştiinţă, oameni-roboţi, totuşi – supremă bătaie de joc – mai trebuie să ne şi facem a crede în valoarea omului!

...Morala proletară de care se face uz şi abuzează fiecare secretar de celulă, cînd este vorba să terorizeze membrii care manifestă veleităţi de independenţă... Iubirile lor sînt supravegheate. Un scandal bazat pe un denunţ pe temă de iubire a împins un om la sinucidere. Faptul petrecut în redacţia ziarului *România Liberă* este semnificativ. Era printre cei şaptezeci şi trei de redactori ai gazetei, un reporter tînăr de douăzeci şi cinci de ani care, îndrăgostit de o dactilografă, s-a hotărît să se căsătorească. Secretarul celulei, informat, şi-a făcut mica lui anchetă. Dactilografa, de nouăsprezece ani, era fiica unui industriaş ruinat, iar moralitatea îi lasă de dorit. Drept dovadă, o fotografie în care fata este pe o plajă, în costum de baie. În cursul unei şedinţe de celulă, i se atrage atenţia tînărului reporter asupra faptului şi este sfătuit să renunţe la proiect. Iar fata este concediată fără preaviz. Tînărul persistă să o iubească. Partidul îl trimite să facă un reportaj într-un lagăr de muncă voluntară, pentru că la noi se fac reportaje veridice şi entuziaste despre această minunată instituţie. În timpul absenţei lui, fata s-a aruncat pe fereastră de la al patrulea etaj al ziarului. Morala proletară a fost salvată. Este singurul lucru care are importanţă.

Pe vremuri, tinerele de familie bună, seduse de vreun ofiţer al garnizoanei, se plîngeau colonelului regimentului iar acesta îl obliga pe seducător să repare fapta. Secretarul celulei şi-a însuşit rolul, şi toată femeile, membre de Partid, se pot prevala de virginitatea lor.

27 octombrie. – Pentru că rochiile îmi sînt prea scurte, m-am dus la o fostă croitoreasă să mi le lungească, pentru că mi le face

pe datorie. Pichete de soldați erau postate la ambele capete ale străzii. Agenți în civil opreau trecătorii, le controlau actele. Grupe de cîte doi, trei, răscoleau mașinile, casele. Am găsit-o pe M. în fața mașinii de cusut, cu papiotele în păr, foarte agitată. Pînă la urmă, nu a rezistat tentației de a-mi povesti motivul acestei desfășurări de forțe ale poliției. La colțul străzii sale, se găsește marea clădire a Arsenalului, depozit de arme de foc și muniții. La ora anunțată, au venit trei camioane militare sub escortă, să execute livrarea. Hîrtiile erau în regulă și materialul pregătit a fost remis ofițerilor. Un sfert de oră mai tîrziu, alte trei camioane s-au oprit în fața Arsenalului. De data asta, cele adevărate. Consternarea a pus stăpînire pe ministerul de Război. În ciuda epurărilor severe ale cadrelor, operațiune controlată de fiorosul Bodnăraș și sateliții săi, este evident că se mai găsesc trădători care informează mișcarea de rezistență, îi procură acte false, uniforme și precizări prețioase. Întreaga administrație a Arsenalului a fost arestată. Peste tot s-au făcut cercetări și arestări, dar nu s-a găsit urmă de camioane false.

De altfel, cazul nu este unic. Cunosc multe de acest fel. În toate orașele din provincie, garnizoanele au fost vizitate și golite de arme. Pistoale, mitraliere, puști vechi și chiar un tanc care abia era mișcat, au fost furate. Circulau zvonuri. Se știa că în munții Transilvaniei, pe vîrfurile golașe ale Carpaților, prin pădurile din jur, rezistența se organiza puțin cîte puțin. Ofițeri scoși din armată, avocați, pînă și muncitori. Țăranii sînt prietenii de nădejde ai celor din rezistență și în același timp, furnizorii lor de fonduri, deoarece la noi nu mai există capitaliști, seminție dispărută, în stare să-și riște ultimul ban într-o afacere unde se joacă, nu soarta unui partid politic, ci capul fiecărui participant. Cei de pe urmă capitaliști, ultimii Abencerazi, sînt lași. Ei se mulțumesc să ciugulească pînă și ultimele resturi ale averii lor, pe care au avut grijă să și-o ascundă și le este frică pînă și de umbra lor. Ei și-au ascuns monedele de aur cam peste tot, prin gropi, în pereți, în picioarele fotoliilor, și mai ales în cavourile

familiilor, cu sălbatica hotărîre a lui Harpagon, de a prefera să moară decît să se lase furat de bunurile sale, ci stau aici, așezați pe comoara lor anemiată, în așteptarea debarcării americanilor. Țăranii preferă moartea, colectivizării. Acești oameni pașnici, dar aspri și voluntari, în stare de orice ca să-și apere peticul de pămînt, speră și ei că cei din rezistență vor ține piept pînă la venirea americanilor. Sînt aceeași țărani care în 1947 au susținut guvernul comunist și s-au grăbit, înarmați cu furci și topoare, să împartă pămînturile foștilor mari proprietari. Aceeași țărani care pe vremuri au devastat casele burghezilor, au furat hangarele, au pus foc grînelor, urlînd, că proprietarii s-au îngrășat de pe urma muncii lor; acum îi regretă și ar fi gata, dacă nu să le dea îndărăt hectarele pe care și le-au însușit, măcar jumătate din fostele lor posesiuni, cu condiția să nu se facă și la ei colhoz!

Cei din rezistență distribuie arme tinerilor țărani. În fiece cabană, în fiece căsuță, este o ascunzătoare. O pușcă, multe cartușe. Știu că guvernul se îndoiește și că numai teama de tulburări sîngeroase îl împiedică să pună colhozurile în aplicare.

Cu toată origina lor slavă comună*, românii nu se aseamănă bulgarilor. Mulțumită aportului său latin, românul este mai individualist și mai cugetat decît celelalte popoare balcanice. Mai puțin gata de ripostă și mai puțin sîngeros decît bulgarul, mai puțin eterogen și violent decît iugoslavul, românul este mai suplu, mai șiret. Grecii l-au învățat să calculeze... orientul-apropiat să plieze, să facă temenele, așteptînd momentul propice, turcii să fie fatalist. La un loc, totul dă un tip curios, pe jumătate levantin, pe jumătate latin, cu mai multă șiretenie și cu mai puțină demnitate. Elementul țărănesc are o construcție morală mult mai rigidă. Doar țăranii vor fi în măsură să țină piept noii armate populare, și singurii în măsură să-și dezarmeze fii și frații.

* Opinie eronată a autoarei. (n.tr.)

28 octombrie. – X... a venit să mă vadă. Cînd i-am deschis ușa, nu l-am cunoscut. Purta ochelari negri și o bărbiță falsă, ghetre albe, o umbrelă agățată pe braț. Doamne! Această umbrelă-baston, neagră și elegantă, a lui Antony Eden, este singurul lucru rămas din întregul echipament, cumpărat odinioară de la Londra. Fost ministru, prieten intim al lui Iuliu Maniu, a contribuit enorm la realizarea loviturii de stat din 23 august 1944. A încercat să-și pună supla sa inteligență în serviciul apropierii partidelor, și a ajuns a-l convinge pe Maniu de necesitatea colaborării cu comuniștii. Era rusofil.

– Vai! mi-a spus, după prima întrevedere cu Vîșinski – cred că Maniu are dreptate! Trimișii Kremlinului nu sînt diplomați. Ei nu sînt însărcinați să negocieze, ci să execute. Nu sînt trimiși. Ei sînt perceptorii și evaluatorii diplomației! Ei licitează încrederea (falsă) a URSS, îi provoacă pe suprasolicitatori în materie de ipocrizie și acordă putere celor care trădează cel mai bine! Exemplu: îl folosesc pe Tătărăscu, fostul lor dușman! Totul în slujba marelui partid bolșevic. Observați: nu am spus în slujba deosebită a partidului comunist național.

X... a venit la București, ascuns printre bidoane de lapte într-un camion municipial, pe laturile căruia se citește cu litere de un roșu aprins inscripția: „Cumpărați *Scînteia*". I-am făcut ceai. Și-a scos ochelarii și bărbița. Mă întrebă:

– Nu așteptați pe nimeni. Să nu deschideți, dacă sună.

Sînt singură. Jo este la o ședință de noapte, la sindicat, iar Giovanni pitit în baie, citește un roman polițist, de cinci lei. Și-a băut laptele și acum așteaptă cuminte să se retragă vizitatorul, ca să plece și el.

– Aveți noutăți despre Maniu?

– A avut pneumonie, e o adevărată minune că a scăpat. La șaizeci și șase de ani! Slab și șubred cum este! Dar măreț. Se ține foarte drept și nu își pierde curajul. Nu se plînge niciodată. Acest fost dușman al regelui Carol II și al mai multor oameni iluștri trăiește în celula sa de la închisoarea din Galați cum trăia

cînd era președintele Consiliului, șeful partidului național-țărănesc, consilier al Coroanei. Trăiește pur și simplu, fără poză, fără revoltă...

– Da, Maniu este o persoană foarte bine.

– Mai mult decît atît. Nu știu dacă cineva l-a înțeles, Maniu nu este un diplomat, un negociator, un orator, un dibaci. Înainte de orice, el este un patriot puritan. Îmi amintesc, printre altele, o scenă... După îndelungi negocieri, a fost convins regele Carol II să invite pe Maniu la un supeu ca, printr-o conversație particulară, să fie lichidat diferendul care îi opunea. În epocă, în calitate de președinte al consiliului, Maniu se opunea cu hotărîre celor mai mici dorințe ale regelui, iar de războiul dintre coroană și guvern nu profitau decît trăgătorii de sfori, oamenii de afaceri veroși și împuțita vulpe de Tătătrăscu. Regele îl amenința pe Maniu că îi va cere demisia. Iar Maniu îi reproșa regelui risipa, viața luxoasă și mai ales prezența la palat a metresei oficiale, Magda Lupescu, o frumoasă evreică roșcată. Maniu era revoltat din cauza exilului jalnic la care a fost condamnată regina Elena, mama lui Mihai, căreia se uita adesea să i se trimită banii strict necesari pentru întreținerea vilei de la Florența. Maniu mai suferea și pentru că Mihai a fost crescut în mijlocul unei Curți desfrînate și corupte, și voia să fie epurată casa. În cele din urmă, s-a reușit să fie convins regele să invite pe Maniu la supeu iar Maniu a fost determinat să accepte invitația. Automobilul regelui s-a dus la domiciliul primului ministru. Aceste locuia de totdeuna în odăița lui mobilată, într-o casă de raport. Respectînd protocolul, Maniu este introdus în sufragerie, cu două minute înainte de intrarea regelui. Să fi fost o gafă din partea acestuia din urmă? O mașinație a lui Tătărăscu, sau o încercare riscantă a metresei regale? Spera ca, ca intrînd pe nepregătite, îl va cuceri pe președinte? Fapt că Maniu a zărit pe masă trei tacîmuri:

– Cine ia masa cu Majestatea Sa și cu mine? întrebă el pe adjutantul regelui. Mi s-a spus că voi dina „en tête à tête“ cu Majestatea Sa.

– Doamna Lupescu...

– Cum? Mă pune să mănînc la aceeași masă cu femeia asta întreținută?

Și Maniu a plecat indignat, trîntind ușile. În acea clipă, regele cobora scara de onoare. Maniu s-a făcut a nu-l fi zărit. Nici regele nici doamna Lupescu nu au iertat această ieșire a liderului național-țărănist. Acesta nu ar fi fost absurd să pretindă că nereușita supeului ar fi stat la originea viitoarei abdicări a lui Carol II, care în toamna anului 1940 a fost obligat să fugă tocmai de către șeful Gărzii de Fier, organizație înarmată și subvenționată în ascuns de însuși regele.

– Este mereu aceeași poveste, capitaliștii subvenționează dreapta, sperînd să fie protejați împotriva stîngii. Dreapta îi răstoarnă iar stînga ia puterea. Puritanul de Maniu se agățase disperat de colacul de salvare al valorilor morale. Dar nu a fost un bun tactician, pentru că nu a vrut să dea țării sale glorie, prosperitate sau putere, ci neutralitate, liniște, posibilitatea de a-și plăti datoriile... El ar fi vrut să învețe copiii carte în școlile lor pe baza limbii lor materne și a istoriei sfinte. Dîndu-și seama că programul său minim nu era pe placul rușilor, a devenit intratabil. În momentul de față, în celula lui, citește Biblia. Este îmbrăcat în vechiul său costum uzat, același purtat pe cînd era președinte al Consiliului. Poate că nu este tot atît de bine călcat gulerul cămășii, iar cravata, închisă la culoare, a prins luciu. Dar poartă mereu aceeași vestă maro tricotată de sora lui, și unicul lucru mai ieșit din comun cu care se gătește sînt ciorapii lungi, femeiești, de mătase neagră. Îi punea pe sub șosete ca să-și protejeze de frig picioarele slabe și fleșcăite de om bătrîn. A rămas același uscat și tăios. *Nolli me tangere...* Și fruntea înaltă, nasul coroiat, îi dădeau nu știu ce aer antic, mască de bătrîni vulturi pleșuvi a senatorilor romani din prima epocă.

Cum se prezentase ca președinte al Consiliului, tot așa a rămas și ca om condamnat pe viață. S-a comportat minunat pe durata procesului. Cînd a intrat în sala imensă a tribunalului

poporului, judecătorii s-au ridicat involuntar. El a rămas calm, sigur pe sine şi atunci cînd s-a găsit singur în faţa unui auditoriu triat de poliţie, prin urmare ostil, şi atunci cînd s-a găsit singur în faţa judecătorilor săi, care l-au condamnat înainte să-l fi audiat (se întrebau doar dacă Partidul le va ordona condamnarea la moarte sau închisoarea pe viaţă; au primit „directivele" în ultima clipă, de teama indiscreţiilor...). Nici trădările, nici laşitatea, nici învinuirile dezonorante ce i s-au pus în spinare de foştii săi colaboratori, oameni care îi datorau totul, nume, situaţii, avere, nimic nu l-a făcut să şovăie. Pe toţi i-a acoperit, vorbind despre ei în termeni entuziaşti, asumîndu-şi toate iniţiativele, toate prejudiciile. Îşi asumase dreptul de a fi discutat cu americanii şi cu englezii iar dragostea faţă de ţara lui îi dădea strălucire fiecărei fraze. Cîtă iubire în inima acestui bătrîn solitar, a acestui celibatar care nu a avut nici soţie, nici copii, care nu şi-a dorit avere, trăind mereu modest, sărac, fără să cedeze nici unei slăbiciuni, nici unei dorinţe personale! Maniu este un Calvin al democraţiei. El a acceptat cererea URSS să o dea pe Ana Pauker în schimbul cîtorva spioni români oarecare, arestaţi pe teritoriul sovietic. De altfel, Ana Pauker şi-a amintit de toate... recent, ea a telefonat directorului închisorii din Galaţi să-i scoată sobiţa de tuci care încălzea puţin pereţii reci şi umezi ai celulei bătrînului...

Cineva sună la uşă. Tresărim. Sting lumina. Ne oprim respiraţia. Cu urechile aţintite, cu nervii gata să plesnească, eram ca nişte criminali surprinşi în timp ce încercam să spargem o casă de bani. De altfel, X... este un om urmărit. Îmi aud inima bătînd atît de puternic, încît fiecare lovitură mi se pare că se aude răsunînd în stradă. Apoi, vocea lui Jo... Cum de îndrăzneşte să facă atîta zgomot? Chiar este nebun de strigă aşa! – Hai deschide Doamnă Farafistîc, îl aud pe Jo şoptind de cealaltă parte a uşii, sînt eu.

Oftez. X... aprinde lumina din nou. Mă duc să deschid. In timp cît încălzesc mîncarea, discuția s-a dus tot în jurul lui Maniu.

– Trebuia să fi fugit, să formeze un guvern la Londra, să adune în jurul său pe toți emigranții, să-și pună în joc numele...

– Americanii l-au rugat să o facă, spune X... L-au rugat de nenumărate ori să plece. El a refuzat să-și părăsească țara. A vrut să împartă cu poporul său totul, nenorocirile, încercările, închisoarea. Poate că nu a fost un diplomat, dar a fost un om care a intrat din timpul vieții în propria-i legendă...

30 octombrie. – Academia de Științe convocată în plen în mare ședință de lucru, de către președintele ei, profesorul Traian Săvulescu, ministrul Agriculturii și botanist, a luat hotărîrea ca pe mai departe, programul ședințelor de lucru să fie consacrat în exclusivitate studiului experiențelor și teoriilor savanților sovietici. Academia de Medicină, la rîndul ei, se va ocupa cu traducerea operelor biologului Lîsenko, iar de probleme legate de ereditate, Academia de Știință va studia lucrările lui Miciurin.

Ca urmare acestei savante decizii, cîțiva universitari au făcut să circule pe sub mînă o listă secretă a realizărilor sovietice, așa cum ele vor fi date în studiu pentru marele bine al omenirii:

1. – Problema încrucișării dintre o ploșniță și un licurici, în scopul creșterii și acumulării de lumină în mediile rurale.
2. – Încrucișarea dintre o știucă și o cioară pentru a fi obținut caviarul.
3. – A papagalului cu găina; rezultatul: ouăle cu sloganuri.
4. – Încrucișarea unei vaci cu un gonococ, pentru ca laptele să curgă singur (economisirea timpului de lucru).
5. – Încrucișarea unei vaci cu un negru: pentru a se obține cafea cu lapte.
6. – O vacă și un bici: din care să rezulte frișcă bătută.
7. – Încrucișarea unui bărbat cu o linie de metro; pentru a se naște copii pe linie.

Savanții care ar manifesta oarecare rezervă în exprimarea admirației „nețărmurite" față de Lîsenko devin imediat suspecți. Nimeni nu are dreptul să aibă opinie contrară opiniei unui savant sovietic.

Ca în dragoste: totul sau nimic.

....

Discuțiile, polemicile, chiar și articolele cu pondere în presă, înțelegînd aici și cronicile teatrale, toate trebuie să se sprijine pe una sau două fraze rostite de Lenin sau pe un citat de Stalin. Toate discuțiile se limitează la punerea în circulație a fragmentelor marxiste, cum făceau clericii din evul mediu care perorau, citînd pe Toma d'Aquino sau chemînd în ajutor pe Sfîntul Petru. Cîștigă acela care în competiție reușește să invoce în sprijinul tezei sale mai multe citate.

10 noiembrie. – Dacă întîlniți un prieten el vă va pune să răspundeți invariabil, la aceeași ghicitoare:

– Care sînt cele trei fericiri ale cetățeanului Republicii noastre?

– Dimineața, la trezire, fericirea de a nu fi fost arestat în timpul nopții; la birou, fericirea de a nu fi fost epurat; seara, la întoarcere acasă, fericirea de a nu fi fost evacuat.

....

Sile Constantinescu, un student paricid, care și-a tăiat cu satîrul în bucățele mama și tatăl, pentru că au refuzat să-i dea bani, și care, aflat în fața acestor grămăjoare de carne, a găsit o soluție nemaipomenită să scape de ele, aruncîndu-le într-un recipient plin cu var nestins, a fost condamnat în epocă la douăzeci și cinci de ani de muncă silnică. Opt ani mai tîrziu, a fost grațiat de comuniști și numit directorul închisorii deținuților politici. Astfel, pe de o parte, el va putea să-și dea frîu liber atracțiilor sale speciale, iar pe de alta, să asculte orbește ordinele

Partidului, care a știut cu atîta chibzuită alegere să-i aprecieze aptitudinile.

....

Istrate Micescu, avocat celebru prin cunoștințele sale, talent oratoric, replici strălucitoare, profesor de drept la Universitate, fost ministru de Justiție, antisemit și legionar, este judecat pentru activitatea sa antidemocratică. La ieșirea din proces, președintele tribunalului a dat acuzatului ultimul cuvînt:

Domnule Președinte, i se adresă Micescu, vreau să vă spun o povestioară. Un păun întîlnește un corb și au ajuns a-și disputa amîndoi frumusețea. Fiecare dintre ei se credea cel mai frumos. Atunci, au hotărît să recurgă la arbitrajul primei persoane ieșite în cale, iar cel mai frumos urma să crape ochiul celuilalt. Întîlniră un porc. El a arbitrat. Cel mai frumos a fost considerat corbul. Trist și rușinat, păunul cu ochiul crăpat s-a întors acasă. Prietenii l-au încurajat, asigurîndu-l că și chior a rămas frumos. Ei sperau să-i îndepărteze astfel mîhnirea. Dar păunul nu reușea să se consoleze în vreun fel:

– Nu din cauza ochiului sînt trist, spunea el, ci pentru că am fost judecat de un porc.

15 noiembrie. – Un șir de santinele, cu pușca la bandulieră, înconjura marea clădire neagră. În spatele soldaților, femei. Multe femei. Coada era lungă, asemenea cozii din fața brutăriilor. Mai toate purtau pe cap basmale de pînză înnodate sub bărbie. Toate aveau ochii roșii, iar în mîini coșuri pline cu pachete. Erau aici de la opt dimineața. Acum, s-a făcut de unsprezece. Porțile închisorii nu s-au deschis încă, așa că nimeni nu a putut să-și pună pachetele pe masa unde se efectua controlul. Și administrația nu acceptă pachetele cu lenjerie și alimente, decît o dată la zece zile sau uneori o dată la o lună. Prin urmare, toată această lume era obligată să rabde, fie ploaia fie zăpada, în picioare, în frigul străzii, ore în șir.

Cu prețul unei oboseli enorme și al miilor de spaime și temeri, ajung nevestele, mamele, surorile deținuților la infimul rezultat: să trimită cîțiva biscuiți și un pic de unt, care urma să se adauge puținului de hrană a celor dragi, dar care le vor oferi mai cu seamă puțină încurajare morală. Deoarece, nimic nu întărește sufletește mai mult un prizonier, decît să știe că nu a fost dat uitării de ai săi... lăsat la voia soartei de către familie.

Ca atîtea alte femei, și eu am tremurat de frig și de teamă în stradă. Ca atîtea altele, și eu a trebuit să zîmbesc, să măgulesc, să mituiesc pe funcționarul însărcinat cu controlul alimentelor. Funcționarii însărcinați cu acest control își însușeau o parte din tot ce fusese trimis deținutului, cel care aducea fiind pus în situația de a se priva pe sine. Zeciuiala se făcea la pe dindouă... Uneori, din dorința de a-și dovedi puterea, funcționarul refuza să primească pachetul... Alteori nu mai era vorba doar de un simplu capriciu, întrucît deținutul fusese „transferat". Cîte intervenții, atunci, cîte eforturi, adesea fără rezultat, pentru a fi aflat noul domiciliu! Cu puțin noroc, după o lună sau două, sfîrșea omul prin a afla locul transferului. Adesea, nu mai era aflat niciodată... Sau, se afla prea tîrziu, atunci cînd, la rîndul dumneavoastră, primiți un pachet din partea administrației. Desfaceți hîrtia ambalajului, veți găsi o cămașă, o pereche de ciorapi și un teanc de hîrtii personale... Tot ce a rămas de la o ființă care v-a fost dragă, biete nimicuri ca vai de lume și suferința ce va păstra în suflet, apăsătoare, de nestins...

Închisoarea militară din București este plină. Dorm cîte doi, trei pe paturi strîmte, acoperite cu paie. Dar moralul este bun, deoarece erau închiși mai ales ofițerii suspecți regimului, chiar și pentru un da ori nu. Mai sînt închiși „răspînditorii de zvonuri", categorie de criminali prevăzută în noul cod penal român. Natural, termenul este destul de vag, ceea ce în practică înseamnă, că orice denunț de necontrolat poate fi calificat drept răspîndire de zvonuri false și, ca urmare, îndreptățit să atragă după sine arestarea.

De exemplu... este destul ca o femeie înșelată să afle! Ca să se răzbune, ea nu are decît să expedieze prin poștă o anonimă, conținînd acuze că cel în cauză ar fi cîrtit împotriva cifrelor ridicate ale impozitelor, ar fi protestat împotriva sacrei obligații de a fi citit zilnic articolul de fond al *organului oficial* al partidului comunist și dezgustul de a vedea în toate vitrinele fotografiile marilor bărboși, Marx și Engels, și mustăcioara lui Stalin. Nevasta nici nu trebuia să mintă! Dar e o realitate, oricînd posibilă să vă aparțină. Ajuns la răcoare, nimănui nu-i mai arde să sărute pe altcineva, afară de nevastă, dar căința, deși sinceră, este tîrzie. Nevestei, după ce i-a trecut furia, îi poate părea rău. Dar să-și mai scoată bărbatul din pușcărie, nu va reuși. Se intră foarte ușor într-o închisoare democrat-populară, dar este cu totul contrariul cînd este să ieși din ea. Este ceva ce ține aproape de miracol, echivalentul unui mare loz cîștigător, a unui concurs fortuit de circumstanțe. Întocmai ca deasupra intrării în infernul descris de Dante, poate fi citit deasupra porților închisorilor comuniste: O, voi care intrați aici, pierdeți orice speranță.

Unul dintre prietenii mei, un ziarist, redactor economic, a fost arestat pentru trei luni fiindcă a îndrăznit să scrie că la piață prețul cepei și al usturoiului a crescut. Cum este posibil? Sub regimul democrat-popular prețurile coboară, prin definiție. Culmea pesimismului! Prin realismul-socialist viața nu este văzută decît în roz. „Prea puțin ne interesează realitatea, pentru că noi trăim în viitor“, a proclamat Ana Pauker. Cine are urechi de auzit să audă!

Prietenului meu nu i-a trecut prin minte să țină seama de acest avertisment atunci cînd observase prețul produselor; a fost ridicat de la domiciliu și dus în mare taină cu automobilul, însoțit de trei indivizi, în civil. În celula lui, se mai aflau patru ofițeri, printre ei un colonel, care nu știa de ce a fost arestat. Unul dintre deținuți, un căpitan de cavalerie, și-a făcut un obicei... Cu accentul englezesc al crainicului de la Radio-Londra, el anunța cît îl ținea gura: „Aici Londra, R.A.F. comunică...

Asupra Moscovei au căzut trei mii de bombe atomice... și celelalte centre au fost bombardate." De fiecare dată, el mai adăuga știri „adevărate" și detalii „savuroase". Iar ceilalți tovarăși de suferință din celelalte celule își lipeau urechea de vizeta cu gratii ale ușilor, sperînd în taină că tovarășul lor nu făcea decît să o ia înaintea viitorului...

De fiecare dată cînd apăreau temnicerii, căpitanul lovea cu lingura în zid, reproducînd gongul radioului de la Londra, iar irezistibilul său sînge rece îi scotea din fire pe gardieni. Pusă la curent, direcțiunea a încercat să-l convingă să tacă. Dar nici promisiuni, nici amenințări nu au avut efect asupra acestui barbar „sîngeros" care, întins pe salteaua lui de paie, cu ochii în plafon, lovea cu lingura în gheată, în gamelă sau în zid, cele trei lovituri înfundate ale gongului de la Radio Londra.

În celula vecină, era printre alți trei deținuți, C., un caricaturist. Un băiat malițios, deșelat și sentimental, care a fost desenatorul ziarului oficial *Vocea Armatei,* cotidian politic, publicat sub direcția Ministerului de război. Pentru numărul de 1 mai, secretarul de redacție i-a comandat un desen mare pentru prima pagină, care să reprezinte alianța intelectualilor, a țăranilor și a muncitorilor cu armata democrată și populară. Bietul C. și-a dat silința să realizeze această idee. El desenă un muncitor cu șapcă și ciocan, un țăran cu secera și căciulă de blană și un individ, civil, adică fără cravată, dar cu o haină petrecută. Toți trei se țineau de mînă, iar în spatele lor, pe cap cu o cască, vigilent, cu baioneta la vedere, veghea bravul soldat al armatei populare...

Alt desenator, ca să facă o glumă bună și să joace o festă redactorului-șef, spuse acestuia, arătînd către desen:

– Desenul ăsta este plin de subînțelesuri! Fiți atent, soldatul își arată arma în spatele lor, în timp ce toți trei tipi nu mișcă în front, pe locurile lor... Legendă: forța face unirea... Ai spune, mai curînd, că unirea este realizată prin amenințare!

– Dar... aveți dreptate, spune redactorul-șef, înverzindu-se de frică. Ce va crede Comitetul central despre mine? E îngrozi-

tor! Avem de a face cu un periculos dinamitard al ordinii sociale!

Și se precipită la telefon, alertînd poliția. Zadarnice au fost negările caricaturistului, jurînd credință Partidului.

Nimeni nu l-a mai văzut în libertate.

Ziaristul „economic", despre care v-am vorbit mai sus, era membru de Partid. El nu putea suferi să fie tratat la fel cu ceilalți deținuți. El a cerut, a insistat, a urlat să fie interogat. Ținea cu orice preț să facă o depoziție, chiar dacă ea ar fi rămas fără rezultat. A plictisit pe toată lumea, deținuții, gardienii, santinelele de gardă, șeful de rond. Se rostogolea pe jos, scuturat de îngrozitoare crize de nervi. Era obligatoriu să se ocupe cineva de el... deoarece în ciuda faptului că era posesor al unui carnet de membru de Partid, făcea dovada unei detestabile mentalități burgheze. Avertizat, directorul închisorii l-a pedepsit la trei zile de carceră, spre a-l reeduca.

O celulă fără ferestre, întunecoasă și mică, atît de mică, încît omul să nu aibă loc decît să stea pe vine. Acolo a fost închis. Din ordinul directorului, au fost vărsate pe cimentul ce ținea loc de podea, două găleți de apă. Apa rece umplu pantofii deținutului, i-a urcat pînă la glezne. Din cînd în cînd, un șoarece țîșnea din gaura din zid și începea să înoate în jurul picioarelor lui. Sprijinit cu spatele de zid, el încerca să nu urle, să nu piardă noțiunea timpului și a oboselii sale. De fiecare dată cînd i se închideu ochii, o lovitură puternică de ciocan îi răsuna în ușa celulei, înghețîndu-l de frică, torturîndu-i nervii, ca și cum lovitura i-ar fi fost aplicată pe craniu. La capătul puterilor, el se rugă de omul nevăzut, care îl tortura:

– Tovarășe, pentru Dumnezeu, fie-ți milă... Nu mai pot...

– Nu pot face nimic, răspunse vocea șoptită a bărbatului aflat de cealaltă parte a ușii; și eu aș vrea să nu mai trag cu ciocanul în ușă, pentru că este peste măsură de greu, dar dacă eu nu fac asta, mi se vor pune cătușe... asta e legea.

– Loveşte, dar nu atît de puternic, sau măcar în cealaltă parte a peretelui, nu în uşa asta grea de fier...

– Dacă lovesc cu mai puţină forţă, voi fi pedepsit...

Extenuat, în pragul nebuniei, ziaristul s-a aşezat cum a putut pe ciment, în apă. Nimic nu-l mai interesa. În întunericul carcerei, conştiinţa începu să i se întunece. Ca să se mai agaţe de viaţa care îl părăsea, îşi repeta fără oprire o frază apărută în minte, din adîncul propriei copilării: „Şi nu ne duce pe noi în ispită...“

O repeta necontenit, de o mie, de două mii, de trei mii de ori.

Da, a ieşit din carceră, a ieşit chiar din puşcărie, pentru că avea în sindicatul presei prieteni devotaţi, în stare să fi făcut pentru el mai mult decît omeneşte putea fi posibil. Tradus în faţa unui tribunal militar,a fost judecat şi achitat pe loc. Dar în libertate nu a fost pus, decît după o săptămînă. Înainte de a-l fi pus în libertate, judecătorul a cerut avizul Partidului. Partidul s-a arătat favorabil faţă de omul care a greşit fără să vrea...

Aşa a putut să iasă de acolo, slab ca un cui, ursuz şi flămînd, tremurînd de frică la fiecare zgomot, mut ca un peşte, el care fusese destul de vorbăreţ. Întrebat amănunte din închisoare, din timpul detenţiei, răspundea invariabil:

– Regimul puşcăriilor noastre democrat-populare este cel mai bun...

Doar mie, într-o seară de beţie tristă, a îndrăznit să spună adevărul...

20 noiembrie. – Ar trebui să-mi notez, după cîte mi-au fost povestite, cum au făcut atîţia alţii înaintea mea, cum au decurs interogatoriile fără pauză, sub lumina orbitoare a proiectoarelor, fixate în ochii victimei. După o oră, aceasta trăieşte într-un univers fulgurant şi sfîrşeşte prin a mărturisi orice. Ar trebui descrise anchetele care durează treizeci şi şase şi patruzeci de ore fără oprire, injecţiile cu penthotal în stare să vă ofere, dezarmat şi neputincios, judecătorilor de instrucţie, pricepuţi,

specializați în probleme politice... Am fost în Ungaria și oameni serioși, bine informați, mi-au vorbit de zdreanța umană, care a devenit cardinalul Mindzensky. Metodele Gestapoului, cunoscute de mulți francezi, au fost împrumutate de la arsenalul unei anume poliții secrete... Mai știu cum, torturat, dintr-o zadarnică speranță, omul ajunge să-și trădeze prietenii, pe el însuși, numai să scape de torturi, deoarece există mereu la subsolul poliției, chiar și dacă se numește „miliție democrată și populară“ vechile accesorii: fierul înroșit în foc, furtun de stropit, smulgător de unghii, scalpe, sfori, care se strîng mai puțin sau mai mult, după caz... În plus, mai există șocul electric și întreaga tehnică modernă, numită „tehnica psihologică a mărturisirilor“...

Eu cunosc cel mai bine celulele morții lente... Ele sînt mai puțin spectaculoase, poate pentru că sînt total invizibile. Sînt cămăruțe, cufundate în obscuritate absolută. Nici nu știu dacă mai merită să fie amintite, deoarece dacă vrei să prezinți oroarea trebuie să fi fost închis în ele, ori să fi avut pe cineva deosebit de apropiat, care să fi trăit asemenea experiență tragică. Omul odată azvîrlit înăuntru, se închide ușa grea în urma lui. Luat pe neașteptate, brusc orbit, părîndu-i-se că a fost împins într-o apă neagră, gata să-l înghită, omul nu cutează să facă un pas. O mișcare. Poate fi o gaură în podea, doar la cîțiva pași, o prăpastie, o subterană, o trapă gata să cedeze. Orice poate trece omului prin minte, aruncat cum se găsește în întunecime totală și în necunoscut. Este nevoie de timp, ca omul să-și ia inima în dinți și să se miște. El se lasă să alunece pe pămînt. Se culcă pe podeaua de ciment, cît este de lung. Sfîrșește prin a-și încălzi cei cîțiva centimetri pătrați de suprafață ocupată, în ciuda faptului că trupul lui înghețase. Doar mai tîrziu, prizonierul își dă seama că tenebrele care îl înconjoară sînt vii, populate cu aceleași spaime ca ale sale. În întunericul ăsta sînt oameni. Nu-i vede, după cum nici pe el nu-l vede nimeni deși îi bănuie, trădați doar de respirație. Nimeni nu vorbește. *Mai ales* deținuții de mai multă vreme. Se feresc unii de alții. Ararcori ajung să se

cunoască, au nevoie de luni de viață în aceste tenebre. Nu faci mărturisiri unei umbre, cuiva căruia nu îi vezi nici ochii, nici zîmbetul, nici expresia. Ajungi să nu spui nimănui nimic despre tine, pentru că nu știi de unde te poate pîndi un dușman nevăzut, spion închis aici, anume să te tragă de limbă.

Pentru că astea sînt celulele morții lente. Colivii negre, cu dimensiuni pe care nimeni nu le va cunoaște. O dată pe zi se deschide o ușă, iar lumina oarbă a unei lanterne luminează numai pragul și bocancii cu ținte ai paznicului. Acesta lasă jos găleata cu supă și coșul cu nefericita pîine. Doi, trei deținuți, arareori mai mulți, țîșnesc în direcția ușii, se grăbesc să ajungă la o fărîmitură de pîine și să-și cufunde în găleată gamela. Ușa se închide. Nu se mai aude decît zgomotul masticației, unicul zgomot uman în tăcerea asta îngrozitoare... Și viața continuă așa timp de zile și nopți, săptămîni și luni, chiar și ani.

Mai ales, e bine să țineți seama că în celulele morții lente nu sînt închiși condamnații care au trecut printr-un tribunal, măcar printr-un tribunal al poporului, cu judecători... Ar fi prea simplu! Nu, celulele morții lente sînt celulele în care sînt închiși cei care nu sînt judecați, cei care nu sînt acuzați, cei cărora nimeni nu le cunoaște nici numele, nici crima. A fost suficient un denunț anonim, o informație falsă... Sau poate că a fost văzut în compania unui suspect oarecare... Atunci, pentru că nu se mai omoară, se trece la acest fel de suprimare nedureroasă, civilizată și, oricum, suportabilă, pentru că, pe durată lungă, s-au mai găsit oameni care să iasă din aceste celule...

Dacă dintre ei, au ieșit bolnavi... sau chiar nebuni... Nu mai are importanță într-un Stat în care circulația persoanelor este strict supravegheată. Canalele uitării de sub pămînt pentru asta au fost făcute... să se uite...

Îmi privesc prietenul, o fantomă! Dispăruse acum șase luni. Mă consolam, spunîndu-mi că poate încercase o evadare... Palid și jigărit, nu se mai putea ține pe picioare. Îi ofer un ceai. Nu poate bea decît o înghițitură pe oră. Stomacul i s-a strîns.

Cînd l-au scos într-o seară în curtea închisorii, spunîndu-i-se că e liber, a leşinat. Bolnav şi epuizat, nu putea crede că nu a orbit. A trebuit să fie condus pînă la el cu maşina. Amabilii agenți ai poliției secrete l-au însoțit, oferindu-i țigări şi repetîndu-i de mai multe ori că nu fusese arestat. Nicicînd!...

– De ce ai fost băgat la zdup?

– De ce? N-am habar. Mă gîndesc, poate să fi găsit numărul meu de telefon în agenda fostului secretar general al ministerului Agriculturii. O cunoştință oarecare. El a fost arestat pentru că şi-a permis să participe la o recepție oficială, organizată de oficiul de presă american, după o şedință pe teme de cinematografie.

– Cum se face că ți-au dat drumul?

– Nu ştiu. Un lucru ştiu: că odată ajuns în celulă, am bătut cu picioarele şi cu pumnii în uşă. Hohoteam de plîns ca un copil... Trăiam într-un univers fără forme şi culori. Nu ştiam cît este ceasul, nici dacă este zi sau noapte. Toți care m-au iubit se depărtau de mine... Ei au rămas dincolo iar eu continuam să exist în spațiul gol şi îngrozitor al morții lente, care se apropie, care se repede, nevăzută, spre mine. Într-o zi, sau poate noapte, m-am hotărît să o sfîrşesc. Mi-am rupt cămaşa. Din ea, mi-am confecționat benzi, mi le-am trecut în jurul gîtului, iar cu mîinile trăgeam de nod. Mă sufocam. Atunci s-a aruncat cineva peste mine, mi-a ținut mîinile, a găsit nodul pe pipăite şi a încercat să-l desfacă. Simțeam degete de om, apoi am auzit o voce, o voce de bărbat. După aceea, am simțit lacrimi, lacrimi fierbinți de milă şi de disperare, picurîndu-mi una cîte una pe față. Mi-l închipuiam în genunchi lîngă aşternutul de paie, plecat peste mine, încercînd şi el să-şi reprezinte chipul meu. Nu ştiu dacă cineva care nu a trăit aşa ceva poate înțelege. Să descoperi în întuneric un om.

„Nu trebuie să mori, trebuie să trăieşti şi să rezişti, ca să fii gata mai tîrziu, spunea bărbatul; nu ştiu cine eşti, eu sînt Belu Silber (celebrul conducător comunist român, creierul Partidului

în clandestinitate, în timpul războiului, căzut în dizgrație mai tîrziu, în urma unei dispute cu Ana Pauker). Mai mult ca sigur că ați auzit vorbindu-se de mine. Să nu vă fie teamă. Pe mine m-au îngropat de viu, sperînd că îmi vor frînge rezistența și mă vor face să revin printre ei, pocăit și supus... dar se înșeală... n-am de gînd să cedez... Trebuie să ies de aici, să curăț Partidul..."

„Mi-a vorbit despre viață, despre viața care dincolo de aceste ziduri poate fi frumoasă și generoasă. După care, m-a învățat un truc. I-am urmat sfatul. Am spus paznicului că am de făcut niște mărturisiri. După trei zile și cîteva crize de nervi, m-au interogat... Mi s-au făcut niște propuneri, dacă... Le-am acceptat... Acum, ști și tu... Abia la întoarcere acasă, am aflat că am stat șase luni în pușcărie. Ai mei mă credeau mort. Toate încercările lor să afle de soarta mea, au fost zadarnice. Nimeni nu auzise de mine, nici cei de la poliție, nici cei de la ministerul de Interne sau de la prefectură și toată lumea spunea că la mijloc este o eroare, că probabil am fugit... Nevesti-mi i se dădeau asigurări, dar în același timp își băteau joc de ea, spunîndu-i-se că este prea geloasă...

„Nu, nu veți putea ști niciodată și nici nu vă doresc să aflați pe pielea dumneavoastră ce înseamnă o celulă a morții lente. Tăcerea, tenebrele, frigul, foamea de la capătul pămîntului! Noi nu aveam nevoie să le căutăm, ca Amundsen, în noaptea glacială a polului Nord, a polului Sud. Acolo, în colibele de gheață, se mai putea aprinde o lumînare... mai sînt cărți, cîini, căldura alcoolului. Mai îngrozitoare decît toate nopțile polare la un loc, noaptea celulelor morții lente a fost imaginată de spirite pozitive și în nici un caz de către chinezi. Nici torturi, nici sînge, nici călău, nimic ce se vede. Numai țipete înăbușite de pereți groși. Vieți omenești, care se sting încet. Mintea omului, ca o lumînărică tremurătoare, clipește, face umbre monstruoase în întuneric. În lumea noastră supersonică, atomică și marxistă, această relicvă discretă a evului mediu, în genul preferat al

romanelor polițiste... celulele morții lente sînt „o superproducție" a regimului."

28 noiembrie. – Dimineața, foarte devreme, în fața spitalelor se opreau ambulanțe. Erau descărcați răniți, discret, ca odinioară baloturile mari de textile pentru piața neagră. Tot așa erau aduse primele transporturi cu soldații răniți în Rusia, în primii ani ai războiului. Pe atunci, ziarele nu scriau decît despre victorii, despre victime niciodată. Acum, nu s-a scris un rînd în vreun ziar. Nu era momentul surprizelor. Regimul nostru ne asigură viața în roz. Au și fost suprimate rubricile faptelor diverse și informațiile despre accidentele de stradă. Deraierea rapidului București-Constanța, între stațiile Ciulnița-Fetești, s-a soldat cu două sute de morți și patru sute de răniți. Accidentul a avut loc noaptea. Ajutoarele au fost așteptate multă vreme. Ca la un semnal, țăranii din satele vecine au dat năvală. Sălbatice scene de prădăciune. Morții erau dezbrăcați, răniții jefuiți. Incendiul, izbucnit într-un vagon de lemn de clasa a treia, înroșise zarea, în timpul nopții, pînă departe. Flăcările se auzeau trosnind și printre țipete, o mamă își chema copilul. Niciodată nu se va cunoaște cauza sinistrului. Pasagerii au reușit să se strecoare printre rămășițele fumegînde, mergînd în patru labe. O tînără decapitată a fost proiectată pe o grămadă de pietriș. Înnebunit, lîngă trupul necunoscutei, un mecanic de locomotivă plîngea ca un copil. Ruga pe toată lumea să-i fie martoră că nu avea nici o vină. Pretutindeni, fețe buimace, altele livide. Aveau loc scene de isterie. În zori, un detașament de militari a înconjurat zona. Nu trebuia să se lățească panica. Nu trebuia să se afle că asemenea lucruri se puteau întîmpla în plină democrație populară! Și totuși, orașul a aflat imediat, iar lumea își comunica cele întîmplate, șușotind. Se știa că era vorba de un sabotaj. Familii întregi continuau să-i caute pe cei dragi, dispăruți. Dacă s-au adresat biroului de informații al prefecturii, li se răspundea că nu a existat nici o deraiere. Nimănui nu-i fusese îngăduit să pătrundă pînă

în zonă. Şinele de cale ferată erau încă blocate. Catastrofa s-a produs în noaptea de 21 octombrie. Victimele dezastrului au fost internate în spitale, în saloane speciale, orice comunicare cu exteriorul fiind interzisă. Cu toate astea, nici procese, nici anchete. *Nu existau vinovaţi.* În schimb, s-a spînzurat acarul. O sinucidere, nimic altceva... Toată lumea vorbea că omul nu a avut nici o vină. Oricum, o moarte venită la timp.

Şeful gării de la una din periferiile Bucureştilor, un bătrîn cu mustăţi lungi, lăsate pe oală, mi-a spus într-o seară, frecîndu-şi chelia:

– Ce mai vorbă, atentatele se înmulţesc. Luna trecută au fost înregistrate trei deraieri. Nu căutaţi pe autori printre reacţionari, în cercurile lor sau printre persoanele cu statut de clandestinitate. Nu! Chiar ceferiştii sînt autorii sabotajelor. Au un salariu de mizerie, lucrează zece sau douăsprezece ore întruna, iar revendicărilor lor nu li se acordă nici măcar atenţia prevăzută de sindicate. Cine îşi permite să afirme că sabotajul a fost făcut cu bună ştiinţă? Obosiţi, la capătul puterilor, ceferiştii comit greşeli...

„Viaţa în roz“, despre care scriu ziarele noastre şi recursul colectiv la crimă, ca unic mod de apărare în paradisul comunist!

1 decembrie. – Astăzi e ziua mea. Toată vremea mi-am petrecut-o în pat, atît de frig era în odaie. Lipsea păcura. Ne-am depăşit raţia lunară. Cisterne întregi erau trimise în Rusia. Convoaie întregi duc petrolul de care avem nevoie să ne încălzim. Jo şi cu mine nu ne puteam permite să ni-l cumpărăm la negru... Ming îmi încălzeşte picioarele, ghemuit pe gleznele mele. Mă fixează cu ochişorii lui negri, strălucitori, ca ai ursuleţilor din pluş. E ca o jucărie roşie ca focul, pătrăţoasă şi lăţoasă. Limba a căpătat deja cîteva pete violacee şi o lăsa să-i atîrne într-o parte, cu acea cochetărie a tînărului parizian, care iese la plimbare, la gît cu o frumoasă cravată nouă. Micuţul ăsta de Ming este unica fiinţă dragă, a cărei prezenţă îmi face

plăcere. Măcar el nu mă minte. Prietena mea M. a fugit, riscîndu-și viața ei și a copilului. Înainte să fugă, mi-a spus: – Nu pot să-mi las băiatul să ajungă un *Hitlerjugend,* de nouă proveniență și model. Să poarte cravată roșie, să fluture drapelul cu secera și ciocanul și să scandeze cît e ziua de lungă: „Stalin! Stalin!" Copilul meu nu este maimuță dresată! În școlile primare a fost introdus sistemul sovietic al „pionierilor". Băieței de șase ani, costumați ca *boy scouts* roșii, defilează pe străzii cu pumnul ridicat. Am auzit ieri un băiat de șapte ani, spunînd mamei lui care, auzindu-l că intră în odaie, a tăcut brusc: – Hai mamă, vorbește! Nu-ți fie teamă! Doar ști foarte bine că eu nu sînt ca Iulian! Eu nu te voi denunța niciodată învățătorilor noștri... Și se aruncă la pieptul ei, luînd-o de gît și plîngînd...

Trebuie să fi trăit asta ca să înțelegi.

O voi revedea vreodată pe M.? În prezent, dacă cineva a reușit să iasă din țară, este ca și cum ar fi murit. Știam cu toții că nu mai erau sorți de revedere. Cînd trenul s-a pus în mișcare, soțul prietenei mele a alergat de-a lungul vagonului, încercînd să-i atingă, să-i mai sărute o dată, să mîngîie ultima oară mînuțele copilului. Cînd ne-am întors de la gară, nu a mai rostit nimeni o vorbă. Era ceață în jurul copacilor, ca și pe străzi. Dinaintea noastră fluturau lungi fîșii de pînză care ne proclamau fericirea.

18 decembrie. – Jo a plecat. Acum, pentru totdeuna. Lucrul ăsta absurd, imposibil s-a împlinit. Cînd am aflat că figura pe listele emigranților pentru Israel și eu nu, m-am agățat cu disperare de el. Oh! toți acești oameni, toate aceste birouri, toate aceste fețe impasibile pe care le imploram. Nu, eu nu îi mai eram soție... Nimeni nu ar fi avut îndrăzneala să mă treacă pe lista celor care urmau să plece. Comitetul democrat evreiesc a reușit turul de forță să ajute să fie expediată o mică parte dintre înscrișii din iulie, anunțînd Tel-Avivul că expedia evrei... nu comuniști... ceea ce, în parte, nu corespundea realității. Îmi

amintesc cele două nopți fără somn, drumurile bătute, insistența depusă ca să fim trecuți pe listă. Comitetul central aflase că un vapor israelian, afectat transportului emigranților evrei din Bulgaria, mai avea o mie două sute de locuri disponibile. Le-au completat cu proprii militanți. Printr-o șansă extraordinară, Jo figurase pe lista favoriților sorții. L-au considerat simpatizant, mulțumită cumnatului său comunist, rectorul unei universități din provincie! În plecarea asta, ca și în celelalte, „protecția", „pilele", „favoritismul" au jucat un rol important. Jo pleacă. Mă părăsește, știindu-mă amenințată cu pușcăria, fără nici un ban și bolnavă. Dar ideea că ar putea pleca l-a surprins într-atîta, încît nimic nu mai conta. Nici mama sa bătrînă, nici dragostea noastră. Să scape! Să fugă de infernul de aici cît mai repede! Ar fi fost în stare să calce peste cadavrul meu.

Mama lui i-a spălat și călcat rufăria. Eu îi fac valizele. Toate neamurile, toți prietenii defilează, cu ochii strălucind de invidie, felicitîndu-l pentru norocul care a dat peste el. În realitate, viața care îl aștepta în Israel era foarte dură. El va trebui să efectueze muncă fizică și nu este obișnuit cu așa ceva. În schimb, toți prietenii evrei au căzut de acord: mai bine să construiești drumuri sub cel mai arzător soare din lume, decît să trăiești în țara în care piersicii, plini de flori roz, ajung grei de fructe roz, unde pădurile sînt minunate și marea dispune de o coastă de argint, dar unde nu mai poți respira din cauza aerului viciat de minciună și de frică.

Jo a primit de trei zile convocarea. Trei zile și trei nopți de cînd, nici el, nici eu, nici mama lui, nu mai mîncăm și nu mai dormim. Soacra mea plînge, pentru că știe că pleacă într-o țară în plin război, dar îi era teamă, în același timp, ca eu să nu-l rețin, făcîndu-l să-și piardă unica șansă. Jo era chinuit de remușcări că mă părăsește. Eu, la rîndul meu, mă aflam la capătul puterilor. Trăiesc un coșmar din care nu reușesc să mă trezesc. Neliniștiți, prietenii mei s-au strîns în jurul nostru, în ultima seară. Ar fi vrut să-l sacrific pe Jo spre a-mi oferi șansa

de a pleca. Ca puștimea înnebunită după aventuri, ne construiam planuri absurde pe tema: Ce ar fi, dacă ar fi „să plecăm clandestin?“ Jo nu putea să mă ia cu el într-o valiză, pentru că mai era și vama la mijloc. Eu nu mă puteam îmbarca pe vapor clandestin, pentru că poliția română efectua un control sever în port și pe navă. În caz că aș fi fost descoperită pe chei, încercînd să mă furișez pe vapor, ceea ce urma să mi se aplice depășea orice așteptare. Închisoare pe viață pentru tentativă de trecere frauduloasă a graniței. În privința asta a fost dat un decret-lege. Ce visuri neserioase și copilărești! Eu trebuie să rămîn. Înspăimîntați, prietenii mei se întrebă: „Ce voi deveni?“

Întrucît, toate zilele rămase le-am petrecut la soacra mea, ea asista la frămîntările noastre, nefiind în stare să stea locului, bătea odaia în lung și lat, deschidea un dulap, închidea o valiză, arunca priviri în jurul ei, ca o pisică agitată, după ce i s-au luat puii. Într-un final, nu s-a mai putut abține. Toată încrîncenarea ei strînsă în timp împotriva mea, toată ura, toate nemulțumirile, au izbucnit, au dat pe dinafară:

– Tu nu te gîndești decît la ea! Numai la ea îți stă gîndul! În vreme ce eu, mama ta, fac sacrificiul să-i impun băiatului meu să plece! Prefer să moară în războiul din Palestina, decît să trăiască aici în sclavie! Doamna este nefericită? Cu atît mai rău pentru ea. Să facă ce fac și altele. Preferă doamna ca fiul meu să lucreze ca ea să mănînce! Ah! Doamna o face pe rezistenta! Doamna refuză să-și mînjească degetele cu cerneală? Dacă dorința Doamnei este să fie statuie de marmură, e liberă să crape de foame!

Mă uitam la femeia asta în vîrstă, îmbrăcată într-o rochie cumpărată de mine, ca și alte lucruri, cu banii de pe urma cărților mele. O privesc pe bătrîna asta care îmi azvîrle în față ocări și nu o recunosc. Tot trecutul a pierit, înghițit de ură. În casa noastră cineva pleacă și cineva rămîne. Motiv să se caște prăpastia.

Mă ridic, apoi ies în curte. Ninge. Fulgi mari coboară din cer ajungînd să aştearnă zăpada pe acoperişuri. Plîng. Fruntea mi-am sprijinit-o de trunchiul îngheţat al caisului. Jo vine după mine. Îmi strînge pumnul să mi-l frîngă şi mă sileşte să urc treptele:

– De ce îmi faci plecarea atît de grea? De ce îmi faci atîtea dificultăţi?

Îl privesc pe străinul din faţa mea în timp ce îmi vorbeşte. Bărbatul ăsta care îmi răsuceşte încheietura mîinii şi care, îmbătat de ideea plecării, nici nu mă mai vede. Iubirea murise; în sufletul lui nu au mai rămas decît porţile viitorului deschise, dar numai pentru el. Există vii şi morţi. Iar la noi, morţii îi plîng pe cei vii.

Este ultima noapte. Vor mai fi şi altele, cu siguranţă. Sigure pentru el. Pentru mine, posibile. Ne vor lăsa, şi lui, şi mie, gustul unic al lacrimilor, al disperării, gustul sărutărilor şi al invidiei. El mă strînge în braţe, în vreme ce eu îl invidiez şi îl dispreţuiesc, îl iubesc şi îl urăsc. Ca şi mine, el mă iubeşte şi mă urăşte. Pentru că eu rămîn iar el pleacă.

La cinci dimineaţa, frînţi de oboseală, ne-am sculat să ne îmbrăcăm. Ne aştepta în faţa uşii un taxi uzat. Oraşul este alb iar de jur împrejurul nostru este frig. Jo îşi sărută mama. Ea rămîne în picioare pe prag, înfăşurată într-un vechi halat de casă, cu picioarele goale în papuci roşii. Eu urc în maşină alături de Jo. El trebuie să ajungă la locul fixat pentru întîlnire, într-o stradă oarecare. Nu o ştiusem pînă la ora asta, dar acum gemea de lume. Blocaj neobişnuit de maşini. Cufere, geamantane, boccele, saltele, coşuri cu provizii, lighene de email, cărucioare de copil, toate înşirate pe trotuar. Bărbaţii alergau înnebuniţi; femeile, cu copii în braţe, ca nişte cloşti, păzesc bagajele, în picioare. Saci de dormit umpluţi cu vase. Covoare cusute la ambele capete, burduşite cu perne, albume, vaze, obiecte eteroclite şi mizerabile, pe care emigranţii le iau cu ei. Deoarece co-

vorul va deveni capăt al cîmpiei abia părăsite, iar perna veche, în care să-și înfunde capul, o părticică din trecut.

Unele femei și-au pus mantouri de blană. Alături de ele, tinere în pantaloni de schi și în canadiene, evreice bătrîne cu perucă, înfofolite în șaluri cu franjuri. Toată lumea țipă, urlă, se cheamă, plînge, se împinge, își spune vorbe de ocară. Apoi, porțile înalte din grilaj negru, ale școlii O.R.T. se deschid. Au dreptul să intre numai cei care pleacă. Jo mă sărută. Pentru ultima oară, mă agăț de el: – Prea tîrziu, zice. Mi-a desfăcut brațele din jurul gîtului, și-a înhățat cele două valize, și s-a tot dus. Îl pierd prin mulțime, printre atîtea chipuri necunoscute, în lumina lividă de sfîrșit de noapte. Grilajul se închide. Cei care mai rămîn își lipesc obrazul de bare. Apar agenții. Ei risipesc mulțimea. S-a așternut o liniște grea. M-am trezit, împleticindu-mă, pe strada deșartă și acoperită cu zăpadă. Sînt atîtea urme de pași pe zăpadă, încît s-a înnegrit. Alunec. Îmi revin. Nu mai știu încotro să o iau...

Asta a durat o zi. Pentru că la căderea nopții au venit mari camioane acoperite. Emigranții au fost îngrămădiți în ele și duși la o gară de la periferie. Acolo îi aștepta un tren, cu vagoane fără destinație, de parcă ar fi fost un tren secret. Totul s-a petrecut ca și cum cele o mie două sute de persoane ar urma să plece clandestin. Nu era bine să li se dea creștinilor motiv să spună că evreii sînt „favorizați“. Prin firea lucrurilor, erau totuși favorizați, atîta vreme cît li s-a permis să plece!

L-am revăzut pe Jo, dimineața la zece. I-am strecurat țigarete printre barele grilajului și prăjiturele rotunde, violete, care îi plăceau așa de mult. Probabil că nu a reușit să le mănînce. Acum, dacă tot au fost zarurile aruncate, dacă tot nu mai erau decizii de luat și totul fusese încheiat, noi nu mai eram decît niște bieți amanți care plîngeam și ne atingeam degetele printre ochiurile de fier. Ne priveam. Nu ne puteam vorbi în acest vacarm, așa că ne agățam de bare. Ca o maree în creștere, mulțimea, de o parte cei care urmau să plece, de cealaltă, cei

care rămîneau, lupta să rămînă aproape de grilaj, ca să mai vadă, să mai zărească încă o dată, să păstreze cît mai mult posibil dinaintea ochilor chipurile celor dragi. Nu mai zîmbea nimeni. Pe toate fețele se instalase acea grimasă a durerii, căutînd să încurajeze iubirea. Nimănui nu-i era rușine să plîngă. Toate nasurile erau roșii. Eu am fost smulsă de lîngă barele grilajului de un val, de o smucitură, și aruncată de cealaltă parte a străzii, împreună cu alte femei.

– Trebuie să te întorci acasă, îmi spune G., care mă însoțea, trebuie să te întorci la tine, altfel o să înnebunești.

M-a luat cu el. Era dimineață. După-masă, la trei, m-am întors la grilaj. Jo era deja mai calm. Dejunase. În curtea școlii se discuta aprins dacă pe vapor există cabine cu șase paturi sau dormitoare comune. Se mai spunea că fiecare emigrant urma să primească un kilogram de portocale și o tabletă de ciocolată. Gîndiți și dumneavoastră: portocale! Eu mă țineam lipită de grilaj, barele îmi intraseră în carnea palmelor. Nu mai găseam ce să-i spun lui Jo. Repetam ca o placă stricată, aceleași vorbe:

– Nu mă uita... Nu mă uita.

– Vei vedea, vei veni cu primul vapor, spunea Jo. Așa ne-a declarat reprezentantul Comitetului democratic evreiesc. Spunea că a obținut aprobare de la guvern pentru emigrarea a o sută de mii de evrei. Ne-a sfătuit să luptăm aici pentru Partid și ne-a spus că singurul care are un cuvînt de spus este Comitetul central. Numai el este în măsură a ne asigura viitor fericit... Vei veni și ne vom reîntîlni, vei vedea... De cîte ori ți-am spus să nu divorțezi. Ține asta! și îmi strecură printre gratii, ca o veche ceapă de aur, ceasul tatălui său, unica amintire de valoare păstrată. Vinde-l, îți va fi de folos...

A plecat apoi, repede, ca să lase loc și altor băieți care voiau și ei să-și ia adio.

Mergeam pe străzi, hohotind cît mă ținea gura, ca un cîine lovit, care gonește în trei picioare, gemînd. Mă sprijineam de uluci, de zidurile acoperite cu afișe optimiste. Mă agățam de

gardurile cartierului pe care mai înainte nu le văzusem niciodată.

Nu știu cum am ajuns acasă.

20 decembrie. – Oh! nopțile astea negre, fără odihnă, fără somn, grele de lacrimi, de scrîșniri din dinți, de dorințe. Patul, devenit prea mare, acest loc gol, frigul de sub pături, adîncitura din pernă, mirosul de bărbat, păstrat de cearceafuri... Toate lucrurile folosite de Jo, oglinda care nu îi va mai reflecta chipul, peria, sticla cu apă de colonie, pe jumătate plină. Și cu care mă mișc într-una, traversez odaia, ca azvîrlită de la un perete la altul, așteptînd. Ce?

24 decembrie. – Slujba de la miezul nopții. În biserica întunecoasă, naosul auriu și strălucitor era ca o promisiune. O mare cruce neagră, înălțată deasupra porților împărătești. Biserica gemea de oameni. Îngenunchiate pe dale, toate aceste ființe al căror chip nu se vedea, aplecate cum stăteau, implorau Ajutor. Îmi găsesc liniștea în credință. Facă-se în Voia Ta!

26 decembrie. – „Au arestat trei sute de preoți greco-catolici, care au refuzat să semneze actul de revenire la Biserica ortodoxă. „Ei" îi torturează în pușcăriile lor. Duminică, la slujbă, părintele M., un mare om în vîrstă, bătrîn cu barbă albă, a distribuit credincioșilor, fără să scoată o vorbă, iconițe cu chipul Fecioarei Maria-Radna. Este Fecioara dintr-o bisericuță greco-catolică din Transilvania, de curînd „rusificată".

Orate, fratres.

Bisericile sînt pline. Niciodată nu au fost atîția credincioși care să asiste cu atîta fervoare la slujbă. Peste uriașul val de teroare care mătură orașele și satele, un alt val uriaș, acum al

credinței, se răspîndește, depășește temerile, eliberează sufletele. Nu este credincios să nu fie indignat.

28 decembrie. – Clerului catolic i s-a atras luarea aminte că toți ochii sînt îndreptați asupra lui. Călugărițele de naționalitate română au fost obligate să părăsească mînăstirile, să lepede haina monahală, și să reintre în viața părăsită de ele, pentru totdeuna. Preoții erau spionați. Le erau percheziționate sacristiile, presbiteriile. Era domnia bestiei. Catolicii au rezistat. În ochii triști ai părintelui G., strălucea o flacără abia vizibilă, apărută de curînd. El a devenit luptător în numele lui Christos și își dorea să fie încununat martir. Iată-ne întorși la regimul catacombelor, la slujbe abia auzite, la întruniri secrete. Faptele eroice ale Mgr. Capicca fac deliciile presei. Ziarele noastre afirmă că prelatul este un bețiv și un corupt... Campania împotriva Vaticanului s-a intensificat.

29 decembrie. – Am fost silită să-l vînd pe Ming. Mi l-a cumpărat una dintre „cele mai bune amice". O ziaristă. Soțul ei este magistrat. Membri de Partid, amîndoi cîștigau foarte bine. Mai acum doi ani, prietena mea se manifesta ca un snob și nimic nu-i plăcea mai mult decît recepțiile aristocrate. Ar fi vrut să aibă un chow-chow, pentru că face bine în societate să posezi un cîine de proveniența, măcar și a unei cuști imperiale! Cu atît mai mare îi era satisfacția, cu cît animalul l-a cumpărat de la mine. I-l vîndusem împreună cu zgarda și lesa. Cînd a venit să ia cîinele, mi-a declarat satisfăcută:

– Din nefericire, nu mă prea pot plimba cu el pe stradă, pe cît aș dori... așa ceva nu este în vederile... Partidului. Din punctul lui de vedere, a plimba un cîine denotă o reminiscență a mentalității burgheze!

....

Cînd conducătorii Comitetului democrat evreiesc s-au prezentat cu cheile localului, odinioară atribut organizației sioniste „Jehud“, au găsit ușile descuiate iar un grup de tineri și tinere își luară poziție de luptă. A urmat o încăierare. Cîțiva comuniști s-au crezut îndreptățiți să azvîrle cu pietre. Sioniștii nu au ripostat, ci au deschis larg ușile. O fată, tunsă foarte scurt, s-a proptit pe prag. Cîteva așchii de sticlă din geamurile sparte i-au rănit obrazul. Fata ținea în mînă piatra pe care i-a aruncat-o, indignat, un comunist înflăcărat. Ea nu a spus nimic. S-a mulțumit să-și suflece mînecile, lăsînd să i se vadă pe brațe numărul tatuat cu neuitata cerneală, aplicată de călăii de la Auschwitz, pe brațele și fesele victimelor:

– M-am întors de la Auschwitz, spuse fata. Credeam că viața merită să fie trăită. Presupuneam că ni s-a dat îndărăt o patrie. Doar nu mă veți obliga, pe mine, evreică, vîndută de români naziștilor, să trăiesc printre cei care m-au vîndut? Mă condamnați la moarte...

Aruncă piatra și plecă. După plecarea ei, reprezentanții Comitetului evreiesc s-au grăbit să împodobească fațada imobilului, pe care figura chipul lui Hertzl, cu portretul lui Stalin.

1 ianuarie. – Noul an se anunța teribil de greu și amenințător. I-am sărbătorit venirea în lacrimi și chinuită de spaime. Cîțiva prieteni au venit să sărbătorească Revelionul la mine. Au adus sticle cu băutură, pîine și de ale gurii. La miezul nopții, ne-am ridicat paharele: „Să ni se împlinească dorințele!“ Eu a trebuit să înghit și lacrimi, odată cu vinul. Am căptușit ușile și ferestrele. Am dat drumul radioului. Pentru început, am ascultat mesajul de Crăciun al fostului rege Mihai. Vagi promisiuni și un scurt discurs de circumstanță. Ex-regele a revenit după tăcerea de anul trecut. Exact acum un an l-au obligat să plece. Din păcate, bietul de el, nu a prea fost la înălțime. Micul vultur eșuat avea totuși, curaj. Dar încercarea lui nu avea sorți de izbîndă.

Mai tîrziu, am răsucit butonul pe unde medii. Aici ni s-au oferit cîteva glume bune. Ne-a vorbit Parhon, preşedintele republicii noastre. Bătrîn, scuipînd cînd vorbea, dantura i se mişca în gură şi aluneca pe limba plină de salivă. Avea probabil trac. Scotea sunete ciudate. Scurte icneli. Mi-l aminteşte puţin pe Paderewsky. Ca şi el, este „o figură", un nume garant pentru firmă! Acelaşi rol îl jucase şi Hindenburg, odinioară dacă nu mă înşel... Parhon, omul bine intenţionat, cu ţeasta netedă ca un ou, zîmbind de parcă mereu se scuză, are buzele subţiri de savant şi faţa încreţită de maimuţă bătrînă. Scrupulos, el clocеşte sub fundul lui de endocrinolog, ticăloasa colcăială a Comitetului central, afacerea Luca-Pauker, angajată în distrugerea libertăţii României...

Cu glasul lui tremurat, Parhon a felicitat pe toţi „dragii săi cetăţeni", le-a promis, împingîndu-şi la loc dantura cu vîrful limbii, o nemaipomenită fericire viitoare, apoi s-a grăbit să încheie discursul, ştergîndu-şi gura şi scuipînd puţin şi des. Mi-l închipui întors acasă, la nevasta lui ursuză, scuzîndu-se că i-a stricat bătrîneţea.

La două şi jumătate, prietenii au plecat, am stins lumina, am deschis fereastra. Aerul proaspăt a înlăturat mirosul de tutun. Masa era acoperită cu resturi de pîine, cu farfurii murdare, cu scrumiere pline cu mucuri de ţigară... Străbăteam odaia dintr-un colţ în altul, parcă aş fi fost într-o colivie, dar băusem din fericire, aşa că am sfîrşit prin a eşua pe divan unde am adormit îmbrăcată.

Dimineaţa, splendidă alocuţiune a patriarhului Justinian. Mitropolitul îl amestecă pe Christos cu omul nou – omul nou este omul sovietic; prin urmare, Christos este omul sovietic. – (patriarhul este mulţumit de găselniţa lui, aşa că ne-o serveşte cu orice prilej mai deosebit!). Ne-o plasează cînd se discută planul economic al guvernului, cînd vine vorba despre marile realizări ale Partidului, cînd este denunţat acordul cu Vaticanul. „Acest acord a fost impus ţării noastre nefericite de către *arhiepiscopul*

care și-a arogat titulatura de papă." Justinian Marina a anunțat întoarcerea la Biserica-mamă ortodoxă, a oilor rătăcite (grecocatolicii) și preaslăvește evenimentul pe care nefericiții grecocatolicii îl așteaptă de mai bine de două sute cincizeci de ani! Ne-a mai vorbit despre contribuția clerului la instalarea „noii ordini" și așa mai departe, neuitînd să stropească peste tot cu apă sfințită și să aducă laudă „înțelepților și savanților bărbați", care au pus la pămînt monarhia „împuțită și reacționară", „cuib de vipere și de destrăbălați", a căror prezență primejduise prosperitatea țării. Nu i-a lipsit mult să o binecuvînteze pe evreica Ana Pauker și să-i confere cununa de fecioară și de martiră.

Iată frumoasa revigorare politică a democrației noastre!...

Stau aici, în pat, și îmi notez totul cu dezgust. Va trebui să sfîrșesc totuși prin a mă scula din pat, a mă îmbrăca și, la urma urmelor, să merg la L., unde să iau masa, ca să nu rămîn complet singură în camera asta goală, numai cu gîndurile mele.

....

4 ianuarie 1949. – Am redevenit aproape normală, adică mănînc din nou și am reușit să dorm. Abia către dimineață reapare sentimentul sfîrșitului. Îmi spun că nu mi-au mai rămas decît cinci sute de lei, că nu am cu ce să-mi plătesc chiria și că aproape mi-am pierdut speranța că voi primi viza. Ieri, am fost atît de disperată, încît am telefonat unui prieten, mare personaj pentru moment, printre mai marii regimului. În trecut, împărțeam totul, fericire, nefericire, muncă, bani. Și acum s-a arătat foarte prietenos și foarte bun. M-a chemat la el și acolo mi-a repetat litania obișnuită: că am fost o proastă și o neroadă, dar dacă vreau, va interveni el pentru „reabilitarea" mea. Ascultîndu-l, îmi spuneam că N. ar avea dreptul să mă scuipe drept în obraz. Prietenul îmi repeta că Istoria are exigențele sale care ne depășesc, că numai după o sută de ani vom ajunge să apreciem rezultatul atîtor sacrificii, că marea miză nu are de a face cu viața asta măruntă, individuală și că obișnuita certitu-

dine... este altă formă de manifestare a tentației... Il ascultam și mă gîndeam că întregul arsenal mistic, printre care tortura prin tentație, nu este altceva decît arma folosită în mod obișnuit de Partid. Am răspuns evaziv. Ieșind, mi-am spus că nu îmi mai rămîne decît să înghit într-o seară conținutul unui tub de veronal. Altfel spus, aș fi vrut să nu mai fiu lașă. E mult mai ușor să mori, decît să trăiești...

6 ianuarie. – Bietul Nicolae Cocea (frate cu Alice Cocea) bătrîn în vîrstă de șaizeci de ani, s-a îmbolnăvit grav. Bărbatul acesta, unul din cei mai spirituali ziariști români, scandalagiu de pomină, chefliu, în război cu Dumnezeirea, un fel de Sacha Guitry al presei, a îndrăznit să atace, înaintea primului război mondial, regele, curtea, bancherii veroși și marii industriași ai țării. Socialist convins, prieten al lui Jaurès, a susținut pe comuniști în perioada lor de clandestinitate, ca, la sfîrșitul celui de al doilea război, să se întoarcă la uneltele sale, în calitate de director al cotidianului *Victoria*. Guvernul i-a suprimat ziarul, atunci cînd N. Cocea a refuzat să-și modifice articolul de fond. Bătrîn și bolnav, el a continuat să critice violent guvernul pentru a cărui venire la putere militase toată viața. Întrucît nu-i mai funcționau rinichii, somitățile medicale, reunite într-un consult, au hotărît să-l trimită în sudul Franței, pe Riviera, pentru a urma un regim compus, în exclusivitate, din citrice. (În România nu se mai importau portocale, nici lămîi, nici grepfruturi.) Sesizat de cererea lui Cocea de a obține pașaport, Comitetul central, reunit în ședință secretă, a studiat problema. Mulți dintre membrii Comitetului central au fost hrăniți și îmbrăcați de acest muribund. Doar că „rațiunea de stat" prevala. Lui Cocea i-a fost refuzat pașaportul, oferindu-i-se posibilitatea de a fi trimis în Yalta (?!) unde să fie bine îngrijit. În așteptarea dispozițiilor „de sus", pentru a face totuși ceva, Comitetul central i-a trimis o ladă cu portocale, însoțită de cele mai bune urări de grabnică însănătoșire...

10 ianuarie. – Nicolae Cocea a murit. Societatea Scriitorilor, al cărei fondator și vice-președinte fusese, a hotărît să ia sarcina funeraliilor asupra sa. Din nefericire, Cocea a lăsat un testament cu ultimele dorințe. Acest ateu, acest gînditor liber, teroare a bisericii ortodoxe pe care a atacat-o în mai multe dintre romanele sale, acest fruntaș al luptei anticlericale, acest om care toată viața a luat în derîdere prejudecățile religioase, a cerut să fie înmormîntat „creștinește“ la cimitir și nu incinerat cum fusese prevăzut. Culmea era că slujba de înmormîntare trebuia ținută nu doar de un preot, ci de trei! Societatea Scriitorilor, care se pregătise pentru o înmormîntare la înălțime, cu întreaga pompă civilă și declamatorie, cuvenită fostului vice-președinte, s-a văzut cu planurile date peste cap. Toate discursurile funebre au trebuit refăcute. Prezența celor trei preoți strica totul. I-a fost atribuită ultimă „marotă“, bolii care ar fi atins creierul acestui bărbat deosebit de inteligent și influenței nesănătoase a anturajului. Unii dintre noi ne distram *in petto*. Spiritual pînă la sfîrșit, Cocea a jucat un renghi scumpilor săi tovarăși. Răzbunare de dincolo de mormînt... Alții vedeau în asta un semn... și eu mă număram printre cei din urmă.

A.G., reputat pianist, a prezentat programul recitalului său ministrului Informației, direcția Arte. Figurau aici Bach, Mozart, Chopin, Musorski, Debussy și Ravel. I-au fost interziși Ravel și Debussy, cerîndu-i-se înlocuirea lor cu compozitori ruși. Pe programul său, A.G. a adăugat Ceaicovski și inevitabilul Haciaturian. Dar nu a fost de ajuns. Într-o bună dimineață, a fost convocat la minister și introdus în cabinetul secretarului general. Doi angajați au deschis mari ușile, împingînd și iar împingînd în încăpere un enorm pian cu coadă. Secretarul general, Moraru, s-a instalat într-un fotoliu, a închis ochii, iar A.G. a trebuit să-i execute întregul recital. Moraru voise să se convingă, el însuși, ce fel de muzică a propus A.G. ascultătorilor săi: dacă nu era

decadentă sau potrivnică moralei proletare. Pînă la ora asta, A.G. nu a mai fost văzut.

20 ianuarie 1949. – M-am întors de la plenara anuală a Societății Scriitorilor, nu scîrbită, ci pur și simplu amuzată. Nu am vrut să mă duc. Mi s-a transmis că participarea era obligatorie și că membrii Societății vor semna foi de prezență, la sfîrșitul reuniunii. Absența atrăgea după sine demisia. Societatea noastră și-a schimbat sediul. Ea își stabilise, între timp, cartierul general într-o clădire veche, șubrezită, cu încăperi întunecate, cu tapete cenușii. Mereu lipseau scaune, mereu ne împiedicam în găurile covoarelor. Revoltat, Partidul a rechiziționat o vilă florentină, bine împărțită, mobilată în întregime, pe care a oferit-o Societății noastre. Contemplam uimită coloanele de marmură, ușile din fier forjat, fotoliile cu spătar înalt, lungile mese de stejar... Chiar că nu era rău! Să mulțumim Partidului!

Am găsit în sală, reuniți, trei sute de membri ai Societății. Pe o estradă în roșu, sub un mare portret al lui Stalin, flancat de o parte și de alta de busturile, celor doi mari bărboși, Marx și Engels, luase loc președintele reuniunii, poetul Mihai Beniuc, atașatul de presă al ambasadei noastre la Moscova. Lungul său discurs se rezuma, la urma urmelor, la următoarele: – Transformarea asociației noastre de scriitori, apolitică și profesionistă, într-un instrument pus în slujba intereselor Partidului. Ca urmare, vor fi modificate statutele și organizarea Societății, după modelul Societății scriitorilor sovietici, societatea cea mai avansată a celei mai avansate țări, cea mai progresistă din lume. Pe mai departe, scriitorii vor fi grupați în categorii: poeți, prozatori, scriitori pentru copii, traducători, critici literari, autori dramatici. Fiecare dintre membrii prezenți trebuia să se înscrie pe lista categoriei căreia îi aparținea. Va trebui să participe la lucrările secției.

– Să luăm ca bază secția pe care o voi conduce eu, a poeților, zise Mihai Beniuc. Eu voi fi președintele vostru iar ca secretară

a secției noastre pe domnișoara Carolina Cătălin (o tînără corectoare dintr-o editură de Stat). Dacă sînteți de acord, ridicați mîna! (Au fost ridicate toate mîinile).

– Tovarăși, spuse președintele, vă mulțumesc pentru încrederea arătată și vă promit că voi face totul ca să o merit. Trebuie să fim conștienți de misiunea pe care ne-a acordat-o Partidul și să nu uităm niciodată ce a spus Stalin, adresîndu-i-se: că scriitorul este inginerul sufletelor! (Toată lumea, în picioare, aplaudă frenetic.) Acum, să trecem la problemele de ordin tehnic. Este foarte regretabil că literatura noastră nu a evoluat pe măsura planului general al reformelor sociale și al liniei marilor realizări ale Partidului. Datoria noastră este să stabilim un plan de muncă în așa fel conceput încît să corespundă planului de dezvoltare industrială și economică, aplicat în țara noastră. Trăim o epocă nouă și rodnică. Pînă ce tinerii autori, ieșiți din rîndurile proletariatului, ne vor putea da opere valoroase, ne adresăm dumneavoastră, toți vechi lucrători pe tărîm literar! Partidul este aici ca să vă ajute la împlinirea sarcinii care v-a fost încredințată, să vă sfătuiască, să vă lumineze asupra mersului evenimentelor și asupra sensului epocii noastre. Scriitorul nu va rămîne singur, cu opera lui. Tovarășii din Partid îi vor fi alături să-i arate greșelile, să-i călăuzească pașii pe drumul pe care îl are de urmat. Mai sînteți încă toți sub influența Occidentului! Puțini dintre dumneavoastră cunosc limba rusă. Vom suplini această lipsă, punîndu-vă la dispoziție texte alese, traduse în limba română... Iată, practic, felul cum vă va fi organizată activitatea creatoare... Editurile de Stat nu vor mai accepta manuscrisele neînsoțite de recomandarea scrisă din partea Societății noastre. Pentru obținerea acestei autorizații, scriitorul va trebui să ne supună, înaintea elaborării cărții sale, ideea principală a subiectului, marile linii ale inspirației. El va trebui să țină seama de sugestiile noastre. Cînd și-a redactat primul capitol, el va veni să ni-l citească în una sau două ședințe de lucru săptămînale, pe care fiecare grup va trebui să le țină separat.

Colegii îi vor comunica atît criticile cît şi observaţiile. In următoarea şedinţă de lucru, autorul va citi primul capitol revăzut, ca şi capitolul următor. Doar în urma lecturii întregului manuscris, noi îi vom da posibilitatea să-şi editeze cartea şi să-i fie plătită. În ceea ce priveşte dreptul de autor, noi îi asigurăm la depunerea manuscrisului, plata în întregime a primului tiraj de cinci mii de exemplare, ceea ce înseamnă 20%, reprezentînd drepturile de autor. Deoarece, noi am abolit editurile particulare, aceste mlaştini tulburi în care mişună rechinii capitalişti. Scriitorul, care are fericirea să trăiască într-o ţară democratică, va putea vieţui fără griji materiale, fără preocupările care l-ar îndepărta de la opera sa...

– Nu vă temeţi că veţi standardiza astfel literatura? întrebă cineva din fundul sălii.

– Cîtuşi de puţin, veni răspunsul unui critic marxist, aşezat în primul rînd. Talentul fiecărui scriitor se va putea manifesta liber, în limitele fixate...

Discuţia s-a oprit aici. Un romancier tînăr, cu ochelari, a urcat, la rîndul său, la estradă şi mulţumi Partidului în numele Societăţii Scriitorilor:

– Vă provoc, dragi tovarăşi şi confraţi, la muncă asiduă. Guvernul, care nu pierde nimic din vedere ca munca artiştilor să fie asigurată în cele mai bune condiţii, a alocat de curînd suma de trei milioane pentru a veni în ajutorul Sindicatului nostru, în unicul scop de a fi stimulată activitatea creatoare. Să ne luăm, prin urmare, angajamentul solemn că ne vom creşte randamentul . Deoarece trebuie să recunoaştem, spre ruşinea noastră, că nivelul producţiei literare a scăzut foarte mult după război. În vreme ce producţia industrială şi agricolă este în creştere, cînd minerii au depăşit cu 20% cifra extracţiei de cărbune, prevăzută în planul economic, şi că muncitorii textilişti au crescut cu 61% producţia lor, noi ne vedem în situaţia de a ne prezenta în faţa opiniei publice cu un deficit care nu ne face cinste...

– Vă interesează cifra operelor tipărite? întrebă de la locul său un romancier cu barbișon.

Dar ochelaristul păru că nu l-a auzit. El și-a terminat discursul cu un apel vibrant adresat tuturor membrilor Societății, fără deosebire, care vor să colaboreze sincer la lichidarea trecutului, să rupă cu toate rămășițele mentalității burgheze și cu scursurile spirituale ale literaturii occidentale; sfîrșitul a venit cu propunerea să fie trimisă o telegramă mareșalului Stalin, genial protector al scriitorilor.

După care, ne-am despărțit în tăcere, grăbiți, rușinați, ca niște răufăcători, nepedepsiți din lipsă de dovezi.

– Îmi vine să vomez, îmi spune D.F., care mă însoțise. Sînt laș... Nu am avut curajul să-i scuip în față...

– Și cui i-ar fi servit? Iar ție, sigur ți-ar fi făcut rău...

– Dar la ce bun să mai ținem la o viață și așa pierdută?

Prin perdelele fine de ploaie, felinarele clipeau mărunt. Noi ne împotmoleam prin băltoace. Nu mai aveam nici dorința de a ne întoarce acasă. În jurul nostru, orașul era tăcut iar străzile înghițite în întuneric. Chipul însoțitorului meu era palid.

....

... Mai îngrozitoare decît dezintegrarea atomului... este dezintegrarea conștiințelor...

21 ianuarie. – Nu vreau să dramatizez... Am reușit să evit pînă în prezent, cel puțin așa cred, tonul dezonorant de „tribun al poporului“ folosit, și de care mai ales fac uz comuniștii de la noi. Atîta aș vrea, ca acest Jurnal să nu fie altceva decît cronică exactă, simplă cronicuță despre o existență ca toate celelalte. Îmi este frică pînă și de cuvîntul disperare... Nu aș vrea, pentru nimic în lume, să fac din existența noastră un spectacol de teatru, o tragedie... Viața noastră nu are nimic spectaculos... Mizeria nu apare nicicînd în culori înălțătoare, decorurile printre care ea se mișcă sînt șterse, prăfuite, obosite, ca orice iese din magazia cu recuzită. În fond, nu este vorba de *viața mea,* ci de

a celorlalți, de viețile care s-au sacrificat odată cu ura, invidia, gelozia, clevetirea mitului unei doctrine inexistente. Știu că nici asta nu mai reprezintă ceva care să surprindă. Din toate timpurile, spiritele rebele care nu acceptă să se supună sînt sufocate de cei care dețin „puterea și gloria". Dar ceea ce este infam și particularizează toate țările în care partidul comunist s-a instalat la putere, este că represaliile contra spiritului sînt totdeuna declanșate de către foștii tovarăși de luptă, de către „frați"... Fie din grija de a-și dovedi astfel fidelitatea față de Partid, fie pentru a domoli invidia rușinoasă și tăinuită, mediocrii se folosesc de teoriile marxiste pentru a ataca, dar și pentru a se apăra:

„Dacă dușmanul mi-a azvîrlit ocara, o voi îndura; dacă omul care mă urăște proferează împotriva mea amenințări insolente, mă voi apăra de el. Pe cînd tu, tu făceai împreună cu mine un întreg, erai sfătuitorul meu și prietenul meu, împărțeai cu mine hrana cea mai bună, împreună ne vom înfățișa dinaintea Casei Domnului..." (Psalmul 54.)

Am luptat împotriva fascismului. Am colectat, în ilegalitate, hrană și obiecte sanitare pentru Spania. Eram studentă în vremea aceea și făceam parte dintr-un cerc constituit în acest scop. Eram membră a organizației Ajutorul Roșu care furniza deținuților politici orice le era de trebuință. Foștii mei tovarăși de luptă ocupă actualmente mai multe fotolii ministeriale, iar unul dintre ei a devenit procurorul general al Republicii (post similar cu al lui Vîșinski, deținut în timpul procesului de la Moscova!). Dacă nu aș fi scris ceea ce ar fi trebuit să scriu, probabil că acum aș avea mașina mea și un apartament în imobilul ambasadei române de la Roma sau Paris. Nu am ezitat să scriu, nu pentru că aș disprețui confortul, ci pentru că prefer să nu decad în proprii mei ochi. În fond, din pur egoism! Foștii mei prieteni m-au privit cu reproș, cu secretă invidie și chiar cu ură. Spuneau: Trebuie să fii nebună să renunți la o carieră atît de bine începută... pentru nimic!

Tot „pentru nimic", profesorii Universităților, bineînțeles nu toți, au trebuit să coboare de la catedrele lor; pentru nimic, cel mai bun critic literar al țării a trebuit să-și vîndă minunata lui bibliotecă, fiecare carte însemnînd hrana pentru nevasta și fiul său; pentru nimic, unul dintre cei mai autentici poeți români, un bărbat la șaptezeci de ani, a murit de foame într-o mică fermă de la periferie unde soția lui mulgea vaca și creștea găini. Pentru nimic, Eugen Relgis (lui pot să-i dau numele, deoarece a reușit să fugă) care a fost prietenul, traducătorul și discipolul lui Romain Rolland, a fost îndepărtat din sala Ateneului unde Partidul comemora exact aniversarea morții autorului romanului *Jean Cristophe*. Relgis a fost primit de Venezuela în calitate de invitat al președintelui Consiliului, care i-a fost elev. După experiența lui comunistă, și-a recîștigat pofta de viață. Acum, în fiecare dimineață, el conferențiază docherilor din port și a fost numit profesor la catedra de istoria filosofiei la Universitate. Și Marghita! La cincizeci și șase de ani, ea a fugit și s-a îmbarcat pe Dunăre, pînă la Viena. Ea era traducătoarea operei lui Stephan Zweig... și ea fostă simpatizantă comunistă...

Și Nicolae Cocea. El a murit iar eu, vai, nu mai aveam dreptul să scriu numele acestui romancier și ziarist, fost director de cotidiene, care a refuzat să accepte, după ce guvernul i-a suprimat ziarul, posturi atrăgătoare și măgulitoare, oferite ca o compensație de către miniștri. Omul ăsta care toată viața a luptat, aplicînd deviza: „nici un dușman la stînga", a fost lăsat în prezent să moară de foame într-o casă ca vai de lume. Pe soția lui am întâlnit-o. Era cu picioarele goale, în pantofi scîlciați, și se ducea să vîndă un mic bust al lui Beethoven, din marmură... Alt scriitor, celebru pînă de curînd, este îmbrăcat într-un pardesiu pătat cu grăsime, dat de un prieten, pentru că de doi ani, romancierul șomer a fost obligat să-și vîndă garderoba întreagă, croită la Londra, la care a renunțat pentru o bucată de pîine...

Mizeria sordidă a acestor intelectuali care au preferat să renunțe la scris decît să scrie la comandă. Mizeria care nu se

aude, nu atrage atenția asupra ei, mizeria vieții minate de foame, de boală, de singurătate, uneori de bătrînețe, mereu de teamă și de disperare. Nu, toate aceste vorbe mari și sumbre de care m-am folosit, nu spun nimic. Trebuie să fi fost trăită această mizerie pentru a putea fi înțeleasă... *să fi fost trăită*... lipsită de orizont, fără speranță, cu conștiința că lupta este zadarnică, și zadarnice sacrificiile... și aș mai putea continua... Toți acești scriitori, critici, poeți și pictori nu au posibilitatea să-și cumpere, nu o carte, nu o floare, dar nici măcar bucata de pîine pentru traiul de toate zilele. Cînd trec pe stradă, ei nu întîlnesc decît priviri pline de compasiune și fețe roșii de rușine. Sînt fețele foștilor amici. Întîlnindu-i, ei nu doresc decît să scurteze conversația, să termine cît mai repede ce au de vorbit, numai să nu-i compromită compania lor...

Cîți întorc capetele la trecerea voastră! Umbre vii, parcă ați fi lipsiți de suport pe pământ. Trecutul strălucitor vă pare un vis absurd... din care abia v-ați trezit...

Ar fi greșit dacă am încerca să negăm crimele de care ne facem vinovați în ochii lor. Dimpotrivă, păcătoși perseverenți, le mai și ridicăm în slavă, refuzînd, gestul de *mea culpa* al autocriticii! În mod logic, noi ar trebui să ne recunoaștem criminali, pedepsiți pe drept, și nu victime inocente. Marea mea crimă a fost că am avut altă părere decît Jdanov, în privința misunii scriitorului. Încă și mai grav, că am avut curajul a mi-o exprima în scris. Măsurile aplicate au fost pline de clemență: mi s-a interzis să scriu în presă, mi-a fost luat dreptul de semnătură a traducerilor, am fost exclusă din Sindicatul presei. Nu sînt destule dovezi cît este de generos Partidul? Să îndrăznești a-l înfrunta pe Jdanov? Pe succesorul posibil al lui Stalin? Cine și-ar imagina!

Nu, nici nu pot crede în sinceritatea indignării mele... a revoltei mele. Mă întreb, cîtă vreme crima mea va mai rămîne nepedepsită?

Sînt ca un biet puștan care pretinde că nu a furat borcanul, în timp ce își ascunde la spate mîinile cu degetele năclăite de dulceață.

23 ianuarie. – Tragediile epocii noastre nu sînt nici spectaculoase , nici zgomotoase. Nici de decoruri nu au nevoie. Nu se bucură nici de platouri, nici de palate, nici de amfiteatre. Înaltele ziduri sumbre ale Burgravilor și sălile florentine au fost demolate de timp. Tragedia își mișcă inelele ca o cortină cenușie și informă, între pereții unei celule de închisoare sau pur și simplu, dinaintea unei oglinzi. Lipsește dialogul vehement, lipsesc lacrimile. Nimeni nu se mai spînzură de cravată, nu mai orbește cu ochii străpunși de un ac, nu se mai beau cupe cu otravă (cîteva comprimate sînt suficiente). Nimeni nu-și mai împlîntă pumnalul în piept și nu știu pe cineva care să se prăbușească mort, peste cadavrul iubitei. Tragedia noastră nu mai are glas. Ca un șarpe, ea se întinde, se desfășoară, se ridică și se înfășoară în jurul nostru. Totul se întîmplă în fața unei oglinzi care ne privește și a unei foi albe care așteaptă... Dar iubirea, trădarea și moartea, personaje invizibile, continuă să-și joace rolurile eterne, să pună la dispoziția muritorilor otrava, pumnalul și acul pentru ca faptele să sară în ochii altora.

24 ianuarie. – Repetiție generală cu *Pescărușul.* Am asistat la repetiție, înarmată cu textul lui Cehov în rusește și cu carnetul de regie al lui Stanislavski. Repetiția generală a decurs fără probleme. Dar de la prima reprezentație cu public, succesul a fost total. Biletele se vindeau cu repeziciunea cu care se vînd chiftelele. Eram cu toții surprinși de afluxul acesta de spectatori. Am căutat motivele. Nu credeam deloc în posibilitatea găsirii acestora în sfîșietoarea poveste de dragoste (tema eternă, cîntată de Heine: el o iubește pe ea, ea iubește pe altul, acest altul iubește și el dar cu totul în altă parte, și așa trece viața...) împletită cu inutila și absurda cruzime a unui bărbat încîntător

care – văzînd un pescăruş zburînd peste un lac foarte limpede, îl împuşcă, din lipsă de altceva mai bun de făcut – ar fi putut provoca interesul publicului. Un val de entuziasm izbucnea în fiecare seară, mereu la acelaşi moment. Cînd tînărul fiu al actriţei, Treptev, rostea fraza: Arta este libertate!...

Am înţeles că publicul nu venea decît să audă această frază care îndrăznea, cu voce tare, să contrazică toate formulele frumoase ale Partidului. Prin ce lipsă de vigilenţă a fost uitată „epurarea“, revizuirea textului lui Cehov? Responsabilii şi-au dat seama curînd de situaţie. În sala teatrului, a avut loc o şedinţă în întîmpinarea piesei: criticii dramatici şi actorii o discutară din punct de vedere marxist. Actorii au fost obligaţi să-şi modifice jocul. Trigorin a devenit un scriitor de mîna a treia, pornograf şi burghez, fiul actriţei un oprimat social, pentru că atunci cînd vorbeşte despre artă, despre literatură, el nu se gîndeşte decît la poporul său iar sărmanul pescăruş devine simbolul Revoluţiei. Odată stabilite aceste directive, criticii au lucrat ţinînd seama de ele, s-au operat şi anume tăieturi şi în foarte scurtă vreme interesul piesei a dispărut.

25 ianuarie. – Am fost invitată de directorul unei importante edituri „în vederea unei conversaţii particulare“. Era vorba despre *Nuvelele* lui Cehov, pe care le-am tradus şi pentru care editura semnase un contract cu mine, cu un an înainte. Directorul m-a anunţat că cenzura interzice apariţia numelui meu pe carte; în privinţa introducerii, scrise de mine, despre viaţa şi opera lui Cehov, scriitor atît de iubit de mine, îndrăznisem în ea, să stabilesc influenţa lui asupra scriitorilor Katherine Mansfield şi Hemingway; revăzută şi corijată, introducerea urma să fie semnată de alt scriitor! Directorul m-a rugat să renunţ la contract. L-am privit pe acest om. Profesor universitar, el are un nume ilustru. Odinioară am fost prieteni. M-am ridicat. Şi el, de asemenea. Roşise. A schiţat un gest de neputinţă şi nu a îndrăznit să scoată o vorbă.

Nu am plîns, coborînd marea scară de onoare, acoperită cu un covor roșu, doar nu mai sînt copil iar cărțile mele nu îmi mai spun nimic. O mașină strălucitoare și neagră cu un șofer, purtînd cascheta, aștepta în fața peronului. S-ar putea ca Profesorul să uite aici disprețul de sine însuși. Dar eu?... Nu sînt singura cărcia să i se fi întîmplat așa ceva...

26 noiembrie. – Actele de sabotaj continuă. Recoltele se aprind pe cîmp, trenurile deraiază. Speriat de proporțiile nemulțumirii generale, guvernul a recurs la teroarea legiferată. El a introdus pedeapsa cu moartea, abolită de la starea de asediu. Pedeapsa capitală nu a figurat niciodată în Codul penal român. Este aport exclusiv democratic. Textul care îi reglementează aplicarea nu este greu de bănuit. Oricine poate fi pedepsit pentru indiferent ce. Traduc:

Art. I. – Se pedepsește cu moartea trădarea, serviciile aduse dușmanului sau unui Stat străin, prejudiciile aduse puterii de Stat.

c) Se pedepsește cu moartea orice activitate dăunătoare securității interioare și exterioare a Statului, indiferent de formă și direcție...

Dar pentru a preîntîmpina sabotajele, legea Bunaciu mai prevede un articol: „Vor fi pedepsiți cu pedeapsa cu moartea toți cei care sabotează dezvoltarea economică a Republicii." Alineatul se referă la deteriorarea imobilelor, a mașinilor, a căilor ferate, a viaductelor, la incendierea recoltelor sau a pădurilor și mai ales, la „neexecutarea conștientă sau inconștientă a ordinelor date..." Cred că acest articol este unic în felul său.

Cînd primul ministru Petru Groza a urcat la tribună pentru a susține în fața Adunării naționale expunerea de motive, toți deputații s-au ridicat să-l aclame. Groza a pronunțat o frază, devenită celebră: „Ierarhia pedepselor prevăzute în Codul nostru este incompletă: îi lipsește pedeapsa capitală." În darea de seamă stenografiată a acestei ședințe, găsim la momentul

respectiv o paranteză şi cuvintele: Aplauze prelungite, repetate în mai multe reprize; membrii Adunării naționale se ridică într-un mare entuziasm. Groza continuă: „Trebuie să amintim duşmanilor noştri, tuturor celor care complotează din umbră împotriva siguranței Republicii noastre, că nu vor mai găsi la noi nici iertare, nici uitare."

La rîndul său, ministrul Justiției, Bunaciu, declară: „Actele teroriste, sabotajul economic în industrie, în agricultură, se înmulțesc pe zi ce trece, numai că duşmanii Statului nostru trebuie să ştie că niciodată clasa noastră muncitoare nu va fi întoarsă din drumul său de luptă, susținută pentru edificarea unei lumi fără moşieri, fără bancheri şi fără industriaşi. Legea pedepsei cu moartea apără muncitorii şi drepturile cîştigate de ei, libertatea şi prosperitatea lor, ca şi securitatea şi independența scumpei noastre patrii!"

Cupletul patriotard împinge impostura la desăvîrşire...

27 ianuarie. – Ca în atîtea seri, sîntem aici toți cinci... E cald în odăița mea de sub acoperiş. M-am mutat. Locuiesc în alt cartier, într-o odăiță de servitoare. Este o lumină plăcută, dată de lampa de sub abajurul galben, în jurul căruia îşi continuă drumul lor nemişcat, micuțele personaje ale lui Disney. Am preparat un ceai. Aparatul de radio transmite o muzică lentă, pătrunzătoare şi clară. E un disc al lui Segovia. O veche melodie catalană.

Toți cinci sîntem aici, ca de atîtea ori, în ultimii zece ani de prietenie. Nu au putut să ne despartă ,nici războiul, nici ura, nici şovinismul, nici opiniile politice diferite, nici preocupările noastre. În fiecare săptămînă, sîntem aici; „vorbim". O. este scriitor delicat şi sensibil, deosebit de rafinat şi subtil. Este şi R., tînăr înalt şi puternic, fost pilot, fost marinar şi, în plus, un romancier de clasă. Mai este S. De la vîrsta de doisprezece ani, el nu visează decît la stele. Fusese profesor de astronomie la Universitate, radiat acum din rîndurile ei pentru că nu a vrut să examineze inelele lui Saturn din punct de vedere marxist... Mai

este C. El dansează cum curge apa... Și eu, printre ei, sînt singura femeie. Eu le sînt amică, tovarăşă, confidentă. Mai vorbim. Mai tăcem. În ceşti, ceaiul fumegă. Pe perete nu a rămas decît portretul meu. Celelalte pînze au fost vîndute. Vîndute fotoliile, covorul, dulapul... Au mai rămas perdelele de la fereastră, iar lumina galbenă a lămpii întregeşte ansamblul. O. a adus zahăr. R. a adus rom, iar S. a descoperit în buzunarul său gol de şomer intelectual cîțiva lei, atît cît să cumpărăm o bucată bună de slănină afumată și pîine. Avem astă-seară un adevărat festin, iar viața ni se pare mai frumoasă. Această aparentă atmosferă de familie, calmul aproape burghez care ne învăluie pentru o clipă viața, sînt doar măştile disperării noastre comune.

– Oh, dacă ați şti... Nu voi mai dansa niciodată rolul principal din *Sheherazada,* spune C. (El era prim solist al Operei. I s-a prezis un viitor strălucit.) Noul responsabil m-a întrebat dacă sînt membru de Partid. Nu am fost în stare să mint, aşa că Mihai va dansa în locul meu.

– Nu-ți pierde cumpătul, i-am spus, exagerezi... De cîte ori voi mai repeta vorbele astea fără rost? „Ei" îşi vor da seama şi vor fi nevoiți să apeleze din nou la tine. Numai tu ştii dansa rolul ăsta. „Ei" nu vor risca să se facă ridicoli. N-ai cum improviza dansatorii... Mai curînd pot fi improvizați scriitorii...

– Proastă mai eşti! Şti foarte bine că nu se sperie de ridicol! Mihai dansează prost. Şi ce-i cu asta?! Cine ar avea curajul să critice un dansator, membru de Partid? Va fi găsit că sare mai bine decît Nijinsky... Doar eşti familiarizată cu problema. Se caută un crainic pentru radio. Se prezintă un bîlbîit. Dar nu poți să vorbeşti, i se spune. Haida-de, că nu vă merge, le răspunde bîlbîitul, doar sînt membru de Partid...

– Totuşi, exagerezi. Printre conducătorii noii noastre culturi, de stil realist-socialist, mai sînt și intelectuali, artişti, oameni de gust!

– Mie îmi spui? Numai că sînt toți nişte laşi! Tuturor le este frică să nu fie socotiți decadenți, plini de prejudecăți burgheze.

De nimic nu se tem mai mult decît de o alterare a liniei lor. Şi ca să se ferească devin circumspecţi, tac... Acum, vă rog, să nu mă mai consolaţi. Vă voi dansa aici, *Lacul Lebedelor*...

Se ridică, îşi scoase vesta.

– Nu, nu, nu aici! Ţii ca locatarii de sub noi să vină să facă scandal? Toţi sînt pe linie. Sînt în stare să reclame la poliţie... să se plîngă de felul nostru reacţionar de a ne distra! Nu, te rog, aşează-te la locul tău.

Cu capetele plecate, ascultăm muzica, privind cu melancolie în fundul ceştilor. Mă gîndesc la tînărul savant care este printre noi, el a stabilit noi tabele, a descoperit planete... Pe cîţi romancieri de la noi nu îi putem compara cu uşurinţă cu mari scriitori străini. Au dovedit-o. Cu toţii au fost reduşi la tăcere, la şomaj, la disperare. Reduşi să sufere de foame şi să moară. Şi asta, pentru că au vrut să fie sinceri, pentru că au refuzat să trădeze, nu cauza lor de totdeuna, ci prorpia lor persoană. Faptul de a trăda, înjosindu-şi arta...

– Aş vrea să-mi vînd paltonul, spune R., cel bleumarin, adus de la Londra... pentru că proprietăreasa îmi cere chiria.

– Dar vei suferi de frig.

Iarna a trecut. Iar cealaltă care va veni... cine poate şti ce ni se va întîmpla de acum într-un an?... În plus, mai am sveterul de lînă, fularul, mănuşile... Cunoşti cumva pe cineva, din întîmplare?...

– Nu ai auzit ce i s-a întîmplat lui M., spuse O. Şi-a vîndut la talcioc ultima pereche de pantaloni, dar cu cîte peripeţii! S-a dus acolo, într-o dimineaţă, cu pantalonii sub braţ, s-a aşezat la un colţ de stradă, lîngă un zid. Era multă lume. Femei în vîrstă îşi vindeau blănurile uzate, bătrîni îşi ofereau galoşii spre vînzare. Unul, şugubăţ, venise cu papagalul la vînzare! Iar oamenii se roteau dintr-un loc în altul, ca muştele, se tocmeau cu străşnicie. Puteai cumpăra orice la preţul unei jumătăţi de kilogram de unt. Deodată, mare agitaţie. Cineva a furat ceva altcuiva şi a fost alertată Poliţia. A venit un camion militar. Cordoane de agenţi

i-au înconjurat pe „traficanți", i-au urcat în uriașa dubă pentru hoți și, hai cu toți la Prefectură. Bieți oameni. Au stat închiși acolo, unii peste alții, nemîncați, pînă seara. M. se adresa cînd unuia, cînd altuia. Erau acolo, la grămadă, trei colonei, profesori de liceu, un general invalid de război, avocați, soții de foști moșieri, cîțiva negustori evrei, ruinați de impozite, taxe, amenzi, atîția oameni care cunoscuseră odinioară o viață mai bună. Încăperea urît mirositoare și sordidă în care au fost închiși se găsea la subsol. Era foarte frig acolo. Toți acești bătrîni, toți jigăriții ăștia, aceste femei flămînde, vorbeau o limbă aleasă, elegantă... se comportau ca într-un salon.

– Ce greu îmi vine să văd tinerii în suferință, spunea un general. Regret nedreptatea comisă față de ei, pentru că este iremediabilă și toată țara va avea de suferit.

Tîrziu, noaptea, le-au dat drumul după interogatoriu, controlul actelor și tragere pe sfoară. Le-au fost reținute lucrurile aduse la vînzare. Erau lucruri vechi, de bună calitate și cu un croit deosebit. De toate au beneficiat din plin comisarii. Dar, odată ieșit, M. a reușit să-și vîndă pantalonii în primul bistro întîlnit în cale. În seara respectivă a înfulecat pe cinste.

Nimeni nu scoate o vorbă. M. este poet tînăr. A studiat la Facultatea de litere. Își pregătește licența. Avea o bursă. Refuzînd să se înscrie în organizația studenților comuniști, s-a văzut dat afară din Căminul studențesc. Apoi, și bursa i-a fost suprimată...

Ce bine este să asculți muzica asta! Chitara lui Segovia îți sfîșie inima. – „Dă-mi mîna, iubito, mai e loc de speranță și pentru noi..."

Va veni o vreme cînd ne vom putea relua lucrul, o dată, după război...

– Nimic nu este mai rău decît războiul.

– Ba da, sclavia.

Ce să mai răspunzi? Și la ce bun? În toate țările cedate „zonei rusești", cei mai buni sînt condamnați la moarte. Iar cei care

triumfă acum sînt puşlamalele, mizerabilii şi tot ei vor triumfa mai tîrziu pentru că vor jura că în adîncul sufletului, ei s-au postat mereu „împotrivă“!

O, da! ştim foarte bine că sînt contra... dar ei fac atîtea şi aşa de bine ca să se ascundă, încît vor ajunge să fie foarte periculoşi pentru noi...

– Este ora opt, spune S. Este emisiunea de la Ankara. Nişte aiureli.

– Aiureli sau nu, noi totuşi le ascultăm. Facem haz, le comentăm. Urmează Londra, la opt şi jumătate. Linişte ca la biserică. Este ora nouă; aceeaşi poveste debitată de Vocea Americii. Nimic nou. Promisiuni vagi...

Se spune că la noi, toţi, mai ales comuniştii de curînd primiţi, stau în dosul uşilor încuiate de două ori cu cheia, cu obloanele trase, cu o pernă pe telefon, şi ascultă emisiunile posturilor de radio străine, pentru că aşteaptă să se transmită mesajul Libertăţii.

Ca pe vremea nazismului, ca pe vremea războiului!

28 ianuarie. – Promulgarea pedepsei cu moartea stă deasupra capetelor noastre ca o sabie a lui Damocles. Ea nu ne amplifică disperarea. Sînt lucruri mai grave decît moartea, mai greu de acceptat. În primul rînd, nedreptatea. Oricum, se moare. Poate că plutonul de execuţie este mai puţin greu de suportat decît agonia lentă! Nu mai avem timp de gîndit. Aşteptînd, ne zbatem să trăim. Nu ştiu de ce, dar ultimele zile, nu am trăit decît în trecut... Mi-amintesc, de parcă m-aş uita în oglindă... revăd o scenă. Iată rochia întinsă pe pat şi uşa care se deschide să intre generalul. Îmi amintesc mîna lui, în vreme ce punea cheile apartamentului pe masă şi îmi amintesc expresia chipului său încruntat, chip de mort... Crezusem că era doar obosit, că venise, ca de atîtea ori, să ne ia, pe mine şi cîinele meu, la ţară. Dar nu l-a mîngîiat pe Dicky, deşi cîinele îi arăta bucuria de tot-

deauna, cînd îl vedea. Generalul scoase din buzunar un teanc de fotografii și le aruncă pe masă:

– Ce spui la asta?

Erau fotografii în care mă vedeam zîmbitoare printre invitații de la recepțiile date de ambasadele americană, franceză, engleză. Toate fotografiile au apărut în presă și nu aveau nimic deosebit, deoarece era foarte natural ca un redactor politic să fie invitat la asemenea ocazii festive, cu atît mai mult fiind vorba de o femeie tînără.

– Nu înțeleg, șoptesc.

– M-au chemat șefii mei, spuse generalul. M-au acuzat că te protejez, că văd în tine o prietenă, dar tu nu ești decît o spioană.

– Dar cu celelalte fotografii ce faci?

– Am deschis sertarul și am aruncat pe masă un teanc de fotografii. Erau cele de la ambasada sovietică, cu în *tête à tête* cu Vîșinski, ori vorbind cu diferiți scriitori sovietici.

– Dacă e să țin seama de ce spui, și ceilalți aliați pot să mă taxeze drept spioană, cu aceeași ușurință ca și tine...

– Nu este același lucru, îmi replică... Oricum, ești suspectă. Nu ești nici membră de Partid.

– Nu ți s-a atras atenția că sînt o francofilă pasionată și că ador Franța?

– Ba da, dar asta nu ne deranjează. Francezii nu-și bagă nasul în treburile noastre. Atașatul actual al afacerilor externe este un mic fermier, însurat și tată de familie... În schimb, americanii și englezii...

– Ce să spun, tu și cu ai tăi sînteți obsedați de Intelligence Service... Chiar am aerul unei Mata-Hari?

Dar el nu a rîs, nici măcar nu a zîmbit.

Abia atunci am înțeles că era grav. L-am privit.

– N-am găsit să-i spun șefului meu decît un singur lucru în legătură cu tine, mă preveni generalul. Am spus textual: „În caz că se dovedește că fata asta este spioană, îmi iau angajamentul ca în trei ore să o lichidez".

L-am privit fără să înțeleg. El m-a cuprins de umeri.

– Află cum se va întîmpla? Oh, foarte simplu. Te voi invita la o plimbare cu mașina, ca de obicei... Ajunși la țară, voi alege momentul propice ca să te scap de suferințe inutile. Îți voi ținti ceafa, fără ca tu să ai habar de ceva. Poate că nu aș avea curajul să-ți atrag atenția... Apoi trupul îți va fi azvîrlit în rîu. Dacă Dicky al tău nu mă vrea, urmează să te întîlnească. Un cîine turbat, mai mult sau mai puțin... Dacă poliția îți va găsi trupul, ea va fi avizată discret să nu depună prea mult zel... Doar știi că asemenea accidente, înecuri, sinucideri, au loc în fiecare zi... Iar presa nu va vorbi niciodată despre asta...

– Nu prea sună romantic pentru mine!...

– Nu rîde. Nu o lua în ușor. Eu m-am afișat prea mult cu tine. Doar nu ignori faptul că ofițerii sovietici nu au dreptul să piardă prea multă vreme cu străinii... trebuie să-mi promiți că nu te mai duci nicăieri, că vei termina cu toate relațiile oficiale și neoficiale, cu aliații noștri.

– Glumești! N-are nici un sens! Privește! Și i-am fluturat invitația trimisă de atașatul de presă american, pentru recepția prilejuită de ziua Independenței. Profesiunea mi-o cere. Ba îmi face și plăcere. Mă amuză... Și amenințarea ta cu moartea mă amuză... Dă o notă picantă vieții. Nu fi totuși prea mîndru. E a treia oară cînd sînt amenințată cu moartea. Prima oară a fost în Germania, cînd Gestapoul era pe urmele mele... Tocmai pentru că lucram pentru voi... A doua oară, un comunist respins, care se ocupa să organizeze expediții punitive, evident profesionale, mi-a pus revolverul în piept ca să mă silească să-l sărut... Pe cînd tu, tu ești singurul care îmi promite că nu mă va face să sufăr!... Iar eu nu fac decît să te iubesc mai mult. Din fericire, iubesc Rusia și nu am trădat pe nimeni... Dar dacă tu vrei să mă omori din principiu, ideea nu ar fi rea. Partidul tău îți va fi recunoscător! Partidului tău îi este frică de oricine nu se teme de el!

Generalul și-a pus mîinile pe umerii mei, și-a adîncit privirea în ochii mei, privire de nedescifrat și grea. Am clipit un moment, de parcă îmi trecuse o lamă prin carne. E posibil să fi fost foarte palidă. I-am luat mîinile între mîinile mele și, ca o fetiță pedepsită care își cere iertare, mi le-am pus pe obraji. Brusc m-a tras către el și îmi strînse la piept capul. Acul de susținere a decorațiilor îmi zgîrie gura. Nasturii de pe tunică mi se imprimară în piele. După tensiunea de nesuportat, această mică durere fizică era nespus de plăcută. El m-a slăbit din strînsoare și mă împinse ușor.

– Nu ar fi trebuit să te previn. Vreau să rămîi liberă, în întregime liberă. Mai ales, liberă de orice înseamnă teamă... Numai nu uita că în viață trebuie mereu să alegi.

– Să aleg?

– Între noi și ceilalți... Între datorie și independență, între datoria față de toți oamenii și datoria față de tine, între iubire și căutarea zadarnică a fericirii.

Și se duse. Măcar pentru o clipă, noi doi o vom mai căuta? Atunci credeam. Nu am mai fost la recepțiile „aliaților"...

18 februarie. – Salonul oficial de pictură și sculptură a fost inaugurat anul acesta, cu toată pompa cerută de un regim care a dat artistului locul său în societate. Obișnuit, inaugurarea avea loc la Sala Dalles. De data aceasta, în virtutea dictonului, fiecăruia după meritele sale, artistul fiind avangarda revoluției, a fost instalat în marea sală a tronului, în clădirea fostului Palat Regal. Pentru intrare, s-a stat la coadă. Pereții, ornamentați cu medalioane cu inițialele lui Carol al II-lea, au fost acoperiți în întregime cu panouri de pînză. Peste ele, pancarte prinse în ace atrag atenția: „Interzisă ridicarea tapiseriei." Afluență extraordinară, mai cu seamă duminica. Toată lumea examina cu atenție plafoanele turnate, marea sală de onoare, coloanele de marmură și ușile de stejar. Toată lumea murea de dorința să strecoare o privire pe pereți, toată lumea trăgea discret de tapete. De pic-

turile expuse nu se interesa nimeni. Pictorii cunoscuți au trimis portretele în picioare ale eroilor revoluționari, copii după manuale școlare. Alții, reproduceri după uzine, dispensare pentru sugari, mitinguri, ședințe de Partid. Pasta culorii aplicate rivaliza cu banalitatea. După expresia lui Gide, mai bine ar fi să nu vorbim. Familiile veneau în grup. Circulau și grupuri de soldați, iar bocancii lor cu tocul ținuit zgîriau parchetul. Oamenii mîncau semințe de floarea soarelui și cojile se adunau pe jos. Un cîine se scărpina de bustul lui Lenin, pe care îl îmbrățișase ca pe un violoncel. Sub baldachinul roșu cu franjuri de aur de deasupra estradei cu cele trei trepte ale tronului, a fost postată o statuie gigantică, demnă de cimitirul Père-Lachaise. Un muncitor cu caschetă și un țăran cu căciulă de oaie, ținîndu-se de mînă. Simboluri, exprimînd visuri, realizate în ipsos. Nu am văzut niciodată atîția oameni plimbîndu-se cu ochii pe tavan. Cu capetele răsturnate pe spate, ei admirau lustrele de bronz cu brațele de cristal. Acești mici burghezi deplîngeau fastul pierdut. În sala de la parter, unde pe vremuri șambelanii primeau ambasadorii, unde mareșalul curții făcea reverențe prințeselor, o măsuță din lemn natur și un scaun de pai. Un sergent negricios, cu țigara în gură, vindea bilete de intrare parcă ar fi fost într-o baracă la bîlci. Din cînd în cînd, își recita reclama îndemnînd: „veniți să vedeți femeia fără cap, doi bani, doamnele, doi bani, domnii, veniți să vedeți ce nu ați văzut nici la Paris." Sala tronului este locul meritat de artiștii care lucrează pentru popor. Un pick-up difuzează tunător muzică de fanfară. Ca și cum o divizie blindată ar fi trecut pe sub bolta încăperii. Paradă pe măsura sărbătorilor naționale? Paradă de bîlci? Salonul oficial a fost declarat o mare reușită, nici nu se putea altfel. Ziarele nu încetau să elogieze organizatorii.

19 februarie. – De două ori pe săptămînă, marțea și vinerea, toți străinii care doresc să părăsească România se prezintă la Serviciul de control. De la opt dimineața, sala mare de așteptare

este plină de lume. Doi agenți în uniformele miliției populare distribuie numere de ordine, apostrofînd întîrziații, insultînd pe cei ale căror figuri nu le erau pe plac. Mereu aceiași. Procedura durează între zece luni și trei ani. Cunosc aproape toată lumea din jurul meu. Toate chipurile sînt îngrijorate și încordate, ca al meu. Femei vîrstnice, cu părul cenușiu sub fulare lungi, așteaptă, bătînd din buze, asemenea caprelor. Tinerele vorbesc despre rochii, bărbații șușotesc. Grupurile se formează pe naționalități. Turcii se țin deoparte, într-un colț. Li se fac mari greutăți, de cînd țara lor este împotriva rușilor. Elvețienii circulă aproape pretutindeni. Speră să plece, dar trebuie să-și pună cruce pe bunuri. Bulgarii rabdă cu resemnare amînările, în vreme ce francezii protestează și italienii rămîn indiferenți. Dintre ei, francezii și italienii se plîng de organizatorii lor. Miniștrii lor nu au nici o putere, iar consulii sînt tratați fără nici o deferență. Italienii și francezii știu că nu pot conta decît pe ei înșiși și pe întîmplare. Marțea și vinerea, vinerea și marțea, revin după noutăți. Pe toate buzele este aceeași întrebare: Credeți că vor închide definitiv frontiera comună cu URSS? Credeți că va fi război? Într-o zi, toți indivizii de acolo au crezut în existența lui Moș Crăciun... Cineva lansase zvonul că guvernul a hotărît să-i expulzeze pe toți străinii.

– Ana Pauker va trebui să-și dea osteneala să-mi obțină viza de ieșire, se lăudă un evreu.

– Mare noroc dacă ne vor expulza, intervine un italian.

Cînd mi-a venit rîndul să pătrund în sala ghișeelor, m-am aplecat spre femeea tînără, care avea dinainte un registru gros cu numele solicitanților.

– Nici un răspuns. Reveniți peste zece zile.

Este a șasea oară de cînd vin în ultimele zece zile. La un moment dat, mi-au spus să trec peste o săptămînă, altă dată, peste o lună. Așa mă poartă cu vorba de un an. Tensiunea nervoasă crește, banii se duc. Trăim, ca legănați pe o mare de incertitudini, agățîndu-ne de speranță ca de un colac de salvare...

15 februarie. – Lagărele de muncă voluntară... Se spune că sînt mai puțin „confortabile" decît cele din Rusia. Aici sînt trimiși sub escortă toți dușmanii regimului, în plus șomerii, moșierii, negustorii, avocații, ziariștii. Au dreptul să ia cu ei o valiză. Pe zi, primesc o gamelă cu supă și o felie de pîine neagră. Cu ei erau secate mlaștinile, se puneau șine, se săpau canale. Mîna de lucru fiind gratuită, Republica își putea permite marile lucrări de „Reconstrucție". Doar pentru asta există sclavii „voluntari" Aici sînt trimiși studenții să-și facă stagiile de practică.

20 februarie. – Cărțile mele, acuzate că propagă ura între oameni și pornografia(?), au fost interzise și retrase din toate librăriile.

25 februarie. – La sfîrșitul spectacolului *Romeo și Julieta,* prezentat în nouă versiune pe scena Teatrului Național, grupuri în monom, fete îmbrăcate în costume grecești, cu sandale în picioare, și băieți, în togă romană, defilau undeva sub pămînt, în jurul a două cadavre. Cu toții agitau ghirlande de trandafiri și flamuri. Dansuri ritmice. La căderea cortinei, grupurile împietresc privind extaziate înălțarea strălucitoare a revoluției viitoare, care va face fericiți pentru totdeauna pe Romeo și Julieta. Apoteoză grandioasă, gen Folies-Bergères.

28 februarie. – Negocierile se poartă între trimisul Statului Israel și guvernul român, ultimul refuzînd să permită plecarea emigranților evrei. Totuși, Republica are nevoie de devize... Se va trece la negocieri, încercîndu-se împăcarea utilului pentru noi și a plăcutului pentru ei... Întrucît evreii din lumea întreagă doresc să-și salveze frații și sînt gata să le cumpere libertatea, trebuie stabilit prețul. În România mai erau trei sute de evrei, jumătate salvați din lagărele de exterminare, din pogromuri, de legionari. Guvernul român a cerut trei sute de dolari pe cap de

om. Ce dracu, merită viața unui evreu atîta! Cîțiva granguri comuniști urmează să-și cîștige viața aici, în Elveția, în chip burghez, odată ce roata se va pune în mișcare... Trebuie să fii prevăzător și să-ți faci un mic depozit în bancă. Așteptînd, se negociază. Guvernul român dorește:

Primo. – Primii care urmează să plece să fie militanți comuniști evrei.

Secundo. – Israelul să cumpere petrolul și lemnul din România, și să dea pe ele cu 20% mai mult față de prețul de pe piața mondială...

Tertio. – Evreii să plece cu vapoare românești. *Transilvania,* unicul vas al marinei comerciale române, va ajunge, în sfîrșit, să folosească la ceva. În plus, i s-a lăsat de înțeles trimisului Israelului, că dacă Statul evreu va adopta o atitudine amicală, adică prea amicală față de America, evreii nu vor mai fi lăsați să plece. Pentru a se face mai bine înțeles cît îi este de serioasă poziția, guvernul român va lăsa cortina de fier să cadă. Nimeni nu va mai pleca.

....

22 martie. – Sinuciderea nu este întotdeuna cea mai rea dintre soluții. Nici cea de pe urmă... Ceva mă sperie mai mult decît infernul ipotetic. O viață meschină, fără iubire, fără speranță. Și mai rău: o bătrînețe înăcrită, răutăcioasă, solitară. Rău este să asiști la descompunerea unei mari iubiri, căreia i-a fost sacrificat totul. Pînă la urmă, am ajuns acolo, încît să accept fără revoltă, orice.

23 martie. – A înghețat. Geamurile sînt acoperite cu o dantelă de chiciură. Undeva, oamenii se amuză, rîd. Înțeleg nebunia furioasă a animalelor închise în cuști sau a bolnavilor în cămașă de forță. Înțeleg cum ajungi să te izbești cu capul de gratii și să-ți rupi în fîșii de zdrențe, cu dinții, cămașa.

3 aprilie. (Fragment de scrisoare). – ... Privind în dimineața asta pe fereastră, casa pe jumătate dărîmată, care îmi ascunde cerul și abia lasă ca ziua să se filtreze în camera mea, îmi spuneam că va exista mereu disproporția dintre subiect și cadrul său, dintre oameni și viața lor. Unii sînt prea mici, prea șterși pentru destinul care le este pregătit, alții prea mari, prea strălucitori pentru a nu se izbi, mai ales, de marginile strîmte ale vieții care le-a fost impusă. Mă gîndesc la Jo, la norocul său teribil de a se găsi într-o țară nouă, în care totul urmează să fie cucerit, nisipul, libertatea, fericirea, și care este zdrobit de efortul cerut de toate astea, anihilat de voința presupusă de toate astea, în timp ce eu, eu mă izbesc la fiecare pas de limitele cadrului, simțind cum mă sfîrșesc într-o luptă epuizantă, zadarnică, mie însămi nefolositoare, ca și altora. Înțeleg nevoia de spațiu a păsărilor, de ce dau mereu din aripi în colivie; înțeleg nevoia de apă a oamenilor, rătăciți în deșert, nevoia de căldură a piloților, căzuți pe o insulă de gheață, undeva în Marele Nord. Strîng în mine toate nevoile, toate servituțile, toate neputincioasele revolte... Mă întreb dacă există într-adevăr limite ale suferinței, ale neputinței, și de asemenea, ale resemnării...

....

Un proverb rusesc spune: „Să nu dea Dumnezeu omului, cît poate duce." De multe ori mi se pare că am atins această limită a încercării. Să nu crezi, draga mea, deoarece eu pot suferi și mai mult. Oare pentru că te obișnuiești cu suferința, cum te obișnuiești cu boala? Nu mă întreba dacă știu răspunsul. Un lucru știu: că este ridicol și zadarnic să te lupți și că totuși, este unicul lucru ce îți rămîne de făcut. În fiecare noapte, se destramă întreaga încrengătură de întîmplări, îmi simt mîinile obosite și goale, dar dimineața mă trezesc, mă privesc în oglindă... nu m-am schimbat și atunci dau drumul apei să curgă la baie...

Îmi vorbești despre Jo și îl numești „Visul unei nopți de vară". Nici măcar nu a fost vis. Nopțile de vară au fost destul de lucide și prea otrăvite. Totuși, el a existat în viața mea, a semă-

nat cu micile jocuri de construcție, îndrăgite de copii. I se poate întîmpla omului să construiască un castel din cărți de joc și să-și închipuie că îl poate și locui? Cred că da!

Mulțumesc pentru banii pe care vrei să mi-i trimiți, dar eu nu de bani am nevoie, iar ei nu-mi pot rezolva problemele. Sau, mai bine zis, problema mea: colivia. Nu am nevoie de bani. Puțin îmi pasă de ei. Numai de fericire am nevoie. Și fericirea înseamnă să fiu cu tine, cu toți ai mei, într-o grădină de portocali, să mă uit cum aleargă după cerc copiii, cum bat mingea pe sub arbori, să aștept ora întoarcerii soțului de la serviciu. Tabloul este atît de burghez, atît de puțin pretențios, atît de banal, încît parcă te și văd ridicînd din umeri. Este exact fericirea care ar umple de satisfacție inima soacrei tale! Ce vrei, în materie de fericire, nu doresc decît ce este mai simplu, mai nud, mai despuiat. Iar dacă aș vrea să mă găsesc pe mine în artă, să-mi găsesc stilul, nu aș vrea pentru fericire decît ce este mai obișnuit, mai la îndemîna oricui. O bucătărioară, o căsuță, un copilaș... cîțiva cîini, o pisică... dar nimic nu mai intră în unghiul meu de receptare! La nimic nu mai pot ajunge!...

4 aprilie. – La școală. Profesorul pune elevilor o întrebare grea: – Care sînt datele istorice ale regimului? Ionescu, ce sărbătorim pe 7 noiembrie? – Marea Revoluție Socialistă care ne-a deschis marile porți ale viitorului. – Popescu, 6 martie? – Ziua în care Partidul a decis luarea puterii spre a face din noi un popor liber și fericit. – Rădulescu, la 30 decembrie? Elevul nu știe. Toată clasa tace. Deodată, micuțul Iosif, încîntat de perspicacitatea lui, ridică degetele: – Știu eu, este ziua în care scumpul nostru rege Mihai a fost atît de fericit că a primit un pașaport și că va pleca din țară!

....

Copiii între ei: „Care este profesia tatălui tău? – Face pe rusul în timpul nopții și aduce acasă ceasuri...“

Una dintre perlele găsite zilnic în ziarele noastre: *Universul* ridică în slavă geniul lui Stalin şi proclamă pe manşetă: „Stalin este genialul conducător al lumii întregi!"

O altă perlă: – Un responsabil vorbeşte despre omniprezenţa marxismului: – De lupta de clasă se ţine seama pînă şi în patul conjugal!

Partidul trebuie să fie prezent pretutindeni.

6 aprilie. – Răsucesc butonul radioului. Se terminase o lecţie de rusă într-un liceu. Vocea mieroasă a profesorului: – Popescu, spune-mi care este cea mai frumoasă limbă din lume? Vocea elevului, vibrînd de sinceritate: – cea mai frumoasă limbă din lume, tovarăşe profesor, este limba rusă.

Mare păcat... pentru că se întîmplă că pentru mine, efectiv, limba rusă să fie, dacă nu cea mai frumoasă, cu siguranţă cea mai nuanţată şi cea mai bogată dintre limbile pe care le cunosc. Oare ar fi fost nevoie să ajungem aici?

6 aprilie. – A fost o dată o micuţă studentă la farmacie, Ilka Wassermann, o comunistă. Arestată de Siguranţă, poliţiştii i-au ars talpa picioarelor ca să o silească să-şi trădeze tovarăşii. În ciuda torturii, evreicuţa a refuzat să trădeze şi toată viaţa a trebuit să meargă sprijinită în cîrje. În prezent, ea are la dispoziţie o maşină, trei secretare, administrează un trust de Stat al fabricilor de medicamente şi pretinde să i se servească la dineul de fiecare seară, caviar şi şampanie *„Veuve Cliqot"*. În închisoare spusese: – Nu este mai mare bătălie pierdută decît să te fi trădat tu, pe tine însăţi... Prin urmare, experienţa lui Hanibal se repetă invariabil? A pune mîna pe putere este actul precedat, invariabil, de propria trădare.

7 aprilie. – Mihai Ralea, profesorul de sociologie, a fost chemat de la Washington, unde era ambasador. Revenit în ţară, el a nutrit speranţa că va fi trimis din nou în străinătate.

Prezentîndu-se ministrului său, Ana Pauker i-a spus de la început, direct:

– Tovarăşe, vă veți relua cursul la Facultate. Eu pot face din orice muncitor un ambasador, nu însă şi un profesor de sociologie!

Prin aceeaşi întîmplare neplăcută au mai trecut un profesor de estetică (ambasador la Belgrad), un matematician agregat universitar (ambasador la Ankara) şi profesorul Stoilov, decanul Facultății de Ştiințe, fost ambasador la Paris. Intelectualii comunişti nu se bucură de încrederea Partidului.

8 aprilie. – Municipalitatea oraşului Bucureşti suferă de mania comună tuturor primăriilor din lume: a boteza şi reboteza străzile după momentele politice. Fosta piață a Statelor Unite a fost botezată, în 1940, Hitler Platz. Aceeaşi piață se numeşte azi Generalisimul Stalin. Liderii istoriei româneşti şi-au cedat locurile. Numele liderilor revoluție ruse: Voroşilov, Jdanov, Molotov au fost trecute pe plăcile indicatoare. Bulevardul regina Maria a fost botezat de două ori în trei luni. Acordat, la început, lui Tito, după renghiul jucat de acesta, bulevardul a fost consacrat lui Marx. Iată un nume care are şansa să dureze... Marx, bietul de el, a murit de mult. O gîrlă murdară care traversează Bucureştii, Dîmbovița, strînge după deversare toate canalele. Bucureştenii se aşteaptă să fie botezată Volga.. Slabă speranță!

15 aprilie. – Aseară, a venit un milițian după mine să mă ia cu el. Nu am avut timp decît să-mi strecor Ghidul spiritual şi țigările. Inima mi se zbătea nebuneşte. Milițianul părea că amuțise.

– Unde mă duceți?

– Veți vedea imediat.

În fața uşii, staționa o maşină neagră. Am fost dusă la ministerul de Interne. Am fost introdusă într-o încăpere mobilată cu o

masă şi un scaun şi am fost lăsată acolo. Toată noaptea. Fără lumină. La primele licăriri ale zorilor, m-am aşezat lîngă fereastra zăbrelită. Mi-am deschis Ghidul spiritual, să descopăr o idee înțeleaptă. În starea de apăsătoare disperare, în oboseala în care m-am lăsat tîrîtă în cursul nopții, trebuia să-mi găsesc un punct de sprijin. Citesc:

„Lasă-te cu încredere în mîinile Domnului. Nu te teme decît de El, şi numai pe El să-l iubeşti. Îți va fi apărător şi paşii îți vor fi călăuziți spre binele tău." *(Imitația.* Capitolul prim, cartea a 2-a.)

O pace minunată s-a lăsat asupra mea. Temerile mi s-au estompat. Suferințele şi-au pierdut din intensitate. Am înțeles că dacă proiectul îmi va eşua, dacă voi ieşi din această încăpere numai ca să iau drumul închisorii, nu aş fi în stare să suport şi nici măcar nu va fi într-atîta de greu, pe cît am crezut pînă acum. Mi se luase o povară de pe inimă, eram liniştită. M-am simțit, în sfîrşit, eliberată de o greutate apăsătoare. Mi-am împreunat mîinile. Cînd au venit să mă interogheze, mereu în legătură cu acelaşi subiect, căsătoria mea, îmi păstrasem, efectiv, sîngele-rece, ba chiar am avut tăria să şi glumesc. Polițiştii nu au stabilit legătura între soția lui Giovanni şi periculoasa mea existență dublă. Arestarea operată în timpul nopții nu avusese alt scop decît să mă sperie. La prînz, m-am întors acasă.

20 aprilie. – Sînt un bărbat fără prejudecăți, îmi spune G., vechi militant comunist. El îi disprețuieşte pe noii veniți, îi consideră oportunişti, găsindu-le prefăcut şi înşelător tonul mistic. Atuul pe care îl posezi, îmi spune, constă în faptul că nu îți este frică de moarte. Tu nu cauți scuze. Pentru că toți oamenii sînt la fel, ei se lasă furați de suferință şi de propria lor dezorientare. Să spun ignoranță?

Neantul este neant, adică nimic. Le este atît de frică de moarte, încît se agață de rugăciuni ca şi cum s-ar agăța de oricare avocat, posibil apărător al cauzei lor. Dumnezeu le apare ca

judecător neîndurător, gelos pe infima lor fericire jalnică. Ei încearcă să-L îmblînzească. Noi, comuniștii, ne dăm toată silința să ștergem această suferință, ne acoperim cadavrele cu giulgiul de purpură al speranțelor noastre pentru viitor și le ascundem îndărătul rezultatelor noastre imediate. Omul știe că anul acesta construiești o uzină, anul viitor un pod, în trei ani un oraș, în cinci o grădină. Le uită scadența. Fără importanță, de altfel. Se va mai preocupa cineva de ce se va întîmpla peste cinci ani? Substituim necunoscutului cunoscutul, amestecăm prezentul cu viitorul, amalgamînd viața mediocră individuală cu viața generoasă și impunătoare a colectivității. Atîta vreme cît vor exista oameni, noi nu ne temem de moarte.

– Atîta vreme cît vor exista oameni... mai puțin flămînzi decît cîinii!

– Ce vrei să spui?

– Cîinele flămînd își mușcă stăpînul... Și... dar mai bine să-ți povestesc o anecdotă adevărată. În cadrul unei ședințe de sindicat, secretarul organizației își înflăcărează auditoriul vorbindu-i despre planul cincinal: Gîndiți-vă, tovarăși, le spune, dacă depășiți normele, cu toții veți avea biciclete într-un an, în doi automobile, în trei avion pentru fiecare membru al familiei.

– Și ce să facem cu el? întrebă unul dintre ei. La ce ne folosește să zburăm?

– Da' prost mai ești, îi întoarse vorba un tovarăș, în caz că afli că la Constanța se distribuie pîine, te întreb, cu ce vei pleca să ajungi la timp ca să-ți prinzi rînd la coadă?

26 aprilie. – Cer cenușiu-albastru, albastru argintiu și cenușiu de plumb, culoarea campanulei și a cenușei, cerul nopților de april, mirosind a migdali înfloriți. Felinarele se aprind ca la comandă, unul după altul, strălucind, rotunde și galbene, ca nasturii de metal de pe mantaua unui milițian uriaș...

27 aprilie. – In viața noastră lipsită de bucurii, există și puține momente de destindere. Ne-am repezit asupra revistei săptămînale *Lettres françaises,* în paginile căreia, Jean Marcenac făcea rezumatul procesului Kravcenko. Lectura ne-a făcut să rîdem din plin. Nici dacă ar fi trăit aici, Jean Marcenac nu ar fi scris mai bine. De exemplu, relatarea lui despre buna credință a cetățeanului sovietic (în timpul interogatoriului generalului Rudenko) a fost o capodoperă de umor. Citindu-l, am rîs cu lacrimi. Aflăm astfel că oricine are puterea să înghită umilințe, scapă de ele proferînd ocări.

28 aprilie (Fragment de scrisoare). – Să fie semn de tinerețe setea asta a mea de libertate? Se răzbună oamenii și viața? Îmi spui: Nu este permis să-ți fie sete de viață, să fii atît de cumplit chinuită de sete... Poate că ea conservă, întocmai ca fîșiile mumiilor; rămîn mereu de optsprezece ani, în ciuda nisipului, în ciuda armatelor. Setea rămîne și atunci cînd tu însuți ai ajuns țărînă... Putem trăi, evitînd să ne privim în oglindă sau negînd existența oglinzilor?...

29 aprilie. – Știu că pentru a te simți în închisoare este suficient să schițezi pe podeaua odăii un cerc închis. O lume din care nu mai ieși...

(Fragment de scrisoare)... mă învinuiești de prea multe contradicții. Fosta-i vreodată la vînătoare de iepuri? Bietul iepure face salturi, aleargă, se întoarce de unde a venit, o ia spre stînga, o ia spre dreapta, se învîrtește în jurul lui, încearcă o fentă, se dă peste cap, se pitește, o ia la sănătoasa din nou, își ciulește urechile, iar se lasă pe spate; pe scurt, încearcă imposibilul numai să scape de cîini și de ținta puștilor. Hăituit din toate părțile, el caută felurite șiretlicuri să scape de moarte. Dacă găsește în cale un tufiș, dispare. Dacă nu, este doborît. Problema este să fie găsit tufișul foarte des ori ascunzătoarea oricît de mică, *întunecată și liberă. Ei bine, eu sînt iepurele hărțuit* de poliție,

de siguranță, de serviciile secrete, de invidia confraților, de dogmele realismului socialist, de Partid, de sărăcie, de dragoste și de propriile mele dorințe; biet iepure cu urechi lungi, care nu are nimic altceva ca să se apere decît șiretlicurile, salturile, zigzagurile și dorința lui de a trăi, de a se încălzi puțin la soare, de a lăsa urme pe zăpadă, de a roade frunze de varză; un iepure burdușit de contradicții, care se zbate, se agață, aleargă într-o parte, apoi în alta, face *salto mortale,* se dă peste cap, de trei ori unul după altul, și în caz că amețește, cade iarăși pe labe. Vezi tu, mereu trebuie să fiu atentă ca să obțin ceva. Biet iepure dornic să trăiască... Mă uit la iepurii împăiați care sînt expuși în vitrine, cu o tobă pe burtă și cu două bețigașe între labe. Urcați acolo, încearcă să lase impresia că se face mult caz de ei, dar este suficient să le privești ochii morți, ca să înțelegi că situația nu îi amuză...

Cîtă vreme, iepurele liber care îți scrie va mai suporta vînătoarea, urmărirea, va mai rezista loviturilor? Nu cunoști, nu ai de unde să cunoști tensiunea în care trăiesc eu. Sînt mereu urmărită, s-au ținut după mine într-o seară... A doua zi am avut un acces, inima mi-a cedat, ...mi-am revenit cu cardiazol... Aștept rezultatul, nesigur ca marele loz...

Îmi reproșezi că l-am renegat pe „Dumnezeul părinților noștri". Eu consider că nu am făcut decît să-mi urmez calea, cea foarte de demult. Noul Testament nu este decît al doilea volum al unei cărți foarte vechi. Poate să nu fi ales chiar catolicismul, vezi ceea ce este sigur este spiritul Evangheliei. Eu nu simt nici un hiatus aici și dacă voi ajunge într-o zi în Israel, voi merge pe urmele lăsate de picioarele goale ale lui Christos, în drum spre Golgotha... Îți poți imagina că bietul iepure, tremurînd de frică, abia trăgîndu-și sufletul, epuizat de teamă și sfîșiat de oboseala hăituirii, mai are pretenția că și-a găsit micul paradis?

4 mai (Fragment de scrisoare). – Îți scriu de la poștă. În picioare. Sînt ca regele Midas. Vreau să-mi dezvălui cuiva taina, dar mi-e frică. O fac totuși, dragă, numai ție. Vin de la biroul

vizelor. Am obținut permisul de ieșire. Sînt nebună de fericire. În sfîrșit, respir! Cred că este ultima scrisoare pe care ți-o scriu de aici. Cînd o vei primi, eu voi fi pe punctul de a pleca sau poate deja în tren. Va trebui să iau otravă cu mine. Dacă mi se va întîmpla ceva, în caz că mă vor aresta la graniță, n-aș mai putea trăi. Îmi vine să plîng, să țip...

8 mai. – E un miracol. Miracolul Fratelui Andrei de la Mont-Royal, la care m-am rugat atîta. Cum aș putea explica altfel eroarea de neimaginat a polițiștilor de a nu fi reușit să afle cine eram? După toate refuzurile cu care ministerul s-a opus atîtor căsătorii mai puțin ciudate decît a mea, după toate refuzurile date chiar femeilor cu cetățenia română, căsătorite de mai bine de zece ori doisprezece ani cu cetățeni străini, soți de la care au și copii, mie îmi vine aprobarea.

Cînd funcționarul și-a ridicat privirea din registru (auzisem deja fraza sacramentală: – reveniți peste zece zile) și mi-a spus: Vi s-a acordat viza de ieșire! Mi s-au muiat genunchii și a trebuit să mă stăpînesc să nu țip. Ba chiar am șoptit: În cîte zile urmează să-mi aplicați viza pe pașaport? – În două zile. Puteți depune acum pașaportul...

M-am întors în sala mare de așteptare, unde mă aștepta Giovanni. Pentru că nu mai aveam un ban și nu mai puteam să-i plătesc, am hotărît să divorțăm. El s-a apropiat:

– Giovanii, i-am spus, nu-ți pierde firea, am o veste mare.

Se pare că eram foarte palidă, pentru că m-a întrebat imediat:

– Nu ne-au aprobat?

– Vom pleca în trei zile.

Făcu o mișcare de rotire dezordonată în jurul său și leșină. Persoanelor care s-au repezit să-i sară în ajutor, a trebuit să le povestesc o istorie imaginară despre o boală de inimă de care suferea dragul meu soț.

Ajunși în stradă, m-au năpădit bănuielile. Să nu fie ceva pus la cale. Am cunoscut prea multe cazuri, cînd viza acordată a fost

anulată după aceea. Beneficiarii au fost arestați la graniță. Ei au rămas la pușcărie și în ziua de azi. De ce i-au arestat, nu știu. Îmi vine să cred că și-au manifestat prea zgomotos bucuria.

Duminică. – Mă voi ruga în capela mică și albă, în care m-am refugiat de atîtea ori. Pe banca din dreapta, am vărsat lacrimi de sînge. Îngenunchiată în fața acestui confesional, mi-am mărturisit dorința de a muri și mi-am strigat disperarea. Dinaintea acestei micuțe Fecioare din ipsos, am aprins lumînările albe și le-am privit pîlpîirea de aur, pînă se stingeau ca speranțele. La picioarele acestei mari cruci negre, mi-am găsit liniștea. Știu că drumul ce mi se deschide în față este drumul exilului. Greu și anevoios. Dar este drumul Sionului, singurul care duce la Ierusalim...

Emoționat, părintele G. mă așteaptă după slujbă.

– Copila mea, îmi spune, știu că nu mai ai nimic. Acceptă acești bani, i-am cîștigat dînd lecții de franceză. Eu nu am nevoie decît de foarte puțin. Vei petrece trei zile prin trenuri. Cumpără ceva de mîncare...

Budapesta, 14 mai. – Oh, ziua nesfîrșită petrecută de noi în trenul București-Curtici. Un preot catolic, care călătorea cu noi, a fost arestat. Se ducea la Arad să încerce a pune în libertate un dominican, arestat la graniță pentru că i s-a găsit în buzunarul sutanei o bancnotă de zece lire italiene. L-au pălmuit și l-au arestat. S-au purtat cu el, mai rău decît cu un bandit. I s-a interzis să-și ia valiza, deși în ea avea doar pîine și puțină friptură rece. Trei zile a fost lăsat fără hrană. Pînă la urmă, totul s-a aflat... Nu există pușcărie, oricît de bine păzită, din care să nu se scurgă informații mărunte, știri...

Aflasem aproape totul despre închisoarea din Arad; de exemplu, unde erau închiși criminalii de război. Nu mi-e milă de acest gen de oameni, toți foști miniștri, directori de ziare, naziști, generali îngîmfați, dar cînd mă gîndesc, totuși, că sînt lăsați pradă

tuberculozei, umezelii prelinse pe pereți, frigului și foametei, în timp ce naziștii sînt „freigesprochen“ la Nürenberg și că la noi, comuniștii primesc în Partid, cu brațele deschise, pe toți foștii legionari, pe militanții Gărzii de Fier, pe oamenii de afaceri veroși și pe renegați! Ministrul Comunicațiilor de la noi, cu funcție mare în Partid, inginerul Profiri, nu a fost și el decorat de Hitler cu vulturul german? Ana Pauker îi strînge mîna zilnic; probabil a uitat(?) acest mic detaliu. De altfel, și Molotov a fost decorat... Că este sau nu democrație, în cîștig sînt totdeauna șmecherii.

....

Toată ziua, Giovanni și cu mine, am rămas lipiți de locurile noastre, pe băncile tari de clasa a treia, cufundați în lectura romanelor polițiste de cinci lei, cu toate ziarele comuniste întinse în jurul nostru, fără a îndrăzni să ne ridicăm nasurile, să nu atragem atenția agenților în civil care se plimbau pe culoare. Aruncam priviri pe furiș în jurul nostru, tresăream la orice zgomot de pași, de glasuri, de uși, inima ni se oprea din bătut, apoi o lua nebunește la goană. Puțin cîte puțin, trenul se golea iar după Arad, la apropierea graniței, s-a golit de tot. Un întreg tren și numai trei pasageri... La clasa întîi, era un elvețian. Ne-a spus controlorul de bilete, un grăsan cumsecade, căruia îi oferisem o înghițitură de rom. De șase luni, așa pleca trenul către Ungaria, gol. Și nimeni nu intra în țară. Linia era foarte tristă.

La miezul nopții, am fost vizitați de vameși. Pentru că îi plictisea controlarea celor două valize ale noastre, ne-au coborît din tren, uitîndu-ne împreună cu valizele pe peron, într-atît erau de grăbiți să se întoarcă la ei. Nu au uitat să posteze o santinelă lîngă noi. Soldatului i s-a făcut milă de cele două suflete nefericite și mizerabile și ne-a dus în sala de așteptare. Oh! noaptea asta rece, chinuitoare, soneriile telefonului... fiecare putea să vorbească de noi, să dezvăluie adevărata mea identitate... deși nu mi-am luat rămas bun de la nimeni. Am plecat ca și cum mă duceam în oraș. Giovanni a dus la centrul de depo-

zitare a bagajelor din gară, valizele noastre, una cîte una. Știam că nu aveam de ce să mă tem de vreun denunț... dar, oricum, poliția...

Sosi dimineața. Apoi ora amiezii. Vameșii s-au întors, ne-au scormonit valizele. Unul s-a sesizat de existența fierului meu de călcat, altuia i-a furat ochii o cravată de mătase. Celelalte nu au avut norocul să le placă. Urcarăm din nou în tren. Acesta nu mergea pînă la Milano. Nu ajungea decît la Budapesta.

Budapesta. – Am sosit la Budapesta către miezul nopții. Trenul spre Viena plecase la opt seara. Bani nu aveam și eram îngrozitor de plictisiți. Am hotărît să luăm un hamal și să mergem la hotel. Va plăti consulatul. Nu eram singurii repatriați fără un ban. Toți cei care părăseau România, plecau ca cerșetorii. Guvernul îngăduia doar două mii de lei și nimic mai mult. Hamalul, un bătrîn, s-a adresat în germană. Și-a săltat valizele pe umăr și ne-a zis:

– Hotelul este la doi pași, vom merge pe jos.

Ca o coroană de strasuri, Budapesta strălucea în noapte, situată în jumătate de cerc în jurul gării. Am fost orbiți de luminile de neon, roșii, verzi, albastre. Fulgurante, vitrinele barurilor ne-au umplut inima de o așteptare febrilă. Hamalul nostru s-a oprit în fața unui hotel. A parlamentat cu portarul ca să se întoarcă spre noi, strîmbîndu-se:

– Nici o șansă. De curînd, hotelul a fost rechiziționat de Comitetul central. „Ei“ se instalează pretutindeni.

Și o porni din nou la drum, balansîndu-și umerii, cu o valiză pe spate, cealaltă pe piept.

Mă dureau picioarele. Ceva îmi zumzăia prin minte. Mergeam ca o somnambulă. Giovanni îmi șopti:

– Mi-e frică în orașul ăsta, să nu ne aresteze în fața hotelului... Din fericire, nu eram urmăriți.

Alt hotel. Hol mizerabil, mobile cu pluş roşu. Fete fardate coborau scara rîzînd. Giovanni mă trase din faţa lor. Hamalul s-a întors imediat.

– E plin, ne-a spus, aici locuieşte misiunea militară română.

Tot aşa de bine putea să ne vorbească de ciumă. Am început să regret băncile de lemn din sala de aşteptare. Ne-am întors într-o străduţă, pe unde am mai trecut. Hamalul a revenit fără valize.

– Grăbiţi-vă, ne spuse, hotelul are camere libere.

M-am sprijinit de contuarul de la recepţie. Ne-am scos paşapoartele. M-am adresat portarului în franceză:

– Daţi-ne două odăi cu un pat.

– Nu avem, doamnă. Putem să vă dăm numai o cameră cu două paturi.

Se întreba, desigur, ce s-a întîmplat. După paşapoartele pe care le răsfoia, vedea că sîntem un menaj vechi. De altfel, trebuia acţionat repede. Să fie înţeles!

Camera era mare şi curată. Paturile se atingeau. Ligheanul era într-un colţ. Paravan nu era. Giovanni urma să facă un tur al coridorului, pînă cînd mă voi dezbrăca şi spăla. L-am chemat. Mi-am tras pătura peste cap, ca să se poată bălăci în tihnă. Apoi stinse lumina şi plonjă pudic sub pătură. Eu aprind lumina din nou. Pentru o dată, iată-ne lungiţi, alături, aproape în acelaşi pat. Giovanni surîse încurcat, îşi întoarse privirea de la umerii mei goi.

– E noaptea nunţii noastre..., spuse...

Şi adormi imediat.

Eram prea obosită, prea enervată ca să adorm. Mi-am făcut însemnările astea... Fumez... Mă întorc în urmă cu gîndul... Îl privesc pe bărbatul de lîngă mine, atît de aproape încît era suficient să întind braţul ca să-i mîngîi fruntea. În locul acestui străin, îl văd pe Jo... Jo, de la care am primit o scrisoare prin care mă anunţa, exact în ziua plecării mele, că urma să-şi refacă viaţa fără mine... De altfel, ştia că fiind măritată cu altul, n-aş putea să-mi recapăt libertatea decît foarte greu. Puţin îi interesa pe judecătorii italieni că mariajul meu era alb, că fusese unicul mijloc de a mă salva. E

dreptul lui. Libertatea se cumpără. Eu i-am sacrificat totul. Egoist la rîndul său, Jo vrea să iubească o femeie fără probleme.

Eu înaintez împotriva curentului. Timpul, ca un lung coridor de hotel, se lungește îndărătul meu, iar eu trec pe dinaintea tuturor acestor uşi, iremediabil închise, peste aceste camere în care îmi zac zilele pierdute. Îndărătul uneia dintre aceste uși, era ultima mea noapte cu generalul, cu masa încărcată de flori, fructe și cu sticle de vodka goale. Mai era dimineața care i-a urmat. Eu am plecat, strîngînd în pumn bricheta lui și țigaretul. Atît îmi mai rămăsese.

La Budapesta, am pierdut odată cu trecutul și speranța.

Viena. – Abia după trecerea graniței, ne-am simțit în siguranță. Budapesta, plină de indignarea şi comentariile provocate de procesul Mindzensky, ne înspăimîntase. Oraşul semăna prea mult cu cel pe care abia l-am părăsit. Magazinele gemeau de aceleaşi pînzeturi standard, de aceiaşi pantofi în serie, de toată marfa eterogenă, care se vinde la tarabele de Stat. În jurul meu, regăseam aceleaşi figuri temătoare, aceleaşi şuşoteli. La Viena, mă aştepta o prietenă. Mie mi-a dat un pat, pe Giovanni l-a instalat pe o canapea în sufragerie. Pe jumătate distrusă, Viena revenea la viață dintre ruine şi praf. Erau oameni care rîdeau, alții posomorîți, destul de slabi, totuși mai surîdeau. Mormane de fructe expuse pe străzi. Am redescoperit portocalele, lămîile, bananele. Caldele culori ale fructelor de la care nu mai păstram decît nostalgia. Ne-am dus la consulat. La fel ca la Budapesta. Am găsit aici aceeaşi turmă tristă de repatriați, poveștile volubile ale clandestinilor, mizeria oamenilor hăituiți. Poveștile lor se asemănau. Doar circumstanțele erau diferite. Acelaşi laitmotiv: teama, angoasa, setea de libertate. Familii înfometate, la capătul puterilor, ca pe o plajă, pe scaunele de paie ale sălilor de aşteptare. Femei cu fețe lucitoare, în brațe cu copii mici, smiorcăiți. Un băiețel întrebă:

– Spune, mamă, aici nu este poliție? Ca și cum vorbea de căpcăuni. Un altul, cam de zece ani, a reușit să se salveze singur. Tatăl lui a fost omorît de santinele, la trecere. Bărbatul a căzut.

dar micuțul nu s-a oprit. A fugit, a fugit. Țăranii unguri l-au cules din fuga lui. Tot ei l-au dus la consulat.

În trenul care ne ducea de la Budapesta la Viena, un țăran purtînd tradiționala pălărie verde cu pană de cocoş, a scos din desagă o pîine uriaşă, rotundă, de culoare cenuşie, tăie din ea două felii şi ni le-a dat, lui Giovanni și mie, spunîndu-ne:

– Hai, italienilor, mîncați, este pîine coaptă în casă, la „kulak". Cuvîntul rusesc bubui în gura lui. Toată lumea a coborît privirile. Alt țăran se porni pe rîs, din colțul său:

– Plouă, spuse, după care vine vreme bună, cu soare, zăpadă, flori, oameni care trec şi pămînt rămas acolo, să-i aştepte... Iar Bunul Dumnezeu le vede pe toate, pe răi îi pedepseşte, ca pînă la urmă, să-i fie milă de toată suflarea.

Îşi plimbă privirea cenuşie şi strălucitoare pe fețele noastre. Arătă cu degetul în direcția mea:

– Încotro?

Muncitorul din Transilvania, care ne traducea în românește ce spunea ungurul, tovarăşul nostru de călătorie, răspunse în locul meu:

– Se întoarce în Italia.

– Oh! nu. Nu în Italia, spuse bătrînul, ea merge mult mai departe...

Udine. – Sîntem pe teritoriul italian. Giovanni mă părăseşte. Călătoria noastră împreună a luat sfîrşit.

– Adio, îmi spuse, şi noroc!

– Adio, îi răspund, şi mulțumesc.

El își înhăță bagajele şi coborî. Trenul se puse în mişcare. Pe peron, Giovanni, cu capul descoperit, îşi agită batista murdară. Îi fac semn cu mîna. Case demolate se înşiră de-a lungul căii ferate. O frază îmi murmură în urechi, titlul unei cărți sau cîntec auzit odinioară: Şi acum, între noi două, cucoană viață! Mai curînd mi-ar fi poftă să dorm. Și cu viața ce voi face?

Este prea mare şi prea grea pentru mine.

EPILOG

Genova. – Eternul cîntec de flașnetă...

Cutreier străzile Genovei ca într-un vis. Dar nu visul din timpul somnului, cînd plîngi, gemi, tremuri de frică, părînd a nu mai avea încredere în tine, ci visul în care nu participi, la care asiști ca anesteziat, în care ești tăiat și îți privești rana crestată în carne, sîngele care curge fără să simți vreo suferință. Nimic, decît un fel de teamă vagă, puțin grețoasă, tulbure și neliniștită, de parcă ai fi cuprins de o mare silă. Merg prin ploaie, vîntul orașului îmi spune că sînt făcută pentru soare. Mă caut, mă chem, fără să mă găsesc, fără să-mi răspund.

Încă nu realizez „viața nouă", după cum se spune, dar care nici măcar pentru identitatea personajului nu este prelungire a celei vechi, a vieții pe care am trăit-o intens în chinuri, cu frică, în disperare și indignare, în furie și așteptarea morții...

...pe care am trăit-o, sub privirea lui Dumnezeu.

Merg ușoară, cu mîinile goale, detașată de mine. Intensitatea, ca și fericirea, se plătește. Se plătește cu monedă de sînge, dar se plătește. Deodată, nu mai ai nimic. Nici pe tine nu te mai ai. Te afli față în față cu cineva pe care nu-l recunoști iar dacă îl recunoști, pînă la urmă, realizezi ce imagine exagerată ți-ai făcut despre propria persoană.

Cum ar putea fi recunoscut omul ăsta, golit de substanță, buimac, neștiind ce să facă cu mîinile, ca un actor prost. Ne-am dezobișnuit să gîndim, să credem în viitor. Viitorul care ni se deschide, pe neașteptate, ca o uriașă poartă sumbră. De ca ni

s-au sfărîmat pumnii, în ea s-a bătut țipînd, pînă ce sîngele ajunge să curgă din gură... Poarta care se deschide brusc către o imensă curte goală. Mulțime de coridoare, de alei, de portice... Nici o placă indicatoare, nici o săgeată. Te oprești, strivit de atîta liniște, de singurătate. Nu știi încotro să mergi. Pînă la urmă, chiar trebuie să mergi undeva? Cel mai simplu ar fi să te culci acolo, în imensitatea curții goale, înconjurat de drumuri ce duc nu se știe unde, ca și cum ai fi culcat, pierzînd tot sîngele, implorînd dinaintea porții închise, care barează toate drumurile. Să uiți că există drumuri. Să te culci cu fața la pămînt. Să regăsești nălucile, întunericul. Să dormi... Doamne, îmi amintesc epoca filmului *Timpuri Moderne* al lui Chaplin. Omulețul atît de banal și atît de curajos, care își reîncepe mersul la capătul aceleiași turnante la care se oprise la începutul aventurii sale. Înaintea acestui război, totul păruse normal, uman. Numai că eu nu mai am cum să fiu umană. Sînt mai puțin decît atît. Sînt omul care și-a pierdut umbra. Ca umbra sfîrtecată de cuțit, zăcînd la picioarele mele, cea mai bună parte din mine a rămas acolo. Acolo unde se suferă, acolo unde ești laș, unde bați la uși închise, unde plîngi cu lacrimi de sînge, unde mai mult decît viață, dorești libertate. Conștiința demnității cîștigate de om, atunci cînd o pierde, usturător ca sentimentul fericirii pierdute, a încrederii înșelate, a sentimentului nedreptății care ți-a fost făcută, revolta omului de bună credință care a fost furat. Mic, mi s-a furat, în plus, legătura care mă unește strîns de prieteni, solidaritatea generoasă care se naște și se joacă în strîmtul circ al mizeriei, al durerii omenești, zîmbetul complice al celor care muncesc în mină, unde sînt săpate pe întuneric adăposturi pentru lămpașele prieteniei, complicitatea celor amenințați, care se înțeleg din priviri, neîncrezători în vorbe, temîndu-se de spioni, ca și cum ar fi condamnați să trăiască printre dușmani orbi, dar cu auzul extrem de fin, pîndindu-i spre a-i pierde.

Sînt lipsită de sens pe dinăuntru și goală pe dinafară. Mîinile, care înainte se strîngeau la fiecare clipă, fără să simtă unghiile

înfipte în palme, mi se bălăbăne fără sens de o parte şi de alta persoanei mele, care nu mă mai interesează. În caz că aş avea bani, m-aş putea opri undeva să dorm. Dar nu am lețcaie. Trebuie să acționez energic. Mi-e frică de viitorul de care m-am dezobişnuit. Noaptea, cînd zac întinsă ca o bețivancă, îmi este ruşine de mine. Îmi este ruşine că am dezertat. Ruşine că mi-am lăsat prietenii să se zbată singuri. Ruşine, de parcă aş fi un soldat care a luat-o la sănătoasa, lăsînd printre firele de sîrmă ghimpată, trupurile ciopîrțite şi încă în viață ale camarazilor. Ce să fac? Nu ştiu. Rațiunea îmi dictează să fac imposibilul, să-mi risc viața în această plecare. Dar rațiunea nu are nimic de-a face cu ceea ce simt. Îmi fac rău legăturile astea care se desfac şi cad ca feşele uscate care se desprind, lăsînd la vedere o rană cicatrizată...

A-ți risca viața este acolo ceva foarte simplu şi se vădeşte unicul lucru de făcut, în locul resemnării sau al laşității. Îți rişti viața, dar nici pe a celorlalți să nu o abandonezi.

Va trebui să alegi mereu între tine şi ceilalți? Cînd vom putea topi într-un tot, viața noastră şi prieteniile?

Fericiți, da, fericiți cei care nu cunosc asemenea dilemă. Ignoranți acei care consideră că ceea ce îi desparte este „viața" şi nu „regimurile"!

Cît de scump este plătită asemenea cunoştință amară! Şi care nu foloseşte nimănui, fiind de necomunicat.

Merg pe străzile Genovei. E frig şi plouă. Mă uit la marea asta cenuşie, care nu exprimă nimic. S-ar putea să nu fiu eu făcută pentru o viață liniştită? Dar este liniştită viața pe care o încep, goală şi dezarmată, neobişnuită şi nostalgică, grea de trecut, tîrînd după mine grămada asta de rufe murdare, pătate de sînge, de sudoare, de lacrimi, de amintirile mele?

Destinul meu este doar replică a atîtor altele asemănătoare. Asemenea destine leagă între ele secolele cu acelaşi fir al luptelor partizane. Variantele specifice epocii noastre mi se par şi mai mîrşave.

Cu toții, așa cum sîntem, refugiați politici sau simple persoane deplasate, fără patrie, în căutarea unei țări în care să trăim, unii ocolind pușcăria, alții experimentînd lașitatea, unii căutînd de lucru, alții speranță, unii voind să trăiască, alții nevrînd să moară, cu toții am scăpat ca prin minune din mîna destinului, toți fiind pentru totdeauna marcați de el. Pentru că refugiatul nu este emigrant... El este infinit mai puțin. Nu este omul care își reface viața și o ia de la capăt, ci omul care își tîrăște viața după el, un om care uneori o urmează ca un cîine bătut de stăpîn, trăgînd de lanț, dar urmînd-l totuși... Nu e omul liber care își încearcă norocul, ci evadatul care își caută un refugiu, marcat pentru totdeuna de urmele lanțurilor purtate...

Occidentul este plin de asemenea refugiați. În fiecare capitală, în Franța, Belgia, la Viena ca și la Zürich... La Roma ca la Londra, sînt găsiți prin toate gările. Și ușor de recunoscut. Sînt oameni cenușii, prăvăliți pe băncile sălilor de așteptare, cu ochii țintuiți înainte, fără să vadă ceva, așteptînd fără să aștepte, trăind fără să trăiască. Ei care poartă steaua galbenă. Sînt fantomele de după război. În memoria oamenilor și în cărți, secolul nostru va rămîne ca secol al marilor festinuri ale morții. Dar în timpul mizerabilelor sale antracte, lipsită de șuieratul bombelor, epoca noastră se va alege ca epocă a refugiului... a oamenilor care urăsc lanțurile fără a ajunge vreodată să le rupă de tot.

Peste marile grămezi de cadavre ale Istoriei, încă se ridică molima și furia. Nori de musculițe, atrase de miasme, zburătăcite de ici colea, îmbătate de mirosuri și de scîrbă. Refugiații, împrăștiați de vînt în toate colțurile lumii, aduc aici mirosul disperat al descompunerii...

....

Dacă măcar, asemenea leproșilor Evului Mediu, ar purta asupra lor acele zbîrnîitoare... Dacă măcar, la apropiere, oamenii s-ar da la o parte din calea lor... Dacă măcar, asemenea sperietorilor care își întind brațele descărnate peste lanurile de grîu și peste livezile înflorite pentru albine, ar reuși să apere

hrana și visurile omenirii, alungînd păsările de pradă... Dar leproși fără zbîrnîitoare, prizonieri fără lanțuri, spcrietori fără joben și frac, refugiații nu sînt buni decît să procure proprietarilor micilor hoteluri jalnice, pline de ploșnițe, mulțime de clienți fără pretenții. În camerele lor mizere, ei fac dragoste mecanic, printre cearceafurile murdărite de alții, și încearcă să doarmă, năduşind de frica vechilor coșmare...

Eu sînt ca ei, una dintre ei.

Fascinată de marile arderi propagate peste întinsele cîmpii de oameni, mă uit la focul acesta ca la o creastă roșie, ciopîrțită și încovoiată de vînt. Ea înaintează pe deasupra ierburilor înalte... Cine va spera vreodată să poată „domestici" focul? Cine i-a comandat: Să nu transformi în cenușă decît mărăcinii, iarba uscată, neghina... Să nu te atingi de mlădițele de grîu sălbatic, nici de salvie, nici de gențiană... Să fie omul naiv și pur, care să creadă în viitor? Noi toți am fost asemenea oameni, refugiați în visuri imposibile.

* * *

Văd apropiindu-se micuța creastă roșie, înaintînd, scăpărătoare, devoratoare, în mișcări de dans... În spate, nu mai este decît pămînt pîrjolit...

Merg pe străzile Genovei. Sînt vapoare care pleacă, fete care rîd, îndrăgostiți care se sărută în ploaie. În grădinile orașului sînt palmieri și întreaga banalitate a unei vieți care se pregătește de moarte. Pe străzi, zace comoara cenușie și monotonă a ruinelor, comoară care se realizează fulgurant, doar într-o clipă. Mai sînt ferestrele fără geamuri, pereții fără acoperișuri, atîtea ruine semănate de război. Oamenii trec pe dinaintea lor, fără să le vadă, evitînd să le privească. Inima mi se strînge la orice întîlnire de acest fel, pentru că eu nu am dreptul să-mi întorc privirea. Mă aplec peste atîtea răni căscate ale orașului, ca și

cum m-aş apleca peste marea groapă sumbră a trecutului meu, vrăjită, nesigură, cuprinsă de vertij.

Îmi spune cineva că asta a fost voia Domnului?

Nu, Dumnezeu nu vrea aşa ceva. Dumnezeu vrea ca oamenii de bună credinţă să vieţuiască sub pacea Lui, dar a trecut multă vreme de cînd ei au uitat vorbele primelor zile, de dinaintea potopului. Liberi, întrucît Dumnezeu I-a creat după chipul Lui şi le-a dat libertatea alegerii, urechi să audă şi ochi să vadă... În locul miilor de stele de neatins, strălucind prea departe deasupra lor, ei preferă să atingă stelele de oţel şi de cadmiu, fixate pe crenelurile Kremlinului.

Pentru că azi realitatea este oţelul, cărbunele, ciocanul, electricitatea.

Vai, trăim în secolul simbolurilor! Pentru omul flămînd, fărîma de pîine reprezintă pe Dumnezeu, un Dumnezeu comestibil. Cînd vînezi fericirea, orice îmbracă imaginea realităţii. Nicicînd masa nu a visat mai mult decît astăzi. Raiul pe pămînt este visul exploatat cu genială perfidie, el este organizat sistematic, cum se exploatează o uriaşă pînză de petrol. Trebuie potolită setea de ideal a umanităţii. În aceeaşi măsură se exploatează în ziua de azi minele de plumb săpate de condamnaţii politici pe viaţă, minele de aur, zăcămintele de platină din sufletul omenesc. Iar Colorado este tapetat cu sloganuri...

Cine va crede că dincolo de vorbe nu este nimic... nimic în dosul acestor lozinci atrăgătoare? Merg, lovind în zbîrnîitoarea mea de leproasă şi cînt melodia de nimeni ascultată, cîntecul piratului şi al fetei de la tavernă, al despotismului, al sclaviei şi al minciunii care ia ochii. Dizgraţios, tern şi sărăcăcios este adevărul confruntat cu splendoarea născocirilor! Adevărul umple sufletul de amărăciune, de tristeţe, de furie. Să poţi trăi cu speranţă, trebuie să ai puterea să o calci în picioare...

Poţi trăi mereu cu disperarea în faţă?

* * *

Merg pe străzile Genovei, în impermeabilul meu uzat, murdărit de fumul trenurilor, rupt pe băncile de lemn de clasa a treia. Ploaia mi se strînge în picături în glugă, îmi apasă umerii. Și merg așa, cu capul gol, nefericită și înghețată. Nu-mi doresc altceva decît să dorm... Doamne, și mirosul ăsta aurit al lămîilor din parcul Nervi! Niciodată nu am simțit un parfum mai proaspăt, mai strălucitor... Și lumina, și rumoarca asta infinită și blîndă a mării, cît ține promenada... Dar în mine, nimic nu mai are ecou. Accept totul, fără să dau nimic în schimb. Ca și cum aș fi murit de curînd, și aș fi acoperită cu flori... florile abia de cîteva ore culese... În jurul meu, totul curge ca ploaia.

* * *

Merg pe străzile Genovei... În spatele meu se întinde marea cenușie, aproape fără orizont. Putem avea o viață simplă? Am visat mereu să umblu astfel, fără scop, să străbat străzile Genovei cu mîinile înfundate în buzunare, imaginîndu-mi bucuria ca pe o mare pasăre albă cu aripile strînse, și eu să o plimb pe umăr. Pe umerii mei apasă gluga plină de picăturile de ploaie care o îngreuiază...

....

Am văzut trecînd prin străduțele cu multe trepte, pe sub arcade, prin cartierele portului și prin cotloanele cu nume de sfinți ale Genovei, printre măslini și flori de hortensia, o femeiușcă urîtă și palidă. Ea fixa cu obstinație pavajele, poate că și-a pierdut deprinderea să mai țină capul sus...

Călătoare pe pămînt... ce mult îmi seamănă!

* * *

M-am așezat pe o bancă udă. În nisip, s-au făcut băltoace albastre. Peste palmieri, un soare tupilat, foarte roșu, își începea coborîrea în mare... Îmi amintesc de vremurile dinainte, cînd

nimic nu putea să mă sperie. Față de tot ceea ce viața mi-a aruncat în față și în brațe, eu îi ofer în schimb surîsul radios al tinereții, surîsul curajos al ființelor pe care suferința nu le sperie.

În momentul de față, mi-e îngrozitor de frică. Mi-e frică de necunoscut, mi-e frică de guturai, mi-e frică de sărăcie și de datorii. Mi-e frică să-mi fie frică. După ce mi-am jucat viața pe o singură carte și am cîștigat, aș vrea să mi-o pun la adăpost, cum depui o sumă la Casa de economii. Aș vrea să locuiesc într-o căsuță albă, undeva foarte departe, să cresc găini, să mă joc cu o pisică, să mîngîi un cîine...

Un cîine! Unicul lucru rămas din ce am iubit în viața mea anterioară!

* * *

Spun mereu „eu", dar destinul meu nu este altul decît al celorlalți. Ceea ce am trăit este experiența comună cu a miilor de alte ființe omenești. Un refugiat politic, nu interesează cine, din ce țară, de pe indiferent care punct de pe harta Europei Centrale și de Sud-Est, v-ar putea povesti istoria mea. Și negustorașul evreu care a trecut frontiera, tîrîndu-se prin noroaie cu sacul la spinare, călăuzit de grănicerul zorit. Și ofițerul cehoslovac radiat din cadrele armatei, care a reușit să se strecoare prin ochiurile rețelei, și pilotul român, și deputatul bulgar, și scriitorul polonez, și medicul ungur... fără deosebire. Pentru noi toți era foarte greu să mai trăim în continuare așa. Sîntem în afara legii, apatrizi, persoane deplasate.

Găsi-vom vreodată în căldări pești care să fi pierdut deprinderea zbenguitului prin apă? Oamenii au uitat această deprindere...

....

Merg pe străzile Genovei și, alături de mine merge, credincioasă, Anina. Ea m-a cules de pe peron ca pe o soră pierdută. Ea plîngea și mă strîngea în brațe pe peronul gării, iar eu nu

găseam nimic să-i spun. O stranie uscăciune a pus stăpînire pe inima mea...

Anina mă întreba mereu:

– Vrei o cafea, o prăjitură... vrei să te odihnești?

Nu vreau nimic, nu doresc nimic, pentru că nu mai am forța să vreau ceva. Voința mea, întinsă la limită în ultimii doi ani, a plesnit ca un elastic de care s-a tras prea tare. „Jocul psihologic"a luat sfîrșit. Am reușit să trag pe sfoară poliția, să păcălesc serviciul secret, să trec de vamă, să mă strecor printre grăniceri... Sînt lucruri care se plătesc. Nu poți uza nepedepsit de controlul asupra ta și asupra propriei voințe.

Așezată la masă, beau și mănînc. Limba nu mai simte gustul alimentelor și hrana nu mai are vreo savoare. Ochii nu mai văd marea. Și nici micile bărci de pescari ducîndu-se la culcare. Ei fixează mereu linia iluzorie de demarcație a frontierei, marcată ici și colo cu borne dungate. Încă mai răsună în urechi glasul polițiștilor. Și va rămîne închis acolo ca freamătul valurilor în marile scoici goale...

Azvîrlită brusc din vîrtej în calm, trebuie să reînvăț să zîmbesc, să mă odihnesc. Clocotesc încă de furie.

Furia mă împiedică să ascult liniștea păcii întinsă în jurul meu.

Bilanțul: mi-am pierdut deprinderea de a iubi altceva decît plecările,

mi-am pierdut deprinderea să mai deschid mîna, să iau un fruct, să pipăi o strofă...

mi-am pierdut bucuria frumuseții...

mi-am pierdut obiceiul de a ține ochii deschiși, ochi prea multă vreme închiși, ca să-mi acopere visurile cele mai nebune... prin irișii lor, ca și printre ucigași, nu treceau decît priviri bănuitoare și neîncrezătoare, aruncate de mine lumii ca niște săgeți...

mi-am pierdut somnul... cel regăsit este încă plin de temeri, de coșmare sumbre ca într-un teatru de marionete, de rumori, de

sonerii la uşile de la intrare, răsunînd prelung în noapte, de paşi grei care urcă treptele, cineva pîndind din spatele ferestrelor... Sînt căutată, mă ascund, fug, sînt pîndită, pîndesc şi eu... Se cască goluri în fața mea... poduri se dărîmă la trecerea trenurilor în care călătoresc şi fiecare vagon devine celulă de puşcărie. Înghețată de groază, lac de apă, continui în somn călătoria fără sfîrşit, această călătorie care mi-a luat doi ani din viață, doi ani jalonați de vize, de acte false, de căsătorii false, de paşapoarte, de timbre, de anchete polițieneşti, de aşteptări interminabile în fața ghişeelor, de cozile de la controale, de formalitățile care mă umplu de nelinişte, de denunțuri, călătorie tragică sub masca banală a cotidianului.

Ca o pungă de puroi, amintirea îmi face rău, mă exasperează. Ca un deget bolnav, lovit mereu din neatenție la fiecare mişcare.

....

Rapalo, 10 martie. – În decorul acesta de operetă romantică, aşezată pe marginea lacului, la soare, scriu prietenilor cărți poştale ilustrate, semnîndu-le cu nume fals. Le-am scris fraze idioate, jenate, fără să spună ceva. Ştiu că dacă eu aş fi primit o „vedere“ de genul celor trimise de mine, mi-aş fi spus: Uşor mai e să scrii: „Sufleteşte, sînt mereu alături de voi.“ Dacă sînt alături, de ce am mai plecat? Nu, nu mi-am încheiat încă socotelile cu mine însămi. Orice aş face, tot dezertor rămîn...

....

Genova, 19 martie. – Stau în picioare, pe treptele Arcului de triumf. În jurul acestui mort, necunoscut şi inutil, creşte iarba verde, porumbeii uguiesc, copiii se joacă, un bătrîn trage din pipă. Un „bambino“ bucălat, cu beretă roşie şi pampon negru, escaladează treptele, urmat de bonă. Oricît de tare ar urla, nu va reuşi să trezească locuitorul de aici, şi ipocrizia imnurilor naționale, nici zgomotul fanfarelor... nici jerbele de flori care se usucă într-o noapte, în ciuda panglicilor tricolore...

Mă încălzesc la soare. Cerul este de un albastru înghețat. Nici nu mă așteaptă nimeni... dar nici nu mă supraveghează cineva... Pot închide ochii, să-mi culc mîinile în poală, să trăiesc fără grijă. Îmi descopăr anii, cu o surprindere neîncrezătoare, o nouă ființă își face loc în mine, apare diferită de cum am fost. Ea aude sirena unui vapor care plutește pe mare, aude sunînd un clopot, țipetele copiilor care bat mingea. Toate zgomotele astea, toate sunetele o încîntă.

Nemișcată, mă las învăluită de căldură. Alături de ființa asta cu totul nouă, se ridică, palidă și fremătoare, ființa care nu mai iubește pe nimeni, care se scutură de cuvinte și de imagini, aceea ființă care privește fix cancerul ce i se întinde pe sîn: trecutul meu... Scîrbită și obosită ca o rătăcită cu mîinile goale, ființa asta mă va părăsi ca luată de un val puternic... ea, oarba, surda, strania, indiferenta față de orice, în afară de amintiri...

Ea se depărtează deja, coboară în albastrul verde al apei mării, ca o barcă ce se umple, pe încetul, de vuietul mării... Se îndreaptă către Insulele de Aur, îngropate în nisip?... Insulele de Aur ale trecutului... închisorile, tenebrele, frigul, foamea, spaima și iubirea?

Mîine, voi pleca la Paris.

București, 1947
Genova, 1949

ADDENDA

Un portret pe săptămînă – Constantin Vişoianu

Acei, care în zilele pîcloase ale toamnei, l-am întovărăşit, urmând traiectoriile raţelor sălbatice pe cer, mi-au spus: – Vişoianu? Un vînător – nimic altceva decît un vînător. Adică, un om curajos, tăcut, răbdător, care iubeşte foşnetul crîngurilor veştede... Omul acesta e diplomat doar când e vorba să surprindă cocoşul de munte sau vulpea, în vizuina ei.

Acei, care alături de el, au băut nenumărate cafele negre, frunzărind cărţile rare, manuscrise vechi sau caiete de schiţe, au zâmbit cînd le-am vorbit despre Vişoianu-vînător. – Ah, nu: e un bibliofil, mi-au zis, un om făcut să trăiască în citadela cărţilor, care nu veştejesc niciodată. – Omul politic? da, când e vorba să-l comenteze pe Machiavel sau să-l interpreteze pe Montesquieu.

O tînără femeie blondă mi-a spus: – Un singuratic. Un politician cu barbişon şi principii elastice peiorativ. Un socialist! Cîţiva gazetari: – Un om de vastă cultură...

A trebuit să-l cunosc pe Vişoianu ca să adun acest mozaic şi să formez imaginea incompletă desigur, a acestui om complex. Din cîte ştim despre el şi din cîte mi s-au povestit, din cît mi-a fost dat să ghicesc şi din ceea ce au relevat faptele, personalitatea lui Vişoianu apare, gravată de apa tare a trecutului apropiat. Cred că el e singurul român, care urmează drumul greu croit în istorie de precursori, de Titulescu întîi, de Iuliu Maniu pe urmă... Singurul care a rămas „curat“, care a fost totdeauna demn, care, în ciuda întortochelilor inerente celor care urmăresc pe câmpiile sumbre ale politicii, a ştiut să rămînă loial faţă de alţii, cinstit şi credincios sie-însuşi. Ţara lui n-a avut decît prilej de mîndrie şi astăzi, graţie lui, poate să-şi ţină locul între străini.

Vişoianu nu e un politician. E însă un om politic, în sensul înalt şi nobil al cuvîntului. Aceasta implică patriotism, dăruire de sine, luciditate. Aceasta implică perseverenţă şi mai ales,

refuzul. Refuzul de-a se preda, de a trata sau de a negocia. Refuzul de a se înjosi şi de a se vinde. Căci omul politic în exil, supus tuturor intemperiilor, tuturor calomniilor şi tuturor tentaţiilor, trebuie să găsească în el însuşi puterea de a rezista.

Iată de ce, după martirii românismului, care zac în închisori, mă gîndesc la Maniu, la Carandino, la acel încăpăţînat şi mîndru Pogoneanu, care, singurul în timpul procesului, a revendicat răspunderea totală şi nu s-a ascuns după Maniu, îl socot pe Vişoianu primul rezistent român, unul dintre acei care ne fac cinste. Insultat de unii, bănuit de alţii, Vişoianu nu s-a înjosit nici să răspundă, nici să se dezvinovăţească. Că a fost de bună credinţă? Că a fost nepărtinitor. Că şi-a iubit ţara?

Cred că aici e nodul enigmei Vişoianu. Acest singuratic, acest intelectual rafinat, acest vînător tăcut, acest taciturn fără pasiuni, are o singură pasiune: România.

De dragul ei a făcut politică, a dus tratative, s-a expus. I-am descris odată revolta, pe care o resimţeam, ca proaspăt fugită din ţară, asistând la intrigile, duşmăniile şi dezbinările, care au loc în cercurile emigraţiei româneşti. Şi scriam: „În loc să fim uniţi... ne înjurăm unii pe alţii în văzul străinătăţii". Vişoianu mi-a răspuns: – Nu vă lăsaţi abătută de criticile sau reaua voinţă ale unora. Fiind în slujba libertăţii şi a omeniei, puteţi să vă plătiţi acest lux."

Cred că în această frază, se oglindeşte în întregime omul şi diplomatul Vişoianu.

Nu aşteaptă nici o răsplată de la nimeni.

Viaţa şi sforţările lui sînt toate dăruite unui scop.

Vişoianu e în slujba libertăţii şi omeniei.

România nu putea să-i încredinţeze o sarcină mai nobilă şi mai grea.

B.I.R.E., anul 2, nr 35
16 decembrie 1949

Sorana Gurian

... Et, le buisson devint cendre

Ziarul *Le Monde* publică un document uman, revelator pentru unii, al unui membru de seamă al partidului comunist spaniol, reprezentant al acestui partid în Komintern, Enrique Castro Delgado, intitulat *Cum mi-am pierdut credința în Moscova.*

Titlul ne lămurește asupra conținutului acestui „jurnal intim" sui-generis, pe care îl citim, noi, acei care am trecut prin întîmplări și tragedii asemănătoare în liniile lor largi cu cele povestite de Enrique Castro, – cu zîmbetul amar al oamenilor, care au asistat neputincioși la agonia și moartea propriilor lor iluzii. Occidentalii au însă prilejul să se mire, să comenteze ispitiți de marele titlu pe o pagină *Viața secretă a Kominternului,* pe care redactorul iscusit al ziarului a știut s-o întindă, ca o cursă, cititorului său inexperimentat și plin de iluzii, aidoma oricărui tînăr îndrăgostit pentru prima oară!... Și, ca același îndrăgostit, cititorul de bună credință e indignat cînd frumoasa lui e vorbită de rău.

Junalul lui Enrique Castro – e o infamie, o minciună, mi-a spus un admirator al „Passionariei". Cum de nu ești revoltată cînd vorbește atît de disprețuitor despre ea și despre Ana Pauker a dumitale...

Ar fi de prisos să-i explic că Ana Pauker nu este a mea cum nu este a românilor, cum nu este nici a evreilor, căci Ana Pauker n-are decît o patrie Rusia, și un singur idol – Kremlinul; și românii în numele cărora vorbește și evreii din care se trage îi sînt la fel de străini, la fel de dușmani odată ce nu sînt... marxiști-leniniști!

Dar nu asta era important. Important e doar faptul că în ciuda atîtor documente, mărturii ale refugiaților de bună credință, unii occidentali persistă să creadă că toate acestea sînt regizate,

inventate, scornite, cu singurul scop de a ponegri o idee grandioasă, de-a împiedica stabilirea unei ere de aur pe pămînt.

Experiența e eminamente individuală și n-a slujit niciciînd de lecție pentru nimeni. Enrique Castro Delgado și-a trăit experiența între zidurile Kominternului; noi, într-o țară gata să privească cu simpatie orice gest de sinceră prietenie, gata să colaboreze într-un spirit larg de înțelegere, conștientă fiind de greșelile trecutului, de care poporul rămăsese străin. Într-o țară ca România, era ușor să se creeze un curent de simpatie. Oamenii erau sătui de război, sătui de nedreptate. Rușii puteau avea un aliat român, – cu o singură condiție: să-i respecte independența.

Kominternul a acționat ca în războiul din Spania, ca în încheierea tratatului cu Hitler, ca în atîtea alte împrejurări, alegînd căi sinuoase, întrebuințînd oameni mîrșavi, politicieni de vînzare, metode polițienești. A redus o țară la sclavagism, a făcut din fiecare român patriot un revoltat. Kominternul aplică psihologia forței și teroarei, aplică individului teoriile științifice ale lui Miciurin. Altoiul marxist se face, cangrenînd tot organismul. Dar un copac care se usucă și moare poate fi înlocuit. Un om de valoare – nu. Un cireș va da aguride... un intelectual înjosit, care își scuipă sieși în față, nu va fi decît o canalie cu peniță... „Inginerii sufletului românesc". Noi știm cît de hibrizi, de monstruoși sînt maeștrii pentru a ne închipui cu oroare puieții pe care îi vor crește ei... Dar, nu-i putem învinui decât cu mila, cu o sfîșietoare durere. Noi știm că ei nu au avut puterea să aleagă moartea...

Asistăm astfel, noi cei cu sufletul stors și ochii arși de lacrimi, la descompunerea lentă a unui ideal. Asupra acestui cadavru, care umple lumea de miasme fetide, asupra acestui mare mort în sarcofagul lui de sticlă din piața roșie, și noi ne-am aplecat cu respect odată... Ca Enrique Castro, ca Malraux, ca Koestler, am crezut într-un mesaj. Asupra cadavrului, hienele își continuă

ospățul. Impostura e gigantică și trebuie s-o trăiești ca să poți rupe perdelele de fier ale minciunilor fără sfîrșit.

Toate acestea, au fost dealtfel scrise cu un talent covîrșitor, cu o putere de sugestie rară într-un roman recent apărut al unui scriitor francez, Manes Sperber. Prieten cu Koestler, cu Malraux, cu toți cei care au luptat și au crezut, Sperber a reușit să fixeze fresca deziluziilor noastre în cartea sa intitulată *Et le buisson devint cendre*

Vedem astfel că experiența, pe care ne-o relatează Castro, că războiul civil, traficurile ilicite ale politicii, dezmințirile și trădările Kominternului au început odată cu înfrîngerea socialismului german. Personajele lui Sperber întruchipează ideile și aspirațiile unora. Această carte vie, alături de *Le zéro et l'infini* a lui Koestler și de *La condition humaine* a lui Malraux vine să ilustreze tragedia epocii noastre. Cititorii români vor regăsi între paginile ei, ecoul propriilor lor tristeți.

B.I.R.E., anul 2, nr. 36
25 decembrie 1949

Sorana Gurian

La moartea Soranei Gurian

Duminică 10 iunie s-a stins din viață, la spitalul Curie din Paris, scriitoarea Sorana Gurian.

Suferința ca și lupta sa împotriva unei boli fără cruțare, Sorana Gurian le-a descris într-o carte care a fost primită cu deosebită stimă și aprecieri entuziaste de toată critica franceză: *Récit d'un Combat.* Au fost îndeosebi subliniate nu numai talentul său literar, dar și curajul, luciditatea, demnitatea de care a dat dovadă Sorana Gurian. Mai presus de orice, *Récit d'un combat* este un mesaj de încredere în solidaritatea omenească, în valorile prieteniei, omeniei profunde. *Récit d'un combat* asupra căreia au scris rînduri emoționante critici și scriitori francezi ca Gabiel Marcel, Alain Bosquet, Emile Henriot și s-a făcut și o emisiune la Televiziunea Franceză, arată mai presus de toate că, asumînd deplin o suferință, o grea încercare, se pot descoperi valori noi și profunde care redau sens vieții chiar în condiții disperate. În acest sens *Récit d'un combat* reprezintă nu numai un document uman zguduitor, nu numai o reușită literară, dar și un mesaj de lumină din fundul beznei celei mai crîncene dintre boli.

În românește, Sorana Gurian publicase, în afară de un volum de nuvele *Întîmplări dintre amurg și noapte,* un roman *Zilele nu se întorc niciodată,* care s-a bucurat de mare succes în România dinainte de implîntarea definitivă a dictaturii comuniste. De cînd e în Franța, Sorana Gurian a tradus acest roman în franțuzește, a publicat un al doilea roman direct în franțuzește *Les Amours Impitoyables,* și, tot în franțuzește, o mărturie *Les Mailles du Filet.*

Récit d'un combat, apărută în luna ianuarie 1956, a fost scrisă în parte la spital pe cînd Sorana Gurian se lupta cu boala care avea s-o răpească vieții în dimineața de 10 iunie.

România muncitoare, nr. 54, iunie 1956, pg. 25

În ziua de 1 iunie, la cimitirul parizian de la Bagneux a avut loc comemorarea a aproape un an de la moartea Soranei Gurian. Prietenii Soranei Gurian s-au închinat în fața mormîntului său pe care stă scrisă o frază din ultima sa carte *Récit d'un Combat:* „Am trăit o aventură neomenoasă printre oameni foarte umani." Într-adevăr, în această carte, în care descria cu o luciditate și un talent care au fost unanim apreciate de critica franceză, lupta sa pentru a-și învinge boala, Sorana Gurian insistă mereu asupra solidarității umane, asupra rolului pe care l-a avut în viața sa, prietenia.

În asistență puteau fi observați scriitori romîni din exil și scriitori francezi ca Emil Cioran, Manes Sperber, Clara Malraux, Marthe Robert, Michel de L'Uzan etc.

Ceremonia s-a desfășurat într-o atmosferă de reculegere.

România muncitoare, iunie 1957

Sorana Gurian
şi
pasiunea scriitorului

Înțelegem cu uşurință de ce anumite subiecte frumoase, cînd ajung în sfera literaturii epice, se schimbă în teme ingrate – cum ar fi: fericirea fără umbră, frumusețea fără defect, justiția fără greşeală. Perfecțiunea nu poate dura decît ocolind dezvoltarea. De aceea, nimic nu i se potriveşte mai bine decît sterilitatea.

În schimb, este greu de explicat eşecul frecvent al acelora care tind să expună experiența intimă a anumitor suferințe, ca de exemplu, suferințele exilului ori ale bolii. Atîta vreme cît scriitorul le îndrumă, este posibil să fie prea subjugat de ele; odată eliberat din strînsoarea lor, le denaturează în maniera învingătorilor, care nu solicită de la trecut decît motivele biruințelor. Cu puțin înainte de a muri, după o lungă suferință, Raymond Guérin a scris: „Ceea ce mă scoate din sărite, mai mult decît orice, acum, la vagul semnal că lucrurile ar sta ceva mai bine, este că mă simt aproape incapabil să descriu, să povestesc aici detaliile acestei săptămîni îngrozitoare. A fost destul să-mi meargă ceva mai puțin rău ca, de îndată, să mi se estompeze amintirea suferințelor."[1]

Cînd geamătul învinsului nu este cîntec, el stingherește şi sfîrşeşte prin a plictisi pe indiferenți, adică pe aproape toată lumea.

Trebuie ca pasiunea scrisului să fie disperant de violentă, ca să domine umilințele emigrației ori suferințele care deprind bol-

[1] – *Le Pus de la Plaie*, N.R.F., no. 35. Marcel Arland, prezentînd textul, consacră autorului cărții *Poulpes*, pagini pline de prietenie lucidă. El se întreabă: „... Este numai omul; sau scriitorul... cel care de cinsprezece luni aşteaptă să se purifice prin suferință, dacă nu să se mîntuie?"

navul cu supunerea în fața morții. In general, decrepitudinea stinge pasiunea, iar mila de sine descompune sentimentele față de tot ce vine de la semenul tău, înainte de a le înlocui.

Creatura strivită nu creează.

*

Sorana Gurian, exilată, basarabeancă de origine, s-a făcut aici cunoscută mai ales prin trei cărți. În prima, *Les Mailles du Fillet*[2] *(Ochiurile rețelei)*, povestește ce a suferit în patria sa, în decursul anilor în care aceasta s-a transformat în democrație populară. Celelalte două, *Les Jours ne reviennet jamais*[3] *(Zilele nu se întorc niciodată)* și *Les Amours Impitoyables*[4] *(Iubirile necruțătoare)*, sînt romane de un uimitor suflu epic. Lirismul slav se împletește aici cu realismul psihologic și cu acel naturalism agresiv care își găsește cu ușurință victimele în orașele retrase de provincie, la care se adaugă un fel de exhibiționism delirant. Acesta caracterizează o mare parte a literaturii feminine, așa cum o provoacă astăzi scriitori de ambele sexe.

Romanciera pregătea cel de al treilea volum al trilogiei: *Les Villes sous les Nuages (Orașe sub nori)*. În el, urma să o regăsim pe eroină în exil, în momentul cînd e surprinsă de o boală gravă. Doi ani și jumătate, Sorana Gurian trăiește într-o stranie simbioză cu răul distrugător instalat în trupul ei:

„*În privința cancerului, îl accept, cum îmi accept ridurile, cum mi-am acceptat primele fire de păr alb. Mi-am adoptat modul de a gîndi al nevestei resemnate a alcoolicului, căzut în* delirium tremens. *Cu acest cancer al meu, eu fac dragoste. Știu că avem același drum, că vom împărți între noi hrana. Încetînd să-mi mai fie adversar, cancerul îmi va fi tovarăș de drum. Acel tovarăș care, profitînd de somnul meu, mă va prăda,*

---

[2] Editions Calmann-Lévy.

[3,4] Editions Julliard.

după ce mi-a înfipt pumnalul în spate. Dar dacă tot ne-am pornit la drum, este mai bine să fim doi, decît unul...eu mi-am pierdut singurătatea; locul ei l-a luat o prezență permanentă. Dintre noi trei – eu, trupul meu și cancerul – cred că cel din urmă va rămîne să domine realitatea.

Femeea ar fi fost de mult înfrîntă, dacă lupta ei cu moartea nu i-ar fi ascuțit dorința de a trăi, dacă nu ar fi existat pasiunea sălbatică a scriitoarei de a nu ceda. Un document extraordinar stă mărturie, *Povestea unei lupte*, carte publicată de Sorana Gurian la Editura Julliard. Este mai mult decît cronica unei boli, care te urmărește și nu ai ce-i face, întocmai ca în visurile copiilor, coșmarul cu uriașul care îi urmărește. S-ar crede, la un moment dat, că bisturiul chirurgului a înlăturat boala, dar iată că pe neașteptate, ea izbucnește în altă parte a trupului, cu o înspăimîntătoare ubicuitate.

Sorana Gurian i-a ținut piept. Cînd suferința reușea să-i smulgă tocul din mînă, în nopțile acelea nesfârșite, cînd se urlă, se plînge și se moare în saloanele spitalelor, buzele ei tremurînde luau forma frazelor pe care urma să le scrie, cînd se părea că durerea s-a dat bătută, măcar și pentru o clipă. Privirea îi devenea pătrunzătoare: prin umbrele dense și excesive, ea își descoperea dușmanul și îi vorbea:

„Becul violet de deasupra ușii umple coridorul cu lumina lui tristă. Colivia mea de sticlă... iat-o la capăt de lume, insulă pe malul oceanului. Neobosită, între două frisoane provocate de durere, îmi interpelam interlocutorul nevăzut ca să-i explic, da, să-i explic fără aroganță, fără supărare... că aș accepta să sufăr, cu condiția să știu că suferința are sens."

În zilele de liniște, ea revenea cu nerăbdare la indiscreția răscolitoare a jurnalelor intime, cu care și-au cîștigat renumele unii dintre înaintașii celebri. Ca eroina romanelor sale, ea a luat-o nebunește la fugă din calea singurătății. Dar cînd singurătatea pune iarăși stăpînire pe ea, abia atunci revine la condiția de scriitor. Atunci a scris paginile cele mai minunate, nu a mai ținut

seamă de estetică, nici o amăgire nu a mai despărțit-o de ea însăși, de ființa ei din trecut, de cea a prezentului ori de cea proiectată într-un viitor asemănător cu neantul. În momentele acestea, „mai aproape ca niciodată de propriul ei destin“, în centrul dezastrului continuu ea găsește inepuizabila sursă a curajului, – semnul solidarității.

Povestea unei lupte nu relatează victoria ei asupra bolii incurabile: este victoria uneia dintre cele mai enigmatice voințe: voința de a crea.

„Măcar dacă aș reuși să-mi pun stiloul în acțiune... Cu el să scriu, cu el să strig; strigătul acela de dinaintea înecului... fiecare cuvînt – violent și real ca sîngele. Nici literatură, nici fraze echilibrate, nici mînzgălituri... cuvinte inestetice ca trupul mutilat al femeii... cuvinte fierbinți, ca suflarea sălbăticiunii hărțuite de cîini... Cuvinte în stare să palpite, să sugrume, să gîfîie, ca atunci cînd Îți auzi pasul pe trepte, mîna Ta pe clanță.“

Ca orice creație adevărată, *Povestea unei lupte* provoacă și zdruncină pe indiferenți; îi constrînge să participe. Destinul individual ne este strecurat în propria noastră viață, ca și cum de la autoarea acestui roman am afla povestea luptei noastre.

Manes Sperber

SUMAR

ADDENDA

Printed and bound in Romania
by **punct**